Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT　　פרייז 35 גראשען　　היינט 16 זייטען.

פייער פאלקסבלאט

אונפארטייאישע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

№ 265	Łódź, Piątek 15 listopada 1929 r.	זיבעטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, יב מרחשון תר״צ	№ 265

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71 | אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פיעטריקאווער 21, טעל. 224-71

איבערראשענדע נייעס!

צוליב דער קריטישער צייט האב איך פערקלענערט די פרייזען פון אלערליי קאסמעטיק, ווי:

טואלעט-זייפען, פערפומען, פודערן, קעלנישע וואסערן א. א.

אויסערדעם האב איך פארגעברייט פאר דער געעהרטער קונדשאפט אן איבערראשענדע פרעמיע — ביי יעדען איינקויף ווערט ארויסגעגעבען א קופאן, מערזעהען מיט מיין פירמע-שטעמפעל. ביים צוזאמלען אזעלכע 10 קופאנען בעקומט דער קויפער

בחנם

אריגינעלע אמעריקאנער זשילעט-מאשינקע — אדער לויט וואונש — 1/4 טוץ ערשטקלאסיגע טואלעט-זייפע

קומט און איבערצייגט אייך! נוצט אויס די זעלטענע געלעגענהייט! קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג

פערפומעריע J. DRUKIER

ZAWADZKA 11

TEL. 175-92

פאר אנגראסיסטן ראבאט!

Łódzki Bank Depozytowy
S. A.

לאדזער
דעפאזיטען-באנק
אקצ. געז.
לאדז, פיעטריקאווער 5

נעהמט אן פערצינזטע פקדונות (וואקלאדען) אויף ביכלעך און זלאטעס און אין פרעמדע וואלוטען פון 10 זלאטעס אן.

דאס אויסצאהלען קומט פאר אויפ'ן ערשטען פערלאנג ביים פארשטעלען דאס פקדונות-ביכעל.

Łódź, Piotrkowska 5

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיט. פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.
W. EYCHNER
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11.
טעל. 34-72
נעמט אן פון 6—8 אווענד

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 51-78
הויט און וענערישע קראנקהייטען און ליבעהיילאינסט.
נעמט אן פון 4—7 אין אווענד

Dr. med.
JULJUSZ BAUM
גינעקאלאג-אקושער
צוריקגעקעהרט
צגעלנ.53, טעל. 16385
עמפפאנג פון 4—6 נאכמ.

א צימער
אויז קויד
מיט אלע בעקוועהמליכקייטען פון באלד צו פערמיטען. — צו ערפאהרען פראנצישקאנער 30
ביים ווירט 11657

איך קויף
און צאהל די בעסטע פרייזען פאר גאלד, זילבער, בריליאנטען, דיאמאנטען, פערל ווי אויך לאמבארד-קוויטען.
פלאק וואלנאשטשי 10
(נעבען מארק), 1-טער שטאק, פראנט, קאפעליוש. 049

אכטונג! אכטונג!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט די געעהרטע פאבריקאנטען און סוחרים, אז פון 15-טען נאוועמבער ד. י. נעהמען מיר אן

טראנספארטען

וואגאנען-לאדונגען און קלענערע זענדונגען פון אלע סחורות אין דער ריכטונג

וואַרשא - לאדז
און צוריק

מיט דער פינקטליכער און רעגעלער צושטעלונג און פולער פעראנטווארטליכקייט פאר אלע שאדענס, ווייל אונזערע טראנספארטען זענען אלע אסעקורירט אין אסעקוראציאנס-געזעלשאפטען.

דאגעגען די סחורות מיט אויטא-פערקעהר זענען פולשטענדיג ריזיקירט ווייל די אסעקוראציע-געזעלשאפטען בעמען נישט אן די פולע פערזיכערונג.

מיט אכטונג

IMPORT　　EXPORT

DOM TRANSPORTOWO-EKSPEDYCYJNY

S. Jelin i I. Rudomin SP. AKC.

Centr.: Łódź, Piotrkowska 62, tel. 102-07 i 224-69

Własne składy towarowe: Wólczańska 73, tel. 220-07.

ODDZIAŁ w WARSZAWIE

5 PRZEJAZD 5, tel. 183-68.

אכטונג! אכטונג!

פון לאדז און פון דער פראווינץ!

קליינפישהענדלער

זונטאג דעם 17-טען ד. ח. קומט פאר אין לאקאל פון צענטראלען קליינהענדלער-פעראיין, זאוואדזקא 5

די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

פון אלע קליינפישהענדלער מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: 1) וואהלען פון א פארזיצענדען, 2) בעריכטען, 3) קאסע-בעריכט, 4) שטייער-פראגען, 5) נייע וואהלען, 6) פרייע פארשלאגען. קומט מאסענווייז! אייער אנוועזענהייט איז נויטיג. די פערוואלטונג פון קליינפישהענדלער-פעראיין זאוואדזקא 5

Po długich i ciężkich cierpieniach rozstała się z tym światem, przeżywszy lat 67 B. P.

Doba Rubinowiczowa

wdowa po b. p. Mojżeszu Aronie.

Wyprowadzenie drogich nam zwłok nastąpi dziś, w piątek, dn. 15 b.m. o godz. 11 przed poł. z domu żałoby przy ul. Magistrackiej 29, o czem zawiadamia pozostała w głębokim smutku

714　　**RODZINA.**

באנק פאלסקי בעשליסט א ביליגערע דיסקאנטא

ווארשא. 14. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). נעכטען פריה האט זיך אנגעהויבען די בעראטונגען פון ראט פון דער „באנק פאלסקי" אונטער'ן פארזיץ פון פרעזעס ווראבלעווסקי.

אויף דער בעראטונג זענען אנוועזענד געוועזען פארשטעהער פון פינאנץ-מיניסטעריום און העפאר-טאמענט-דירעקטאר ה' בארואנסקי.

עס איז געהערט געווארען א דיסקוסיע איבער דער פראגע וועגען פערקלענערען די דיסקאנטא אין דער באנק פאלסקי.

אין רעזולטאט איז בעשלאסען געווארען צו פערקלענערען די דיסקאנטא אויף א האלבען פראצענט. ד. ה. פון 9 אויף 8 א האלבען פראצענט.

אווי-ארום וועלען די פריוואט-בענק אויך קאנען פערקלענערען די דיסקאנטא, וואס וועט אהן ספק האבען אנ'השפעה ביליגער צו מאכען דעם קרעדיט אין גאנצען לאנד.

די הכנות צו דער נייער סיים-סעסיע

ווארשא, 14. (טעלעפאניש פון אונזער סיים-קארעספאנדענט). די הויפט-פראגען מיט וועלכע ד יגייע סיים-סעסיע וועט זיך האבען צו בעשעפטיגען וועגען: דער בודזשעט און רעפארם פון דער קאנ-סטיטוציע.

אין די רעגירונגס-קרייזען האלט מען, אז מיט דער עקספאזע פון פינאנץ-מיניסטער אויף דער זיצונג פון פינאנץ-ראט קאן מען שוין יוצא זיין דעם בודזשעט-ענין און וואס שייך מיט דער קאנ-סטיטוציע-רעפארם גרייט די רעגירונג צו א דעקלא-ראציע וואס וועט אריינגעטראגען ווערען אויף דער ערשטער זיצונג פון סיים, אייב זי וועט פארקומען דעם 4-טען דעצעמבער.

30-יעהריגער ליטעראַרישער יובילעי פון י. צינבערג

מאסקווע, (יט"א) אין לענינגראד האט א גרופע יודישע טוער איינגעארדענט א פייערונג לכבוד דעם דרייסיג-יעהריגען יובילעאום פון י. צינ-בערגס ליטעראַרישע און וויסענשאפטליכע טעטיגקייט

י. צינבערג איז איצט דער הויפט-אינזשעניער-כעמיקער אין דעם פוטילאווער זאוואד אין לענינ-גראד. ער ווידמעט אבער זיין גאנצע פרייע צייט פאר דער טעטיגקייט פון „אפע" — חברה מפיצי השכלה — אין לענינגראד און טרעט אפט ארויס מיט עפענט-ליכע פארלעזונגען וועגען דער יודישער וויסענשאפט און ליטעראטור. צינבערג איז אויך דער פארזיצער פון דער יודישער היסטאריש-עטנאגראפישער גע-זעלשאפט, וועלכע איז געגרינדעט געווארען דורך ש. אנסקי.

אין ווילנא דרוקט זיך איצט צינבערגס א גרויס ווערק „די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראטור". דער ערשטער באנד איז שוין ארויס פון דרוק. די ווייטערדיגע בענדער וועלען אנגיכען ערשיינען.

עגיפטישער באטשאפטער ביים פרעמיער שוויטאלסקי

ווארשא, 14. (ספ.) פרעמיער שוויטאלסקי האט היינט אויפגענומען דעם עגיפטישען באטשאפ-טער, וועלכער ווייל'ט אין ווארשא.

שפעטער האבען זיי בעזוכט די מיניסטארען סקלאדקאווסקי און מאראטשעווסקי.

קאנסטיטוציע-רעפארם אין עסטרייך

וויען, 14. (ספ. טעל.) א גאנצען טאג האט זיך די מעהרהייט אונטער'ן פארזיץ פון קאנצלער שאבער, זיך בעראטען וועגען רעפארמירען די קאנ-סטיטוציע.

רוהיגער אויף דער ניו-יארקער בערזע

ניו-יארק, 14. (א.ח.) אויף דער ניו-יארקער בערזע איז געווארען רוהיגער אונטער דער ווירקונג פון דער אינטערווענץ פון די גרויסע בענק און פון דער ענערגישער אקציע פון אנגעזעהענע פארשטעהער פון דער פינאנציעלער וועלט.

ווי מען הערט האט ראקפעלער איינגעקויפט פאר 1 מיליאן דאלאר אקציעס פון „שטאנדארד אויל" כדי נישט צו דערלאזען א ווייטערע ירידה פון דיזעלבע אקציעס.

„ציוניסטען האבען ערמארדעט"

קאירא. 14. (יט"א טעלעגראפיש). די צייטונג „אלאראם" מעלדעט אז די ציוניסטען האבען גע-מאכט דעם אנפאל אויפ'ן אונגער-דאקטאר טיכאן, אלס בעווייז ברענגט די צייטונג, אז די ציוניסטען האבען דערהרגעט דעם ארטאדאקס דע-האן.

דער געהיימניספולער דיסעל-דארפער מערדער זאגט אז נייע 50 מארדען

בערלין, 14. (ספ. טעל.) דער הויפטהרינער מערדער, וועלכער פיהרט אויס זייט עטליכע חדשים אין דיסעלדארף אכזריותדיגע סעקסועלע מארדען, האט ארויסגעברענגט פון גלייכגילטיגקייט די גאנצע שטאט, נאך א נייעם מארד איבער א 5-יעהריג מיידעלע.

דער ראויגער אויסוואורף פיהרט א רעגולערען קאמף מיט דער פאליציי, פראוואצירענדיג זי דורך ארויסשיקען אנאנימע בריף, אין וועלכע ס'געפינען זיך די בעשרייבונגען מיט אלע איינצעלהייטען פון די אויסגעפיהרטע פערברעכענס... די פאליציי האט נעכטען געזאלט בעקומען א נייעם אנאנימען בריף, אין וועלכען דער מערדער טיילט מיט, אז ער וויל אויס-פיהרען נייע 50 מארדען.

די פאליציי זוכט איצט א געוויסע אלטע פרוי, וועלכע מען איז חושד אין אנטיילנעהמען אין די פערברעכענס.

לויט ערקלערונגען פון עדות רעדעט זיך ארום אנ'אלטע פרוי און בעטעהט זיי צו פערנארען מיט צוקערלעך קליינע מיידלעך, וואס ווערען דערנאך ערמארדעט דורך דעם אכזריותדיגען מערדער.

Proszek i Mydło
Regera
najlepsze!

4 יודען פער'משפט צו תפיסה

פאר נישט לאזען האמוניסטען צו-נעהמען א בית-מדרש

מאסקווע (יט"א) פיר יודען, די ברידער בעניע און ברוך מינקאוו, מענדל כאריק און יעקב רייניס פון דעם שטעטעל זעמבין, מינסקער קרייז, זענען פצרא-רהיילט געווארען אויף א יאהר טורמע יעדער, דערפאר, וואס זיי האבען געשטערט א קאמוניסטישע פערזאמלונג, וואס איז גערופען גע-ווארען מיט'ן צוועק צוועקצונעהמען די שוהל פאר א קלוב.

דער פראצעס געגען די פיר יודען איז פאר-געקומען אין מינסקער יודישען געריכט. די אנגע-קלאגטע זענען בעשולדיגט אין שלאגען די קאמו-ניסטישע טוער, וואס וואס האבען אגיטירט פאר צונעהמען די שוהל

יודישע פאכלייט פון אויסלאנד

וועט ערלויבט ווערען זיך בעזעצען אין בירא-בידזשאן

מאסקווע (י.ט.א.) צוליב דעם מאנגעל אין פאכלייט אין ב ר א-ב דזשאן הערשט אין די דעצידירענדע קרייזען א טענדענץ צו עפענען די טויערען פון רוסלאנד פאר יענע יודען, וואס ווי-לען קומען אלס קוואליפיצירטע ארבייטער פון אויסלאנד. זיי וועלען זיך אבער נישט קענען בע-זעצען אין קיין שום אנדער ארט אויסער בירא-בידזשאן.

פעלד-בעטען
לעזשאקעס,
קינדער-בענקעלעך
פון דער פירמע „OMEGA"
מיט לאנגיעהריגער גאראנטיע
פאבריק:
לאדז, יוליוש-גאס 4
צו פערלאנגען אין אלע מעבעל-סקלאדען.
הורה! דעטייל!

בוכהאלטעריע
ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכנען לערן זיך אויס גרונטליך פאר 30 ז. בלויז מאשין שרייבען 10 ז. זא-ווזדקא 44 רעכטע אפיצינע ערשטער שטאק. בעם. מיר ערטיילען. אויך קארעספאנדענץ, האנדעלס אריטמעטיק און סטענאגראפיע.

א גוט
געלעגענהייט!
א יונגעל אדער א מע-דעל וועלכע ווילען לער-נען דאס פאטאגראפישע פאך (אין א קורצען טער-מין) קענען זיך מעלדען פאטאגראפיע „סטודיא" פולנאצנא 29

א לעהרער
מיט רעגירונגס-רעכט 15 יאהר פראקטיקירט ערטיילט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש, דייטש פראנצויזיש, מאטעמאטיק, און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו. יאקובא 12
לינקער אפיצינע 1 שטאק

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטערריכט פאר דער-וואקסענע אין פוילישע יודישע און דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען
לאסמאן, בושעזשיגער 15

צענטר. סוחרים- און פאבריקאנטען-פערבאנד פון "ער לאדזשער" וואיעוואודזטווע
בעט אלע מיטגלידער אויף
א קאנפערענץ
וואס קומט פאר זונטאג, דעם 17-טען ד. ח. 7 א זייגער אווענד, אין פעראיינס-לאקאל פיעטרי-קאווער 10, מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג:
אלגעמיינע סוחרישע סיטואציע און די שטייער-פראגע.

געלעגענהייטליך
50 שול-בענק צו פערקויפן
צו ערפאהרען פיעטריקאווער 111,
ביי Kursy Kierowców Samochodowych

אוניברסיטה עממית
ע"י ההסתדרות הציונית.
מחר, במוצאי השבת, 16/11, ב-6 שעות
תערך באולם ההסתדרות הציונית (צגלנינה 4)
ההרצאה השניה
על קורות היהודים
המרצה: ד"ר י. פרנקל. הכניסה חנם!

דער געפערטער זאגראווער רב
הרב הגאון ר'
שלמה גרודזינסקי שליט"א
ווייל'ט יעצט אין לאדז.
פריינד און בעקאנטע קאנען איהם בעזוכען
אין האטעל ראזענבלום (פיעטריקאווער 38)
טעגליך פון 1-5 און פון 7-10 אווענד. 719

צענטראלער קליינהענדלער-פאריין זאוואדזקא 5
בעקאנטמאכונג
די טישלער פון פרוכטען און צוקערוואַרג וועלכע דארפען ארויסנעמען קאנצעסיעס אויפן יאהר 1930 מוזן קומען שבת 5 זייגער אווענד
אויף א פערזאמלונג
אין לאקאל פון אונזער פאריין זאוואדזקא 5.
די פערוואלטונג

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס דער פאמיליע וויינבערג צוליב'ן פריה-צייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליכען זוהן
נ"ע שלמה
המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.
אייער פריינד
מענדעל טויבע

אין נאמען פון אלע אונזערע מיטגלידער דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל דער פערוואלטונגס מיטגלידערין פרוי חל' יארקעוויטש צוליב'ן טויט פון איהר מאן
נ"ע הירש מענדיל ז"ל
המקום ינחם אתכם בתוך אבילי ציון וירושלים
די פערוואלטונג פון באלוטער
„הכנסת כלה", זגיערזשער 28 676

Dr. Różaner
ספעציאליסט פאר
זיט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
Dzielna (Narutowicza) 9 tel. 128-98
נעמט אן פון 8-10 פריה און פון 5-8 אווענד.
ווארטע-זאל פאר פרויען.

צו דער פערלאבונג פון מיין ליבען ברודער און שוואגער
ה' מאניעק שפערלינג
מיט פרל. נעניא ציגאלינסקי
ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און א גליקלי-כע צוקונפט.
מאניא שפערלינג
נאטאז סלאדקעוויטש

צו דער פערלאבונג פון
ה' יאנקעל זאמער
מיט פרל. מערי קיזאווסקא
ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט. זאל זייער לעבענס וועג זיין בעצירט מיט בלומען
פאמיליע לאסמאן
אנשטאט בלומען שפענדען מיר 5 זל. פאר די נעכט-פאגאטאוויע לינת הצדק

א הארציגען מזל-טוב
ווינשען מיר אונזער חשוב'ן מיטגליד
ה' שמחה ווינאגראדסקי
צו זיינע תנאים מיט
פרל. יהודית פולמאן
זאל אייער לעבענסוועג מיט רויזען בע-צירט זיין.
חב"ה „אהבת בחורים"
לאדז, בזשעזשינער 5.

צעירי אגודת ישראל
לאדז, נארוטאוויטשא 11.
אין צוזאמענהאנג מיט דער נאהנטער גענעראל-פערזאמלונג קומט פאר מוצש"ק פ' לך, פינקטליך 8 אווענד אין אייגענעם לאקאל
א קאלעקטיווע פארלעזונג
א.ד.ט. דער וועג פון דער יודישער יוגענד
אלס פרעלעגענטען טרעטען ארויס: ח' דירעקטאר ה. ד. ראזענעס, רעד. א. נ. פרידענזאן, געריכטס-אפליק. מאיר רייזמאן, נטע גוטער.

גרוסען פון בראזיליען
נישט קענענדיג צוליב וועניג צייט פער-זענליך אפגעבען די גרוסען פאר קרובים און בעקאנטע פון בראזיליען, פון וואנען כ'בין פארגעסטערן געקומען, בעט איך די פעראינטערעסירטע צו מעלדען זיך צו מיר שריפטליך אדער מינדליך
אין אזארקאוו אדער אין לאדז
קארנבראט'ס צוקערניע, ציגעל-גאס 33
(מאנטאג און דאנערשטאג)
שאול זשעפקאוויטש.

פראדעלע

די יודישע געליבטע פון קעניג יאן סאביעסקי

פון משה פיינקינד

א.

אין זשאלקאוו, אין מזרח־גאליציע, אין דער ערב־רייכער רעזידענץ פון קעניג יאן סאביעסקי, האט זיך די דאזיגע דראמע אפגעשפילט. די העלדין פון דער דראמע זענען געווען: דער סאמע קעניג און זיין געליבטע, דאס ארימע יודישע מיידעל פראדעלע...

דער העלדישער קעניג איז נאך זיין גרויסען היסטארישען זיג איבער די טערקען ביי ווין צוריק געקומען קיין פוילען מיט גרויס טריומף און א גרויסער צאהל טראפעען, וואס ער האט פערכאפט פון גרויס־וויזיר, מוסטאפא פיאלעס ארמעע.

דער גרויסער נצחון פון דער קליינער פוילישער ארמעע, וועלכע האט געצעהלט קוים דרייסיג טויזענד מאן איבער אנ׳ארמעע פון צוויי־הונדערט טויזענד טערקען, האט א סך רוהם און כבוד געבראכט פוילען און דעריבער האט אומעטום, די בעפעלקערונג גרויס כבוד צוגעטיילט דעם קעניג.

בעזונדערס האבען זיך מיט איהם שטארק געפרייט די יודען. אומעטום איז מען דעם מלך חסד וטוב אקעגענגעגאנגען מיט חופה׳ות און ספרי תורות, און איהם געמאכט גרויסע אוואציעס, ער איז דאך געווען דער צווייטער גוטער פוילישער קעניג נאך קאזשמיעזש דעם גרויסען.

ווען סאביעסקי איז געקומען אין זיין ערבליכער רעזידענץ זשאלקאוו, רייטענדיג אויף זיין ווייס פערד, האט ער בעמערקט אויף דער גאס פאר א הויז שטעהן א שעהן יודיש מיידעל שטארק פער־טרהשהורה׳ט.

סאביעסקי האט געהייסען זיין ערשטען אד־יוטאנט פערנאטירען זיך דאס הויז, פאר וועלכען די שעהנע יודישע טאכטער איז געשטאנען און אין עטליכע טעג ארום, איז פאר דעמועלבען הויז פערפאהרען א קעניגליכע קארעטע מיט קעניגליכע דינער פערבעטענדיג זי אין קעניגליכען שלאס אריין.

ב.

פראדעלע האט געהייסען דאס קליין־שטעטעל־דיגע מיידעל. א קיילעכדיגע יתומה איז זי געווען. איהר מוטער איז איהר אפגעשטארבען, ווען זי איז נאך געווען א קינד.

געבליבען איז פראדעלע ביי א שטיפמוטער, נאכ׳ן טויט פון איהר פאטער. די שטיפמוטער איהרע פלעגט זי פייניגען נאך ביים פאטערס לעבען, אבער בלויז ער האט געלעבט, האט ער זי געשיצט מצד דער שטיפמוטער, נאך זיין טויט האט זי שוין געשאפען מיט פראדעלען, ווי זי האט נאר אליין געוואלט.

דאס עלענדע לעבען האט שטארק געווירקט אויף דעם גייסט און מוט פון דעם יונגען מיידעל און זי איז תמיד ארומגעגאנגען בעזארגט, און בעטריבט.

קיין פרייד איז איהר נישט אײנגעגאנגען, קיין שמייכעל איז אויף איהרע ליפען נישט געווען צו בעמערקען. אבער ווען קינד און קייט, די גאנצע שטאט איז אקעגענגעגאנגען מיט מוזיק און געזאנג א קעניג דעם מלך, האט פראדעלע אויך פער־לאזט די פיר ווענד פון איהר פינסטערער קליינער כאטע, און זיך געשטעלט פאר דער טיר פון הויז זעהען דעם קעניג.

ווען די קעניגליכע קארעטע איז פערפאהרען פאר איהר הויז איז פראדעלע א שטארק פערשעמטע און פערצווייפעלטע געבראכט געווארען אין איהרע געזעהנליכער קליידונג אין קעניגליכען שלאס אריין. דא האט מען איהר אויסגעקליידט און איך אידער פיל פערגעניגען אנגעטאן און דאן איהר דעם קעניג אין זיינע אפארטאמענטען פארגעשטעלט....

פראדעלען איז אפער גאר נישט אײנגעגאנגען דער גאנצער כבוד און פערגעניגען, וואס מען האט איהר אין קעניגליכען שלאס צוגעטיילט. עס האט דער נאאיווער יודישער טאכטער ווייטער געענ־פערט דער נעראנק וועגען גורל, וואס ווארט אויף איהר....

אבער איהר נאאיווקייט און פער׳חלומ׳טע שווארצע אויגען האט נאך מעהר צוגעגעבען רייץ און חן אין די אויגען פון גוטהערציגען קעניג און פער׳פושפט פון איהר האט סאביעסקי אלץ שטארקער זי געליבט און געשעצט....

פראדעלע איז אויך וואס אמאל געווארען דרייסטער צו איהר האר און קעניג, מען האט זי שוין גערופען די יודישע „קאכאנקע״ פון יאן סא־ביעסקי.

ג.

פראדעלע, די קעניגליכע געליבטע, האט נישט פערגעסען אין איהרע ברידער און שוועסטער און געטיילט זיך מיט זייער פרייד און לייד. קוים די האט זיך נאר פון עפעס שלעכטס דערוויסט, וואס ווערט אנגעטאן איהרע ברידער, אדער קוים מען האט זיך נאר צו איהר געווענדעט מיט עפעס א בקשה, האט פראדעלע זיך משתדל געווען ביים קעניג און ביי איהם אויסגע׳פועל׳ט א סך טובות און הנחות פאר יודען. איהר יודישער חן און גראציע האט א סך געווירקט אויף דער גאנצער קעניגליכער אומגעבונג לטובת די יודען.

און ווען איהר שטיפמוטער, וועלכע האט זי אינדערהיים אזוי שטארק פערפאלגט, פלעגט זיך דרעהען פאר׳ן שלאס, האט פראדעלע גאר האריך נישט געזוכט קיין נקמה, נאר מיט א רייכער האנד האט זי אויך איהר געהאלפען און דערהאלטען זי מיט איהרע קינדער.

אבער צוליב געוויסע מחלוקות און אינטריגעס וואס זענען אנגעפיהרט געווארען קעגען איהר, איז יאן סאביעסקי אויף די אלטע יאהרען גע־צוואונגען געווען זיין געליבטע אריבערצופיהרען אין איינעם פון זיינע גיטער, וואס פראדעלע האט געוואלט בעקומען אלס נעשאנק פון קעניג, הוץ אנדערע טייערע מתנות.

אין א יודיש ליד, וואס מען פלעגט זינגען פאר־צייטענס אין מזרח־גאליציע וועגען דעם דאזיגען קעניגליכען ראמאן מיט „דעם יודישען בעטריבטען מיידעל פראדעלע״, איז געווארען פערהייבט די דאזיגע לעגענדע.

——:§:——

יענקעל פאווסטאניעץ

דער בזשעזשינער יוד קארדילאס־פעלדמאן, וועלכער האט זיך בעטייליגט אין אויפשטאנד 1863 *)

פון יוסף שטשאווינסקי

די פאווסטאנציעס, וועלכע זענען צוריקגעקו־מען פון דער שלאכט, האבען געברענגט די בשורה, אז יענקעל איז פערפאלען געווארען און איז אומ־געקומען. זיינע קרובים זענען נאך איהם געזעסען שבעה און געגומען קלערען וועגען ברענגען איהם צו קבר ישראל. ס׳איז געווען א פרייטאג־צונאכטס. קרובים און פריינד פון יענקלען זענען געווען נער־וואמעלט ביי זיינע עלטערען און מיט בעדויערען גערעדט וועגען העלדישען קעמפער, ווען די טיר האט זיך געעפענט און יענקעל איז אריינגעקומען. דערשראקענע פון „לעבעדיגען מת״ האבען אלע בענומען אויספרעגען: — און ר׳ יענקעל האט זיי מאקע נעזייזען די פערבלוטיגטע מלבושים און דער־צעהלט וועגען זיינע געפאלענע חברים — און וואו ביזטו אזוי לאנג געווען, יענקעל? ס׳איז דאך שוין דריי טעג נאך דער שלאכט — האט געפרעגט זיין פאטער ר׳ שלמה.

— געהאט צוטון מיט פערוואונדעטע חברים, האט יענקעל רוהיג געענטפערט — אט זעהט, האט ער געוויזען זיין פערבלוטיגטע סור־וט — געטראגען א פערוואונדעטען הבר אין דאבערער הויף אריין, ר׳האט געבלוטיגט — די מאסקאלעס האבען דאך מיר דעם „גניארע׳ דערשטאכען — און וואס קאן אנ׳אולא׳ אויפטון אהן זיין פערדעל — האט ר׳ יענקעל א פאכע געטון און דער לופט מיט דער קאנפען עראטקע

אנ׳ערשעפטער, א פערמאטערטער האט ער בעשלאסען צו בלייבען אין בזשעזשין שבת.

נאר ר׳איז ארויס אין גאס, איז ער גלייך פערהאלטען געווארען פון אנ׳אפטיילונג רוסיש מי־ליטער, וועלכע האבען פערנומען די שטאט, און מ׳האט איהם אפגעפיהרט צום קאמענדאנט.

געפיהרט קיין ראנאוו. דער קאמענדאנט פון רוסי־א נעבונדענעם האט מען איהם דערנאך אוועק

*) זעה „נ״ער פאלקסבלאט״ נומער 259.

שען מיליטער אין ראנאוו, קאפיטאן קעפען האט איהם א פראגע געגעבן:

— ביסט א פאווסטאניעץ?

— יא.

— און קעמפען ווילסטו נאך?

— פאר פוילענס בעפרייאונג וועל איך שטענ־דיג קעמפען!

— הענגען! האט דער קאמענדאנט א בע־פעהל געגעבען.

די מינוטען פון פאווסטאניעץ זענען געווען גע־צעהלטע. די תליה איז געזארען צוגעגרייט. וועגען דעם טויט־אורטייל איבער יענקעל קארדילאס האט זיך דערוואוסט דער יודישער גוט־בעזיצער מאיר׳ל קראסנאווער, וועלכער האט פאר יעדען פרייז בע־שלאסען אפצוראטעוועו דעם פאווסטאניעץ. ר׳ מאיר האט געהאט עטליכע געפילדעטע טעכטער, האט ער זיי אוועקגעשיקט צום פאסטאר פון ראנאוו, ביי וועמען דער רוסישער קאמענדאנט איז איינגעשטאנען פרובען עפעס אויסצופועל׳ן פארן פאווסטאניעץ.

יענקלען האט מען דערווייל געפיהרט צו דער תליה. ער איז נעגאנגען מיט דרייסטע טריט, דער־צעהלען נאך ביז היינט זקנים — פון דערווייטענס האבען איהם בעגלייט אנ׳עולם קריסטען, וועלכע האבען אין דער שטיל געשלונגען טרעהרען — ווען יענקעל האט דערזעהן פון ווייטענס די תליה, האט ער אנגעהויבען זינגען

„Jeszcze polska nie zginęła".

מעהר ווי דעם ערשטען פערז האט ער נישט געקאנט אויסזינגען, באלד איז געזען די פעטלע אי־בער זיין האלז. ערשט האט זיך פון דערווייטענס דער־זעהן א רייטער, וועלכער האט זיך געטראגען מיט דער גרעסטער שנעלקייט, פאכענדיג פון ווייטענס מיט א ווייס פעהנדעל. דאס האט ער געבראכט א בעפעהל אפצוהאלטען די עקזעקוציע.

אין דער לעצטער מינוט איז געלונגען מאר־

קראסנאווער איבער־געגדערן דעם טויט־אורטייל איבער יענקעלן אויף 25 שמי׳ן, וועלכע ר׳ יענקעל פאווסטאניעץ האט גלייך בעקומען און מ׳האט איהם ארויסגעלאזען אויף דער פריי.

נאך דער פאווסטאניע איז פעלדמאן געזעסען א געוויסע צייט אין ציטאדעל, וואו מ׳האט איהם געפייניגט און געשלאגען ביז׳ן פערלירען דאס בעד־וואוסטזיין און דאס, כדי ר׳זאל אויסגעבען אנדערע פון די אנטלאפענע פאווסטאנציעס. אבער קארדי־לאס־פעלדמאן האט קיינעם פון די אנטלאפענע פאוו־סטאנציעס נישט אויסגעגעבען. פאר זיינע פער־דינסטען אין פרייהייטס־קאמף, האט די פוילישע מאכט אנערקענט קארדילאס׳ן אלס וועטעראן פון דער פאווסטאניע 1863 און בעשטימט פאר איהם עמעריטור.

דעם 1־טען מערץ 1924 האט קארדילאס זיך צושייט מיט דער וועלט און איז געווארען בעערדיגט אויפ׳ן יודישען בית־הקברות אין בזשעזשין.

קבר פון פאווסטאניעץ

יעקב קארדילאס־פעלדמאן

כדי צו בעעהרען דעם אנדענק פון וועטעראן פון דער פאווסטאניע האט דער שטאט־ראט פון דער שטאט בזשעזשין בעשלאסען צו בעערדיגען קארדילאס׳ן אויף די קאסטען פון דער שטאט״.

די בזשעזשינער יודישע קהלה האלט דעם אנדענק פון ר׳ יענקעל פאווסטאניעץ און ארדענט איין יעדען 11־טען נאוועמבער א הזכרה און א צוג צום קבר.

ווי ווייט דער נאמען פון ר׳ יענקעל פאווסטא־ניעץ איז פאפולער אין בזשעזשין, קאן דינען דער פאקט, אז ווען כ׳האב געפרעגט ביים בזשעזשי־נער מורה־הוראה, וועלכען כ׳האב גבעטען גער־פען אויפ׳ן בית־הקברות, צי ר׳ווייסט נישט וואו ס׳געפינט זיך דאס קבר פון ר׳ יענקעלע קארדילאס, האט ער זיך ווי בעליידיגט און מיט שטאלץ א זאג געטון: יענקעלע פאווסטאניעצ׳ם קבר זאל איך נישט וויסען וואו ס׳איז — אט דאס יונגעל — האט ער אנגעוויזען אויף א 6־יעהריג יונגעלע, וואס איז מיט איהם מיטגעגאנגען וועט אייך אויך ווייזען וואו דאס קבר איז און ווירקליך האט מיר דאס יונגעל אוועקגעפיהרט צום קבר פונ׳ם פאווסטאניעץ.

יעדען 11־טען נאוועמבער אין טאג פון פוי־לענס בעפרייאונג פארמירט דער מאגיסטראט א צוג צום קבר פון ר׳ יענקעל פאווסטאניעץ. דער מאגיסטראט און אנדערע אינסטיטוציעס לעגען אוועק קרענץ און בעעהרען דעם אנדענק פון יודישען קעמפער פאר פוילענס בעפרייאונג.

דער מאלפע־טענש

(56 (סענסאציאנעלער ראמאן)

— דאס דערקלעהרט דעם סוף מיט די האנד־קייטלעך! — האט זיך נעזיבארט אפגערופען.

— דא, איהר האט זיי בעמערקט? — האט זיך מארים צו איהם שנעל געווענדעט, — יא, איצט ווערט פערשטענדליך פונוואנען עס שטאמט די אי פערגעבראכענע רינג, אבער אלענפאלס ווערט נאך בשום געלייזט דערמיט די רעטעניש מיט׳ן כלאראל־בידראט.

ער האט בעטען רעדען געהאלטען אין זיין האנד די האנד פון ארעלע, און אין זיין פעסטען דריק האט זי דערפיהלט עפיס מעהר ווי געוועהנליכע סימ־פאטיע.

— ער האט אייך איבערגעשראקען?

— ניין, זעהר... איז עס טאקע באג?

מארים האט א שאקעל געטון מיט׳ן קאפ, אז יא.

— יא, דאס איז געווען באג. איך האב דעם איינדרוק, אז ער האט זיך אויסבעהאלטען אין דעם טורעם, פון יענעם מאמענט אן, ווי ער איז פער־שוואונדען. שוין־זשע האט איהר ווירקליך, גארנישט בעמערקט, ווען איהר זענט געווען אויפ׳ן שפיץ טורעם?

— טאקי זעהר גוט, וואס איך האב נישט בע־מערקט, א׳נישט וואלט איך זיכער ארונטערגעפאלען פאר שרעק אויף דר׳ערד. דארט זענען אבער דא א סך קוסטעס וואו ער האט זיך געקאנט אויסבע־האלטען.

מארים האט בעשלאסען אליין צו בעטראכטען דאס ארט.

מען האט איהם צוגעשטעלט א לייטער, און אר־רויפקריגענדיג זיך אויפ׳ן ברייטען דאך, האט ער אראפגעקוקט אונטען.

3

אונטען האט ער בעמערקט א פערטיפונג אין דר׳ערד ערנליך אויף א לאך, וואס ווערט געמאכט פון א באמבען־אויפרייס.

די ברענען פונ׳ם טורעם אונטען האט ער נישט געקענט בעטראכטען גענוי, מחמת די ברייט־צו־וואקסענע קוסטעס.

ער האט בלויז געקאנט זעהן ריישטיינער, חי סאנקעס און א קליין ב׳ימעל, וואס האבען ארויס־געשטארצט פונ׳ם גראז אפער.

בעהאלטען זיך אין אזא ארט איז נישט שווער געווען.

מעגליך, אז באג האט זיך דארט אויסבעהאל־טען דעם מעהרסטען טייל צייט, אויסרוהענדיג זיך דא פונ׳ם שווערען שטיקעל ארבייט, וואס ער האט געהאט, און פון די שווערע וואונדען, וואס ער האט בעקומען,

אגב האט דאך מארים געזעהן בעת די היה איז ענטלאפען, אז דער רוקען איז ביי איהר געווען שטארק צושעדיגט, און אנ׳אויער אויף א העלפט צוריסען.

מארים איז אראפ אונטען און צוגענאנגען צו נעזיבארט׳ן.

— דאכט זיך, מיר וועלען היינט מוזען איבער־רייסען די ארבייט — האט רושעק א זאג געטון — אין דער לופט פיהלט זיך היסטעריע, און ס׳וועט מסתמא דויערן א סך צייט, ביז מיר וועט געראטען צווינגען די מיידלעך צו ארבייטען ביינאכט.

מארים האט אפגעפיהרט אויף זיין אויטא דעם דירעקטאר אהיים, און דעם גאנצען וועג געטראכט וועגען דעם מארגעם דערשיינען פון באג׳ן:

וועמען איז עס איינגעפאלען אנצוטון באג׳ן קייטען אויף די הענד? 3

פארוואס איז עס איהם נישט איינגעפאלען ווען ער האט ארומגעקוקט דעם צופראכענעם רינג?

קיין שום מענש וואלט דאך נישט געקאפט צו־רייסען אזא קייט?

אבער באג איז דאך ענטלאפען — איז די פראגע: פון וועמען! ווי אזוי!? און פארוואס האט ער זיך נישט צוריקגעקערט צו זיין באלעבאס?

ארונטערלאזענדיג דעם דירעקטאר ביי זיין סטודיע האט זיך מארים אנגעקלאוט צו מיסטער גרעגארי׳ם שלאס־

ער האט איהם געטראפען שפילענדיג אין גאלף אויפ׳ן גראז לעב׳ן הויז.

— דער אלטער איז נאך געווען פערפאנדראזשירט אבער ער איז שוין, ווייזט אויס, אביסעל געקומען צו זיך.

— יא, באג איז צוריקגעקומען. ער איז געקומען אנ׳ערך מיט א האלבער שעה צוריק. גאט ווייסט, וואו ער איז די גאנצע צייט געווען. מיר האט זיך שוין נישט איינמאל געזאלט, אז ער זאל קענען רעדען, אבער קיינמאל האב איך עס נאך אזוי נישט שטארק געוואלט, ווי איצט. עמוצער האט איהם גע־שמירט די הענד, און איצט אקארשט האב איך איהם ארונטערגענומען די שטאלענע בראנזאלעטען.

— קאן מען זיי זעהן?

— איהר האט עס געזאגט, נישט וואהר?

— איך האב איהם געזעהן... ער איז ארויס פון דעם אלטען טורעם א יפ׳ן בארג!

מארים האט געזעהן מיט׳ן האנד אין דער ריכטונג, וואו עס געפינט זיך דער אלטער טורעם.

— שוין־זשע, איז ער דארט געווען? צו וואס־ער טייוועל האט ער זיך דארט פערשטעקט?

מיסטער גרעגארי האט זיך פערטראכטערהייט א קראץ געטון דעם פנים.

— ער פלעגט דארט פריהער אויך קריכען, און פער גע ענליך פלעגט ער אוועקגעהן אויף א דריי מייל ווייט פון דאנען, וואו עס איז דא א סך גרינס, מייל ווייט פון דאנען, וואו עס איז דא א סך גרינס, און קיינער פלעגט איהם נישט קאנען בעמערקען... האט איהר געפונען פאס׳עס קערפער?

דער באראנעט האט זיך ווידער גענומען צום גאלף־שפיל, און זיך פערקוקט אויפ׳ן באלעם, וואס איז געלעגען דארט לעב׳ן זיינע פיס.

— נאך נישט, — האט מארים רוהיג גע־ענטפערט.

— איהר האפט איהם אבער צו געפינען.

— עס וועט נישט זיין קיין וואונדער, אז מיר וועלען איהם געפינען...

(פארטזעצונג קומט).

הומאר — דער קונדס — סאטירע
צונויפגעשטעלט פון א. שארפעניגעל

פאליטיק פון דער וואך

א מאגערע וואך געווען די היינטיגע און איי־ראפע האט מען נישט געהערט רעדן וועגן שלום, בלויז אין אמעריקא האט הובער א הער־געטע וועגן שלום. נאך דעם קראך אויף דער ניו־יארקער בערזע, איז מען אין אמעריקא געווארן שלום'דיג געשטימט.

אין אייראפע איז נישט קיין נייעס אזוי געלד־קראך, דעריבער — הענגט מען צווישן שלום און מלחמה.

א לאנגווייליגע וואך געווען אין פאליטישן וועל־טעל, צומאל נישט געווען קיין טומל אין סיים, האט פילסודסקי שוין יא געשריבן אן ארטיקעל, האט ער געשריבן היסטאריע, וואס משטיינסנע־זאגט, מען קאן שוין האבן פון היסטאריע.

היסטאריע איז א שפיל פאר קינדער, אדער פאר זקנים.

מיר זענען אבער נישט קיין זקנים.

וואס רעדן זענען מיר? דאס וועט איהר פון אונז נישט געוואויר ווערן. פון פאליטיקער, פון דיפלאמאטן קאנט איהר דאך נישט פארלאנגען אויפצודעקן די קארטן.

ראדזיוויל

ראדזיוויל — דאס איז אונזער פירשט
יונה — פון צוויי פלוטען, היסטאריש.
פאפולער זייט לאנגע יאהרען
פוילישע — און האהענצאלערש.

אונזער יאנאש פירשט ראדזיוויל
און פון תמיד קאנסערוואטיוו
און אין צייטען פון ערבוביא,
נישט ראדזיוויל אנ'אינטערוויו.

ס'איז דער פירשט און „גוטער האפנונג"
כאטש דער סיים געוויערט תמיד „פוסט"...
די יאך קאכט הייסער ווי זי איז —
ראדזיוויל איז — אנ'אפטימיסט.

פישקע.

צווישען מאטראזען

ערשטער מאטראז: — איך האס דעם מאק־דאנאלד!

צווייטער מאטראז: — פאר וואס?

ערשטער מאטראז: — אט נאר דעם, וואס ער ארבייט אזוי פאר דער פערקלענערונג פון די פלאטען!

צווייטער מאטראז: — וואס? דו ביזט פאר מלחמה?!....

ערשטער מאטראז: — ווער דארף מלחמה? נאר איך בין פאר א גרעסערן פלאט, ווייל מעהר שיפען מיינט מעהר פארטען!....

פון אויסלענדישען מארק

אויסגעקליבן און איבערגעזעצט...

גלייכע רעכט

אנגעשטעלטער (צום שעף): איך בעט אייך וועגן אנ'הוספה. איך קאן מיט מיין שכירות נישט אויסקומען.

שעף: אויב די אנדערע אנגעשטעלטע קאנען אויסקומען, איז פאר אייך אויך גענוג.

אנגעשטעלטער: די אנדערע קומען אויך נישט אויס.

שעף: ווילט איהר זיין אנ'אויסנאהם?

זי בעדויערט

אויף אנ'אויסשטעלונג שטעהט א פאר־פאלק און קוקט אויף א בילד, וואס זיי פערשטעהען נישט. ווכען זיי אין קאטאלאג און לעזען: „א קוביסטישע לאנדשאפט". דערויף רופט זיך אן די פרוי:

— דאס ראוינע קובא מוז דאך זיין א העס־ליך לאנד!

אנפראגע

א דירעקטאר פון א זאאלאגישען גארטען איז אוועק אויף זיין אורלויב־רייזע, בעקומט ער פון זיין פערטרעטער א בריף, און וועלכען יענער שרייבט איהם: — דער שימפאנזע איז פערבענקט, איהם פעהלט זיין „צווייטע העלפט", וואס זאלען מיר טאן, ביז איהר הער דירעקטאר וועט צוריק־קומען?

געטריי

— ביזטו מיר געווען געטריי, בעת מיין אפ־וועזענהייט?

— יא, נאר פון צוויי האב איך זיך געלאזען קושען.

— ווער זענען זיי?

— פון דער וואנג־געזעלשאפט און פון ס ספארט־פעהאיין.

די „עגלה" פאהרט
(צו זינגען און צו זאגען)

ס'פעהלט דאך אונז מסתמא צרות,
ווענין איז מען איצטער גאלע —
טראכט דער מאניכטראט אנ'עצה,
און דערטראכט זיך... אנ'עגלה...

נישט קיין סרוים, נישט ספים אנדערש־
קעפ, וואס זענען מלא בינה.
מלא שכל... מלא חכמה...
און אויף זיי עס רוהט די שכינה...

האט מען זיך אזוי פערמוח'ט,
האט מען זיך אזוי גנוואלכעט,
ביז געקומען צו דעם אויכפיהר —
אז נישט גוט ווערט לאדו געמאלכען...

און ביי קעפ פון גרויסע „ווירטמלייט"
פ'ט די שטערענס קליינע שאלע,
איז דאך רעכט, אז בעסער מעלקען
וועט א גראבסקי'שע „עגלה"...

מ'איז דאך א מינוט נישט זיכער:
פאר'ן היינט מען איז נישט ערוב—
וויל מען ברענגען די ישועה
בעגלה בזמן קריב...

אפשר איז עס נישט קיין עולה
(האפנונג מאר מען נישט פערלירען!)
ס'פרעגט זיך וואו דעם שמאראט גופא
וועט זי, די עגלה פיהרען?!

יאקעל בן פלעקעל

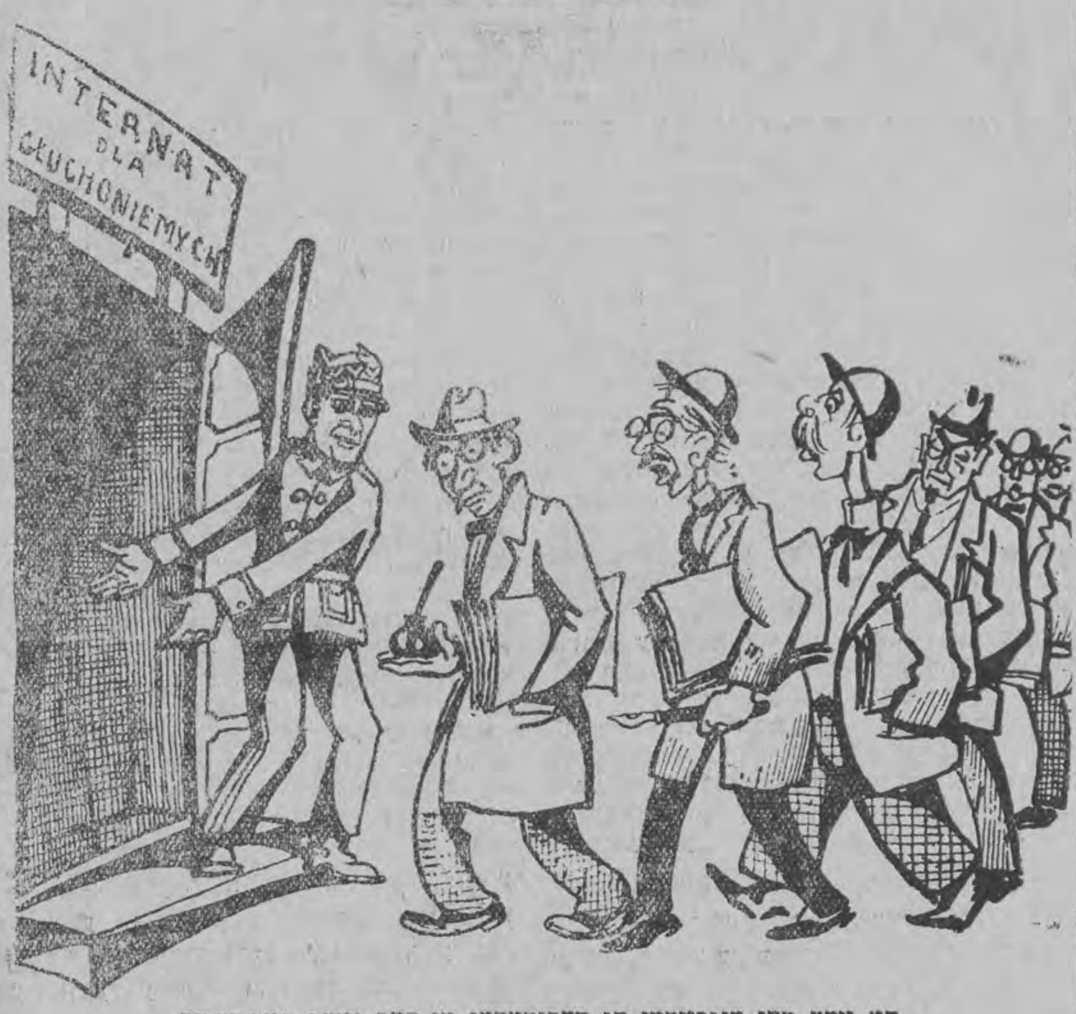

דא וועט מען צוגרייטען די דעפוטאטען צו דער נייער סיים-סעסיע.

גרויסע מענשען וועגען דער „עגלה"
(אינטערוויאוען)

פרעזעס מינצבערג

די „עגלה", וואס לאוניק קוק וויל איינפיהרען איז נישט קיין נייעס. ביי אונז יודען בענוצט מען זיך שוין לאנג מיט דער עגלה, וועלכע פיהרט איבער מתים. אויב אונזער עגלה פיהרט עפעס אוועק, איז שוין קיין צוריק נישטא. קוק דארף גע־דענקען, אזא זיין „עגלה" וועט נאר האבען צו טון מיט מתים.

דעפ. ד"ר ראזענבלאט

לאוניק קוק איז נאר נישט קיין סוחר. די „עגלה", וואס ער וויל איינפיהרען וועט קיין ריוח נישט אריינברענגען דער שטאטישער קאסע. פון מיין רעפוטאטישען שטאנדפונקט קומט אויס, אז דער, וואס האט נישט צו צאהלען, העלפט נישט קיין עגלה. די יודישע קהלה, למשל, האט די ער־פאהרונג, אז קוים האט איינער נישט צו צאה־לען, מוז איהם די עגלה ארויספיהרען אומזיסט. היינט־זשע וויל קוק מאכען רוחים פון דער „עגלה"?

לאוניק קוק

מיט דער „עגלה" בין איך נאר אויסען אפ־צוסטראשען די ביזווילינע בעשטייערטע. ארימעלייט מיין איך אין גאנצען נישט. איך ציל נאר צו די גבירים, ווי למשל, שייבלער, אשר קאהן, נייער, ביי־רערמאן, קינדלער, פאזנאנסקי און זייער גלייכען.

איך ווייס נישט, פאר וואס די יודען שרייען אזוי? קיין איין גוי שרייט נישט. דאס איז א בעווייז, אז די גויים זענען ארים, שרעקען זיי זיך נישט פאר דער „עגלה".

ארימעלייט וועט מיין „עגלה" נישט טשעפען.

ראטמ. ליכטענשטיין

דער ארבייטער־קלאס האט וויכטיגערע אויפ־גאבען אויף זיינע פלייצעס. די „עגלה" וועט איז די ארבייטער געסלעך נישט דערגרייכען. זאל זיך וועגען דעם זארגען די בורזשואזיע.

ראטמ. האלענדערסקי

דער יודישער פראלעטאריאט האט ביים איצטי־גען מאמענט א שווערע לאסט אויף זיינע פלייצעס — די לאגע אין ארץ־ישראל. די „עגלה" קאן מען רעכענען צום מינימום־פראגראם.

מען דארף פונדערסטוועגען שטעהן אויף דער וואך.

אדוו. ווייצמאן

די „עגלה" איז טאקע א זעהר הארבער ענין, נאר נאך שווערער איז אויפצולעבען אפגעשטאר־בענע שאטענס, איך קום איצט פון לובלין, דארט האב איך געהאט אזא שטיקעל ארבייט.

וואס שייך די „עגלה", דארף איך זי געהן אנ־קוקען.

צווישען קינדער

לעהרערקע — וויפיל שטיינער האט א מענש?

שילער — וויפיל אלע מענשען האבען געדענקט איז נישט גוט, נאר איך האב זיכער מיט דריי …

… ביינדלעך מעהר.

לעהרערקע — וואס הייסט, ווי קאן עס זיין?!

שילער — אוודאי אזוי! איך האב דאך נעכ־טען איינגעשלונגען דריי ביינדלעך פון אנ'עוף.

און ס'איז פארט גוט

צוויי ארבייטער, וועלכע האבען זיך שוין לאנג נישט געזעהן, האבען זיך אין איינעם א שעהגעם … צונויפגעטראפען. זיי האבען זיך צורעדט … איינער פרעגט דעם אנדערען:

— וואס מאכסטו?!

— נישט אזוי גוט. דורך דער צייט, וואס מיר האבען זיך נישט געזעהן האב איך גענומען און חתונה געהאט.

— איז דאך גוט.

— נישט אזוי פונקטליך ווי דו מיינסט, ווייל איך האב גענומען זעהר א שלעכט ווייב, א פאל־שע און פערדארבענע פרוי.

— איז דאך נישט גוט.

— נישט אזוי שלעכט, ווייל זי האט מיר געגעבען א סך גדן.

— נו, איז דאך הידער גוט, וואס זשע קלאגסטו?

— נישט אזוי גוט, ווייל איך האב פאר דעם געלד געקויפט שאף און אלע זענען אויסגעשטארבען.

— איז דאך טאקע נישט גוט.

— נישט אזוי שלעכט, ווייל פון די פעל האב איך אריינגעלייזט מעהר געלד, ווי די שאף האבען מיר געקאסט.

— הערסט א מעשה, איז עס דאך גוט.

— ווייסעך, ס'איז נישט אזוי גוט, ווייל די שטוב, וואו איך האב געהאלטען דאס גאנצע געלד, איז פערברענט געווארען.

— איז עס דאך טאקע א גרויסער אומגליק.

— נישט אזא אומגליק, ווי דו מיינסט, ווייל אינאיינעם מיט'ן געלד זענען אויך פערברענט גע־ווארען דאס ווייב מיט דער שוויגער.

א געטרייער זוהן

ביי איינעם איז געשטארבען דער פאטער, האט ער זעהר שטארק אפגעהיט דאס קריש זא־גען. דערנאך, אז די מוטער איז איהם געשטארבען, האט ער שוין קיין קריש נישט געזאגט, האט מען איהם געפרעגט:

— סטייטש, פארוואס נאכ'ן טאטען האסטו געזאגט קריש און נאך דער מאמען …

האט ער געענטפערט:

— איהר פערשטעהט, די …

טען האבען זיך שטענדיג ארומג…

נישט זיי זאלען זיך בעגעגענען …

מען לייטיש געלעכטער.

אין רעסטאראן

גאסט (צום קעלנער): ווי אזוי קענט איהר דערלאנגען צום טיש אזא שמוציג טישטוך?

קעלנער: ענטשולדיגט. דאס טישטוך איז נאר בלויז שלעכט צוזאמענגעלעגט.

שפאס פון פאמיליען־ווינקעל

אונמעגליך!

דאקטאר: דארף איך אייך פרעגען ווי אלט איהר זענט?

פאציענטין: איהר פערשטעהט דאך, אז א פרוי איז אזוי אלט ווי זי זעהט אויס.

דאקטאר: אונמעגליך, איהר מוזט יונגער זיין.

אייפערזוכט

שווער־קראנקער: איך מוז דיר זאגען, אזוי ווי איך האלט ביים שטארבען, אז איין מאל אין לעבען, מיט 38 יאהר צוריק, בין איך דיר אומטריי געווען.

פרוי: ס'ארט מיך נישט — אבער היינט וואס דיר זיין, ווען דו וועסט געזונד ווערען!

א שפארזאמער

זי: וועסטו מיר אייביג ליבען, הערץ, און מיר תמיד טריי בלייבען?

ער: אבער, נאר נישט אלעס אויף איין מאל.

טאטע = מאמע

עלטערען זענען אריינגעקומען אין שטוב און האבען געטראפען זייערע קינדער טומלען און שיל־טען זיך.

עלטערן: וואס טומלט איהר אזוי אזוי, וואס שילט איהר זיך?

קינדער: מיר שפילען זיך אין טאטע־מאמע.

אלץ אין ארדנונג

— וואס הערט זיך ביי דער פאמיליע ב.?

— א דאנק, אלץ אין ארדנונג. מאלטשע איז נע'גט, גוטשא איז סעפארירט, לאשא איז ענטלאר־פען פון מאן און ריבטשע איז ווייטער בונרת.

אין בוכהאנדלונג

— איך בעט א דאט־געבענע פאר פערליבטע.

— געווען 2 עקזעמפלארען, האט געקומען דיין מוטער איינעם און דיין פאטער דעם צווייטען.

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

15 נאוועמבער — פּריי אָג — **יב מרחשון תר"צ**

זון־אויפגאנג 6.55
זון־אונטערגאנג 3 44

ליכט־צינדען: 3.32

ענין־פּאטענטען
א צוגאב־קאסע צוליב בעקוועמ־ליכקייט

(פ) די פינאנץ־קאמער האט בעקומען א נייע [illegible]ראָרדנונג וועגען אויסקויפען פּאטענטען אויפ'ן [illegible]יאהר 1930.

כדי עס זאל נישט קומען צו א געדראנג ביי [illegible] קאסעס בעת'ן אויסקויפען די פּאטענטען, ווערט [illegible]עפענט נאך איין צוגאב־קאסע. די בעאמטע [illegible] די קאסעס דארפען זיין גוט בעקאנט מיט דעם [illegible]זעץ וועגען אינדוסטריע־שטייער, און ווען אנ־[illegible]טערעסאנט בעט א פּאטענט פון א קלענערער [illegible]אטעגאריע, דארף מען איהם אזא פּאטענט ארויס־[illegible]בען, אבער צוערשט איהם בעקענען מיט די [illegible]אלגען פון זיין טאקט, אין פאל ווע עס וועט פעסטגע־[illegible]טעלט ווערען א מיסברויך.

זיצונג פון פערבאנד פון אנגעשטעלטע
אין די אינסטיטוציעס פון עפענטליכען געברויך

(2) נעכטען אין אווענט איז פארגעקומען א [illegible]זונג פון פערבאנד פון די אנגעשטעלטע אין די [illegible]נסטיטוציעס פון עפענטליכען געברויך. פּרעזעס [illegible]איראַ האט רעפערירט די פראגע וועגען דער עקאָ־[illegible]מישער אקציע, און אנגעוויזען, אז צוליב דעם [illegible]אס דער לוין־טאריף פון די אנגעשטעלטע אין די [illegible]מונאלע אינסטיטוציעס איז ענג פערבונדען מיט [illegible] לוינען פון די מלוכה־אנגעשטעלטע, בעקומען זיי [illegible] ערהעלונגען. ס'איז בעשלאסען געווארען צו פיהרען [illegible] און זי אין [illegible] מעמאריאלען צו דער רעגירונג און [illegible]ציעס און פארשלאגען אין סיים. [illegible] בעטריפט [illegible] קיין פרייז [illegible] דער לייטער פון פעראיין ה' שמייכעל איז א [illegible] אז דער שטרייק אין קאנאנו־[illegible] בעמערקען: [illegible] טערוועגען פון ארבייטס־אינספּעקט [illegible] געווארען אויף 2 וואכען און אין [illegible] צווישען צייט זאל דער קאנפליקט ערלעדיגט [illegible].

שפּארזאמקייט
נייע איינפיהרונג אין דער לאדזער דעפּאזיטען־באנק

אין לעבען פון יעדען יחיד און פון א געזעל־[illegible]אפט שפּילט א גרויסע ראָל די שפּארזאמקייט. [illegible]פארען הייסט — טראכטען וועגען דעם מארגען, [illegible]עגען דער צוקונפט. דער וואס גיט אוים אלץ, [illegible]אס ער פערדינט, בלייבט אנ'ארימאן און וועט [illegible] קיין פערמעגען קיינמאל נישט קומען. בפרט [illegible]ר ארבייטס־מענשען, פאר מענשען פון מיטעל־[illegible]טאנד, איז דאס שפּארען דאס בעסטע מיטעל [illegible] פערזיכערען זיך אויף עלטער, פון קראנקהייטען [illegible]. או. וו.

דאס ראזיגע נייע איינפיהרונג פון דער לאדזער [illegible] האבען אנ'ארט, וואו די שפּארונגען צו בע־[illegible]אלטען כדי צו זיין זיכער, אז זיי וועלען נישט פער־[illegible]רע ווערען. איצט איז אזא געלעגענהייט געקומען: [illegible]עצטענס האט דער לאדזער דעפּאזיטען באנק [illegible]פּעטריקאווער 5) איינגעפיהרט א נייע אפּטיילונג [illegible]ר פּקדונות (וקלאדען) אויף ביכלעך. מ'קען א־[illegible]ינלעגען אין באנק אויפ'ן ביכעל זלאטעס, ארער [illegible]אלארען, אדער געלד אין אנ'אנדער פרעמדער [illegible]אלוטע, אנהויבענדיג פון 10 זל. און, פאר'ן געלד [illegible]עקומט מען פון דער באנק אויך צינזען, ווען [illegible]ימיץ דארף זיין געלד און וויל עס פון באנק ארויס־[illegible]עהמען, קומט עס איהם אן לייכט און שוועריגקייטען: [illegible]ר דארף נאר קומען אין באנק מיט זיין ביכעל [illegible]ן אויפ'ן ערשטען פערלאנג ווערט איהם דאס געלד [illegible]יסגעצאהלט.

דאס ראזיגע נייע איינפיהרונג פון דער לאדזער [illegible]עפּאזיטען־באנק איז א נייעס, וואס וועט מיט גרויס [illegible]פריידענהייט אויפגענומען ווערען דורך די ברייט־[illegible]טע מאסען, וועלכע בעקומען אזוי ארום א מעג־[illegible]כקייט צו שפּארען און א זיכערען ארט, וואו [illegible]יערע אפּשפּארונגען צו לאקירען.

Dr. med.

B. Robinzon

[illegible]ינערליכע און קינדער־קראנקהייטען

[illegible]עטריקאווער 10, טעל. 86־131

[illegible]עמט אן פון 8—$9\frac{1}{2}$ פריה און פון $3\frac{1}{2}$—$4\frac{1}{2}$ נאכמ

די איצטיגע ראטע פון פערמעגען־שטייער
פארשלאג פון דער האנדעלס־קאמער צום פינאנץ־מיניסטעריום

(ה) דעם 10. רעצעמבער פאלט אוים צו צאהלען א ראטע פון פערמעגען־שטייער, אין צו־זאמענהאנג דערמיט איז די האנדעלס־קאמער ארויס־געטראטען צום פינאנץ־מיניסטעריום מיט א פאר־שלאג איינצוהאלטען דאס איינקאסירען דעם ראטען שטייער. צוו. אנד. האט די האנדעלס־קאמער אנגעוויזען, אז דאס איינקאסירען דעם ראטען שטייער שטיצט זיך אויף דער שאצונג, וואס איז געמאכט געווארען אין 1923 י. און וואס ענטשפּרעכט לגמרי נישט די איצטיגע פערהעלטנישען. אגב, האט די האנדעלס־קאמער אנגעוויזען, אז ביז איצט איז נאך נישט אויפגעקלערט געווארען, צי דאס איינקאסירען די איצטיגע ראטע ווידערשפּרעכט נישט די פארשריפטען וועגען די שלוס־שאצונגען, וועלכע זענען פעסטגעשטעלט געווארען אין געזעץ וועגען פערמעגען־שטייער פון 1923 י. לויט דאזיגען געזעץ איז דער שטייער פעסטגעשטעלט געווארען אויף 3 יאהר, ד. ה. ביז 1926 י. איינשליסליך.

די לאגע אין דער וואל־בראנזשע

די לאדזער פאבריקאנטען פון די וואל־אויס־ארבייטונגען האבען שוין פולשטענדיג פערענדיגט זייער ווינטער־סעזאן און ארבייטען שוין מעהר נישט אויס קיין ווינטער־סחורות. אויף די פאבריקס־סקלאדען געפינט זיך נאך גענוג סחורות, וואס א גרויסער טייל פון זיי וועלען די פאבריקאנטען מוזען אויסהאלטען ביז צום נאהנסטען סעזאן. די אויסאר־בייטונג אויפ'ן נייעם זומער־סעזאן האט זיך נאך נישט אנגעהויבען, ווייל די פאבריקאנטען האבען נאך קיין בעשטעלונגען נישט בעקומען, און ווילען נישט ארבייטען אויף זאפּאס.

אין צוזאמענהאנג מיט דער סטאגנאציע וואס האט זיך לעצטענס נעלאזט בעזונדערס שטארק מערקען, האבען די פאבריקאנטען אנגעהויבען רע־דוצירען די ארבייטער אין די פאבריקען.

איצט ארבייטען פולע 6 טאג א וואך נאר איי־ניגע פאבריקען; די אלע איבריגע פאבריקען ארבייטען פון 3 ביז 4 טאג א וואך. בכלל האבען די לאדזער פאבריקען די פאריגע וואך בעשעפטיגט 71,950 ארבייטער ד. ה. מיט 1225 ארבייטער ווייניגער ווי מיט א וואך פריהער. אין דורכשניט איז יעדער אר־בייטער געווען בעשעפטיגט 4,83 ארבייטס טעג א וואך.

אין די הורט געשעפטען איז די בעוועגונג געווען א מינימאלע. די אנגעפאהרענע כוהרים קויפען נאר דאס נויטיגסטע, ווייל די פראווינצען ליידען איצט וועניג. די צאהלונגען זענען כוף אקטאבער און אנהויב נאוועמבער געווארען א ביסעל ערגער און דאך זענען די פערקויפס בעדינגונגען נישט גענענ־דערט געווארען. פאר מזומן ווערט אראפּגערעכענט פון 15—20 פראצענט.

נייע פּראקוראטור־ראיאנען
דער גענויער פּלאן פון דער פערטיילונג

(2) די פאריגע וואך איז אין לאדז פערטיילט געווארען אויף נייע פּראקוראטור־ראיאנען; דער־ביי זענען איינגעשטעלט געווארען 2 ספּעציעלע — ד. ה. פאר פינאנץ־ און מיליטער־ענינים.

צום ערשטען ראיאן געהערען די קאמיסאריא־טען 9. 11. 12 און דער לאסקער קרייז — פּאר־פּראקוראטאר קוביאק.

2. ראיאן — 7. פּאליציי־קאמיסאריאט — פּאדפּראקוראטאר ראוולאווסקי.

3. ראיאן — שטח פון 1. 2. 3. 6. און 14 קאמיסאריאטען — פּאדפּראקוראטאר קאוואלסקי.

4. ראיאן — שטח פון 4 און 5 פּאליציי קאמיסאריאטען — פּאדפּראקוראטאר קאולאווסקי.

5. ראיאן — שטח פון 8, 10 און 13 פּאליציי־קאמיסאריאטען — פּאדפּראקוראטאר סוסקי.

6. ראיאן — לאדזער און בושעזשינער קרייזען — פּאדפּראקוראטאר שטשעק.

7. ראיאן — לענטשיצער קרייז — וויצע־פּראקוראר זנליטשינסקי.

פינאנץ־ראיאנען — שטאט לאדז און די קרייזען לאדז, בזשעזשין, לאסק און לענטשיץ — וויצע־פּראקוראטאר זשאבינסקי.

אלס פערטרעטער פון פּראקוראטאר מאנקאווסקי אמטירט וויצע־פּראקוראטאר מאנדעצקי.

ענדערונגען זענען אויך פארגעקומען אין די אמטען פון די אויספארשונגס־ריכטער:

1. רעוויר — ריכטער בראון; 2. רעוויר — ריכטער גושים; 3. רעוויר — ריכטער טויבענשלאק; 4. רעוויר — ריכטער מאורער; 5. רעוויר — ריכטער יעשיאנאווסקי; 6. רעוויר (פאר רעקוויזיציעס) ריכטער קורטשינסקי; לאדזער קרייז — ריכטער נאטקעס, בושעזשינער קרייז — ריכטער מיכאלסקי. לענטשיצער קרייז — ריכטער מיעזן, לאסקער קרייז — ריכטער בארך.

„בית־לחם" עפענט א ווארעם־שטוב
פאר ארימע יודישע שול־קינדער

דער פאראיאהריגער גרויסער ווינטער מיט דער נעצווינגענער שנעל־הילף־אקציע אין דער פארם פון ווארעם־שטיבער פאר די ארימסטע פון אונזער שטאט האט בעוויזען, אז אין די ווארעם־שטיבען גע־פינען זיך קודם כל די ארימע קליינע קינדער, ווייל קינדער ליידען אמשטארקסטען פון קעלט. און נאך א זאך האט בעוויזען די פאראיאהריגע שנעל־הילף־אקציע, אז צום ווינטער צו דער נעגען־קעלט אקציע דארף מען זיך גרייטען בעצייטענס, אז ווען די שווערע טעג וועלען קומען, זאלען מען זיין גרייט צו זיי.

די געזעלשאפט „בית לחם" האט שוין אונטער־גענומען די אקציע צו בעשיצען די ארימע יודישע קינדער פון די קאלטע ווינטער טעג.

אויף א קאמיטעט־זיצונג אונטער'ן פארזיץ פון ה' דור פוקס, מיט'ן אנטייל פון פרעסע־פארשטעהער האט דער פערוואלטונגס — מיטגליד ה' גאלדבערג מיטגעטיילט, אז די געזעלשאפט „בית־לחם" עפענט א ווארעם־שטוב פאר 50 שול־קינדער פון די פאלקס־שולען. אין ליכטיגע ווארעמע צימער זאלען די ארימע שול־קינדער געפינען אנ'ארט, וואו פאר־צובריינגען אויף צומארגענס, זייערע לעקציעס, צו פערברענגען אונטער דער אויפזיכט פון ענטשפּרע־כענדע פערזאנען, אויפצוהער א פאר שעה עם זאלען איינגעפיהרט ווערען גימנאסטישע איבונגען, געזונגע פערוויילונגען, פארלעזונגען א. ד. גל.

די טעכנישע פארבערייטונג צו דער עפענונג פון דער ווארם־שטוב איז שוין פערטיג און זונטאג זאל די ווארעם־שטוב שוין פייערליך געעפענט ווערען.

מען האט שוין וועגען דעם מיטגעטיילט אין איי־ניגע שולען, וועלכע האבען קינדער, וועלכע נויטיגען זיך אין אזא ווארעם־היים.

עס איז אויך בעשלאסען געווארען זיך צו ווענ־דען צום לעהרער־פעראיין מיט א בקשה עס זאל דעלעגירט ווערען א פעדאגאג, וועלכער זאל האבען די אלגעמיינע השגחה איבער די ווארעם־שטוב.

די סימפאטישע אונטערנעהמונג פון „בית־לחם", לטובת די ארימע יודישע שול־קינדער, איז ווערט די גרעסטע אויפמערקזאמקייט פון דער לאדזער יודישער געזעלשאפט און עס איז צו האפען אז צו דער עפענונג פון דער ווארעם־שטוב, וועלכע קומט פאר זונטאג ה. 17. ד. ח. 5 א זייגער אין אווענט וועלען קומען און זיך פעראינטערעסירען מיט דער אונטערנעהמענער ארבייט, די קרייזען, וועלכע האבען אנ'אינטערעס אין געזעלשאפטליכער ארבייט.

ארעסטירט 3 פערזאן צוליב פאלש געלד

עהערנעכטען ביינאכט האט די פאליציי ארויס־געפיהרט א רעוויזיע אין דער וואוינונג פון א געוויסען י. וואיצעכאווסקי אויף סלאזיאנסקא ג. 45.

די רעזולטאטען פון די רעוויזיע זענען געווען אויסער די ערווארטונגען: מען האט געפונען א גרויסע צאהל פאלשע צוויי־זלאטע־מטבעות און נאך מעהר 1 זלאטע מטבעות.

דאס פאר פאלק וואיצעכאווסקי האט מען ארעסטירט און אויך א געוויסען יוזעף לענארסקי, וועלכער האט זיך צו דער צייט געפונען אין דער וואוינונג פון וואיצעכאווסקי'ן און נישט געקענט קלאר ערקלערן, וואס ער טוט אין דער וואוינונג.

די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט אז די וואיצעכאווסקיס זענען געשטאנען אין קאנטאקט מיט די „הורטאווניקעס" פון די געלד פעלשער וועלכע זענען געווען ארעסטירט מיט א צייט צוריק.

אויסשטעלונג פון לאדזער מאגיסטראט

(מ) ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט האט דער מאגיסטראט איינגעשטעלט אין דער שטעטישער קונסט־גאלעריע די עקספּאנאטען, וואס ער האט אויסגעשטעלט אויף דער פּוזנער אויסשטעלונג. די עקספּאנאטען אילוסטרירען די ענטוויקלונג פון לאדזער שטאט־ווירטשאפט אין די לעצטע 10 יאהר. דער פּרייז פאר'ן בעזוך איז זעהר א נידריגער — ביי אויספלוגען 10 גראשען פון א פערזאן. די אויס־שטעלונג איז אפען פון 10 פריה ביז 10 אווענט.

Dr. med.

J.Sadokierski

סטאמאטאלאג

ספּעציאל־ארצט פאר מויל־ און קיפער־כירורגיע

צאהנפלייש = קראנקהייטען

רענטגען־דיאגנאסטיק. נעהמט אן פון 3—7.

פּיעטריקאווער 164, טעל. 27-83.

ערשטער קלאנג־פילם־טעאטער אין לאדז

נארוטאוויטש 20 **SPLENDID** נארוטאוויטש 20

היינט און פאלגענדע טעג!

נייע ערא אין דער קינעמאטאגראפיע!

גרויסער קלאנג־זינגענדער פילם פון פּראָדוקציע Universal Pictures Corporation

קאמעדיאנטען־שיף

אין די הויפּטראלען:

Laura la Plante, Józef Schildkraut

אויסערדעם געהמען אנטייל בעריהמטע נעגער־כארען.

דאס קינא איז פּרואוהען מיט די וועלט־בעריהמטע אפּאראטען Western Electric

נאכ'ן אנהויב פון סעאנס וועט קיינער אויפ'ן זאל נישט ארייננעלאזט ווערען.

הנחה־בילעטען און פּאספּארטוס אונבעדינגט נישט גילטיג.

אנהויב פּינקטליך 6, 8 און 10 אווענד .·. בעשטעלונגס־קאסע טעטיג פון 3.30 נ"מ

קאנטראל-פערזאמלונגען פון יאהרגאנג 1904 און 1889

היינט דארפען זיך צושטעלען

אין פ.ק.או. I (נאוואַ-טאַרגאָווע 18) שערעגאָוצעס פון רעזערוו און לאנד-שטורם מיט און אָהן געוועהר (קאַטעגאָריע A C1 C2 און D) וואָס זענען געבוירען געוואָרען אין 1902, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 2. 3. 5. 8. 9. און 11. פאָליציי-קאָמיסאַריאַטען און זייערע פאַמיליען-נאָמען הויבען זיך אָן אויף

O P

מאָרגען – R S Sz T

אין פ.ק.או. לאָדז II (נייע ציגעל-גאַס 51) היינט, די געבוירענע אין 1904 י., וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 7. פאָליציי-קאָמיסאַריאַט און זייערע פאַמיליען-נעמען הויבען זיך אָן מיט די בוכשטאַבען

F G H I J

מאָרגען – 7-טער פאָליציי-קאָמיסאַריאַט אויף די בוכשטאַבען

K L Ł

רשימות פון יאהרגאנג 1907, 1908 און 1909

(–) היינט ד. 15-טען דאַרפען זיך מעלדען אין לאָקאַל פון מיליטעריש-פאָליצייאישען ביוראָ ביים מאַגיסטראַט (פיעטריקאָווער 212) פון 8 פריה ביז 3 נאָכמיטאָג די יונגעלייט, וואָס זענען געבוירען געוואָרען אין 1909 י. וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 10 פאָליציי-קאָמיסאַריאַט און וואָס זייערע נעמען הויבען זיך אָן מיט די בוכשטאַבען

A B C D E F G H I J

מאָרגען – 11-טער פאָליציי-קאָמיסאַריאַט אויף די בוכשטאַבען

K L Ł M N O P

קאמף געגען דער קוילען-ליכווע

(2) די לאָדזער וואָיעוואָדזטווע האָט נעכטען בעקומען א צירקולאַר פונ'ם אינערן-מיניסטער וועגען ליכווע-פרייזען און דעטייל-פערקויף פון קוילען. עס ווערט פאָרגעלעגט אנצונעהמען א שטרענגען קאמף מיט דער קוילען-ליכווע.

זעלבסטמארדען

(וו) אין טויער אויף נאַוואָ-גאַס 29 האָט זיך פערסמט אנ'אומבעקאַנטע פרוי פון א יאהר 30. די זעלבסטמערדערין האָט מען אפגעפיהרט אין שפיטאל. קיין דאָקומענטען האָט מען ביי איהר נישט געפונען.

אומגעקומען אונטערן צוג

(2) נעכטען איז נישט ווייט פון קאַלישער באַהן הויף ארונטערגעפאלען אונטער'ן צוג אנ'עלטערער מאנספערשוין. דעם אומגליקליכען האָט מען פון אונטער די רעדער ארויסגענומען א טויטען.

דעם טויטען קערפער האָט מען אפגעפיהרט אין פראָזעקטאריום. זיין פאַמיליען-נאָמען איז נישט פעסטגעשטעלט געוואָרען; ער איז אלט אנ'ערך זעכציג יאהר.

רעקלאמע-רייזע איבער די פוילישע וועגען

פון אויטאבוס ג.מ.צ. קאראסעריע „סאמאלאט"

די ענטוויקלונג פון דער אויטאבוס-קאמוניקאציע אין פוילען נעהט אין א זעהר שנעלען טעמפא, ווי דאס בעשטעטיגען די סטאטיסטישע דאטען. אין יאהר 1924 זענען אין גאנץ פוילען געווען קוים 412 אויטאבוסען, אין 1925 האט זיך די צאהל פערדאפעלט, אין 1929 בעטרעפט די צאהל פון אויטאבוסען 2434 און זיי קורסירען איבער אלע שאסייען פון פוילען.

די שטערע באהנען ביי אונז אין אונזער לאנד און דער בילינער טאריף אין די אויטאבוסען פעוויזען, אז די קאמוניקאציע האט אויסזיכטען אויף אונגעהויערער ענטוויקלונג, מ'דארף בעמערקען, אז די איצטיגע אויטאבוס-קאראסעריעס ווערען אינגאנצען אויסגעארבייט אין לאנד און דאס איז גורם צו דער ענטוויקלונג פון דער געהילפס-א ימא-אינדוסטריע אין פוילען. ווי אזוי די קאראסעריעס זעהען אויס וועלען זיך די לעזער קענען פערזענליך איבערצייגען דעם 15-טען נאוועמבער ווען קיין לאדז קומט אנ'אויטאבוס ש. ש. ש. וואס איז קאראסירט אין דער פאבריק „סאמאלאט" אין פוזען, דער דאזיגער אויטאבוס איז ארויסגעשיקט געווארען דורך „רושענגעראל מאטארס" אין פוילען אויף א רייזע איבער'ן לאנד כדי צו דעמאנסטרירען פאר'ן פובליקום אז עס קען האבען אנ'עלעגאנטען בילינען און זיכערען אויטאבוס, אנשטאט די איצט קורסירענדע, וועלכע פערדינען נישט — מיט קליינע אויסנאהמען — קיין צוטרוי. דעם אויטאבוס און לאדז וועט מען קענען זעהען אין דער פעהטרעטערשאפט „עליבאר" אקצ. געזעלשאפט ל. י. בארקאווסקי, לאדז, קילינסקיעגא 70.

קאמף געגען שארלאך

(—) אין וואַרשאווער וואָיעוואָדזטווע איז אונטער'ן פארזיץ פון וואַרשעווער וואָיעוואָדע אויפגעשטעלט געוואָרען א קאָנפערענץ וועגען קאמף מיט שארלאך. אין די רעדעס וואָס עס האָבען געהאַלטען דער וואָיעוואָדע א. אנגה. און אנגעוועזענע איז געזאָגט געוואָרען אז ס'איז וויכטיג צו פאָפולאַריזירען די אימפונג געגען שקאַרלאַטינע, די אימפונגען זענען אונשעדליך און זענען איפעקטיוו אנערקענט געוואָרען אלס בעסטער מיטעל אין קאמף געגען שארלאך. אין פראנקרייך זענען שוין געאימפט געוואָרען איבער א מיליאן פערזאָן. אין פאריז, מארסעל, ליל, איז שוין איינגעפיהרט געוואָרען צוואנגס-אימפונג; און בערלין זענען לעצטענס געאימפט געוואָרען הונדערטע טויזענדער מאָל.

דער געזונדהייטס-דעפארטאמענט וועט זאָרגען לאָדז צושיקען אויסגעדעהנטע אימפונגס-סעראָם, כדי צו בעקעמפען די קראנקהייט, וואָס האָט זיך לעצטענס אין לאָדז אונגעהויבען שטארק פערשפרייטען. די פארשטעהער פון מאגיסטראט און פון דער קראנקען-קאסע האָבען צוגעזאָגט די אקציע צו שטיצען.

צום סוף איז געפילדערט געוואָרען אז'ער ער קאמיטעט צו בעקעמפען די שארלאך-קראנקהייט אין וועלכער ס'וועלען אריין פערטרעטער פון מלוכה היגיענע אנשטאלט, קראנקען-קאסע, געזונדהייטס-אפטיילונג ביים מאגיסטראט געזונדהייטס-אפטיילונג ביי דער וואָיעוואָדזטווע און ד"ר מאגילניצקי. מיט דעם איז די זיצונג געשלאסען געוואָרען.

א בלוטיגער באנדיטען-אנפאל

די באנדיטען זענען אלע ענטלאפען

(2) מיטוואָך ביינאכט צווישען 1 און 3 אזייגער האָבען עטליכע באנדיטען בעגעגענט מיט רעדוואַלדערען נעפרובט ארויסציפיהרען א רויב-אנפאל אויפ'ן געוועלב פון וולאדיסלאוו טשאַרא, הינטער לאדז.

בעת איינער פון די באנדיטען האָט נעפרובט א רויסצורייסען א פענסטער, האָט זיך טשאַרא אויפגעכאפט פון שלאף, און ארויסגעשאסען פון זיין רעוואלווער. דער באנדיט איז פערוואונדעט געוואָרען און איז ארויס אנטלאפען, אבער ער איז בעגעגענט נעוואָרען דורך א האגעל פון רעוואלווער-קוילען. די באנדיטען זענען ענטלאפען. אויף דר'ערד איז אבער געבליבען א קאלוזשע בלוט. דאס בעווייזט, אז איינער פון די באנדיטען איז ערנסט פערוואונדעט נעוואָרען; און זיינע חברים האָבען איהם מיטגענומען פערוואונדעטערהייט.

די לויה פונ'ם פאליציאנט, וועלכער איז אומגעקומען אויף זיין אמט

(2) נעכטען איז פארגעקומען די לויה פון דעם פאליציאנט טעאפיל לאשעווסקי, וועלכער איז אומגעקומען בעת דעם בלוטיגען קאמף מיט דעם באנדיט זאאיאנץ. צו דער לויה איז דעלעגירט געוואָרען פון דער הויפט-פאליציי-קאמאנדע דער אינספעקטאר וואיטאזשיטש, וועלכער האָט אויפ'ן קבר פון פאליציאנט אוועקגעלעגט א קראנץ, און דער פאר מיליע איבערגעגעבען דעם „פערדינסט-קרייץ" מיט וועלכען דער פאליציאנט איז נאכ'ן טויט אויסגעצייכענט געוואָרען.

דער הויפט-קאמענדאנט פון דער פאליציי פולק אנדרעי מאלישעווסקי האָט פעראָרדענט אויסצוצאהלען דער אלמנה אנ'איינמאלינע אונטערשטיצונג אין דער הויך פון 2 יאהר געהאלט.

געשלאגען א פרוי

ה' לייב טרויבע (אלעקסאנדרער גאס 35), גיט אונז איבער פאלגענדעס:

אויף קילינסקיעגא 16 וואוינט זיין קוזינע פר. פאלא בערגער, 25 י. א. צווישען דער פרוי און א געוויסען לייזער טוימא; פון זאוואדזקא 18, זענען לעצטענס פארגעקומען גרויסע סכסוכים אויף באדען פון משפחה-געהעלטנישען. ע ערנעכטע ביינאכט האט טוימא אפגעוואַרט די פרוי בערגער פאר'ן טויער פון איהר הויז און איהר אזוי מערדעריש צושלאגען, אז מ'האט צו איהר געמוזט ארויסרופען ראטונג. ראטונג האט זיך איבערחזרט אויך נעכטען ביינאכט. כדי צו מאכען א סוף צו דער טעראריזירונג פון דער פרוי מצד דעם ה' טוימאן, איז דער ענין איבערגעגעבען געוואָרען אין אויספארשונגס-אמט.

פון „התאחדות"

דער לאדזער ועד פון „התאחדות" האט בעשלאסען צו ארגאניזירען די פארטיי-מיטגלידער וועלכע זענען גרייט עולה צו זיין קיין ארץ-ישראל, ארער אין די קבוצים — אויף הכשרה אלס בעזונדערע קבוצי „התאחדות".

— דער ועד פון „התאחדות" האט בעשלאסען איינצוארדנען יערע וואך רעפעראטען און חברים-שמועסען אויף ציוניסטישע און פארטיי-פראבלעמען.

די יודישע פאלקס-אוניווערזיטעט

ארדענט אין שבת אוונט א רעפעראט פון ה' יוסף לוי, ווי דער רעפערענט וועט ארומרערען וועגען די ענטשטעהונג און ענטוויקלונג פון ארבייטער-ישוב אין ארץ-ישראל.

סטריקאווער שטאט-ראט ווערט פונאנדערגעלאזט

(2) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון דעם וואיעוואדשאפט אונטער'ן פארזיץ פון וואיעוואדע יאשטשאלט איז בעשלאסען געווארען צוליב די קלאגען וועגען מיסבראוכען אין סטריקאווער מאגיסטראט פונאנדערצולאזען דעם סטריקאווער שטאט-ראט און בעשטימען נייע וואהלען 3

אויף דערזעלבער זיצונג איז רעצידירט געווארען דער ענין וועגען וועהלען א בורמיסטער אין זיעלון אלס קאנדידאט אויף דעם אמט ווערט ארויסגערוקט ה' סטאניסלאוו גראבלעווסקי, דער איצטיגער לייטער פונ'ם מאגיסטראט אין קאנסטאנטין.

א סעודת-מצוה

מיטוואך אוונט, האבען די חברה ש"ס ציגעל גאס 56, געפייערט א סיום אויף מסכת עירובין זייער רבי, הרב ר' יעקב גוטקאווסקי האט געזאגט דעם „הדרך" און ה' ערנאך געהאלטען א נייסטרייכע רעדע (העבראייש) מענינא. דער עולם לומדים האבען זיך געוויילט ביז שפעט אין דער נאכט ביי א שיחה חולין של תלמידי חכמים.

Dr. med. B. FROM

ספעציעל ארצט פאר אקושער-פרויען-קראנקהייטען

Zawadzka 46 (Żeromskiego 12)

telefon 142-61

צוריקגעקעהרט.

נעהמט אָן פון 3–5 נאָכמיטאָג. 11678

דער אספאלט פלאצט נישט

זאל מען אזוי זיכער זיין מיט אנדערע זאכען

(מ) אין איינגע צייטונגען האבען זיך בעוויזען אלארמירענדע ידיעות וועגען דעם, אז דער אספאלט אויף דער פיעטרקאווער גאס פלאצט שוין, און די מאכט ווערט אויפגעפאדערט שוין ארורכצופיהרען א קאנטראלע איבער דער אויסגעפיהרטער אספאלטירונג פון דער פיעטרקאווער גאס.

די בוי-אפטיילונג ביים מאגיסטראט איז דערמיט מודיע, אז די אלארמען האבען קיין גרונד נישט. די קאנטראל-קאמיסיע האט נישט געפונען קיין פעהלערן אין אספאלט. די קאמיסיע גיט אכטונג אויף די ארבייטען, בעת דעם אספאלטירען נופא און שטעלט פעסט, אז די אספאלט-געזעלשאפט פיהרט גענוי אויס איהרע פערפליכטונגען.

„די דערוואכונג פון מזרח"

פארלעזונג פון ב. אייסוראוויטש

אויף דער טעמא ארדענט איין דער פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער נעו. „קולטור-ליגע" א פארלעזונג פון ה' ב. אייסעראוויטש.

די פארלעזונג קומט פאר מארגען שבת, דעם 16-טען נאוועמבער 10 פריה אין פילהארמאניע.

דער רעפערענט וועט בעקענען דער אודיטאריע מיט'ן לעבען פון די מזרח-פעלקער (יאפאן, כינע, אינדיען).

די פארלעזונג זאגט-צו צו זיין זעהר אינטערעסאנט און דארף דעריבער מאכענגוייז בעזוכט ווערען.

צום סוף פון דער פארלעזונג וועט דער רעפערענט דערצעהלען לעגענדעס און מעשה'לעך פון מזרח.

מאן דערשאסען זיין ווייב

א שוידערליכער מארד אין פאביאניץ

אין פאביאניץ האט ארויסגערופען א שטארקען רושם דער מארד, וועלכען עס האט איסגעפיהרט דער 34-יעהריגער יענאן מאיעווסקי איבער זיין פרוי די 28-יעהריגע יאנינא.

מאיעווסקי האט מיט זיין פרוי נישט געוואוינט שוין עטליכע יאהר.

נעכטען האט ער זי בעגעגענט אין טעאטער. צווישען סעפארירטע פאר-פאלק איז געקומען צו א ווערטער-אויסטויש, נאך וועלכען מאיעווסקי האט ארויסגעכאפט א רעוואלווער און איינגעשאסען אין דער פרוי. זי איז אויף אן ארט געפאלען א טויטע.

דער מערדער איז ארעסטירט.

פאביאניצער ארבייטסלאזע פערלאנגען שטיצע

פאר'ן פאביאניצער מאגיסטראט האבען זיך עהערנעכטען פערזאמעלט א עולם ארבייטסלאזע סעזאן-ארבייטער וועלכע דער מלוכה'שער ארבייטס-פערמיטלונגס-אמט, האט אפגעזאגט פון אונטערשטיצונג.

א דעלעגאציע פון די ארבייטסלאזע איז אויפגענומען געווארען דורך דעם וויצע-פרעזעס טאמשאק, וועלכער האט ערקלערט, אז די אונטערשטיצונגען זענען אפגעשטעלט געווארען צייטווייליג און דער ענין וועט אינגיכען ערלעדיגט ווערען.

CYRK Staniewskich

Al. Kościuszki 73.

די לעצטע 3 טעג!

היינט, פרייטאג, דעם 15. נאוועמבער, 8.30 אזייגער אוונט-גרויסער פראגראם פון 20 אטראקציעס!

ערשטער אויפטריט פון טערקישען אנסאמבל

6 אבדולאה

היינט-דאמען אומזיסט. שבת, 4 נאכמ. און זונטאג 12.30 אזייגער א פריה-מארגען-פארשטעלונג צו נידריגע פרייזען.

גאלעריע 50 גר., זיץ פלעצער – 1 זל.

געניערעס אין די אפישען.

נאטאן שפיגעלס אנ'אויס-שטעלונג

פון קאומיערוש איז די טעג צוריקגעקומען דער בעקאנטער לאדזער קונסט-מאלער ה' נאטאן שפיגעל, וועלכער ארדענט איין צום סוף פון דעם חודש אנ'אויסשטעלונג פון זיינע ארבייטען פון די לעצטע יאהרען.

די בילדער, וועלכע וועלען אויסגעשטעלט ווערען אין לאקאל פון „טאז", פיעטרקאווער ריגא אנדזשעיא, זענען געווען אויסגעשטעלט אין ווארשא, און קראקא און געהאט גרויס ערפאלג.

פון יודישען טעאטער

גאסטראלען פון בערטא זאסלאווסקא

אין אונזער בעשיידען לאדזער יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, איז ווידער לעבעדיג. עס טרעט ארויס א פרישער אמעריקאנער גאסט, די בעקאנטע קינסטלערין פרוי בערטא זאסלאווסקא.

דער נאמען זאסלאווסקי איז דעם יודישען טעאטער-עולם זעהר גוט בעקאנט. רודאלף זאסלאווסקי מיט זיין פרוי בערטא דאס איז א בעקאנט ארטיסטען-פאר, וועלכע טראגט אריין קינסטלעריש לעבען אויף אונזערע טעאטער-ברעטער.

די פרעמיערע ווערט געגעבען היינט פרייטאג און מארגען שבת אוונט „דער גאלדענער שידוך".

שבת בייטאג ווערט געשפילט די צווייטע פרעמיערע „די בלוטיגע נקמה".

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, 15 נאוועמבער

12,05 ווארשא: מוזיק פון גראמאפאן-פליטעס. 16,15 ווארשא: מוזיק פון גראמאפאן-פליטעס. 17,45 ווארשא: קאנצערט פון מיליטער-ארקעסטער. 17,45 קראקא: נאכמיטאג-קאנצערט. 20,15 ווארשא: רעציטאל פון מאוריצי ראזענטאל. 22,35 ווארשא: קאמוניקאט פון פ. א. ט. 16,30 לייפציג: קאמעראל-קאנצערט. 19,30 וויען: קאנצערט פון פילהארמאנישען ארקעסטער. 21,00 לייפציג: סימפאנישער קאנצערט. 21,00 לאנגענבערג: קאמעראל-קאנצערט פון האלענדישען קווארטעט. 21,00 קאפענהאגען: קאמעראל-קאנצערט פון בודאפעשטער קווארטעט. 23,15 לאנדאן: מוזיק פון דער „בעטלער-אפערע".

שבת, 16 נאוועמבער

12,05 ווארשא: קאנצערט פון גראמאפאן-פליטעס. 16,15 ווארשא: קאנצערט פון גראמאפאן-פליטעס. 17,45 ווילנא: קונצען-פראגראם. 20,30 ווארשא: אוונט-קאנצערט. 22,00 ווארשא: „די קונסט פון ליגען זאגען", פעליעטאן פון ב. הערץ. 22,45 פויזען: ראדיא-קאבארעט. 24,00 פויזען: פיליפ'ס נאכט-קאנצערט. 20,00 לייפציג: סימפאנישער קאנצערט. 20,00 בערן: סימפאנישער קאנצערט. 20,30 בערלין: ראדיא-קאבארעט. 21,30 פראג: קאנצערט פון פיאניסט שולהאף. 22,00 דאווענטרי: סימפאנישער קאנצערט.

מעלדונג

פון „החלוץ המרכזי" צעגעלניאנא 4.

שבת דעם 16-טען נאוועמבער, ה.י. 7 אזייגער אין אוונט קומט פאר אין לאקאל פון דעם ארגאניזאציע א שיחת חברים. אלע חברים—ות ווערען אויפגעפאדערט צו קומען פינקטליך.

דער ועד.

ביי א פערדארבענעם מאגען,

ביי איבעלדיגען מויל-געשמאק, שטערן-קאפ-שמערץ, שטוהל פערהאלטונג, ערברעכען און דורכפאל ווירקט שוין א גלאז נאטירליך ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

זיכער, שנעל און אנגענעהם. בעריהמטע מאגען-דאקטוירים בעוויזען, אז דאס געברויכען דאס ביטער וואסער

Franciszka Józefa

דורכ'ן עסען און טרינקען איז פאר'ן איבערלאדענעם פערדייאונגס וועג א אמת'ע וואוילטאט.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקעס.

שאראדען און רעטענישען

לעזונג פון נומער 67.

ס — יי — ם

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:

1) מאיר פעלדמאן, טארגאווא 23, צוויי בי־לעטען אין יודישען טעאטער.

2) ר. זילבערג, פאלודניאווא 37, צוויי שט. טואלעט־זייף.

3) צ. מארגענשטערן, סקלאדאווא 23, צוויי טאפעל שאקאלאד.

לעזונג פון נומער 68.

יי — וו — א

(ווישער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט אין ווילנע)

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:

1) נתן שאפיער, פאמארסקא 73, צוויי בי־לעטען אין קינא.

2) מאניא טשאלעק, גראסמאנא 5, א שאכטעל פודער.

3) י. פרידמאן, קאפערניקא 27, א שאכטעל פאפעטעריע.

לעזונג פון נומער 69.

דא — שין — סקי

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:

1) מ. פרידמאן, פושעיאזד 12 א פלאש קעל־ניש וואסער.

2) שלמה זייבערט, וואסאדניא 50, צוויי בי־לעטען אין קינא.

3) ז. קראוטשיק, לימאנאווסקעגא 13, א שאכ־טעל פאפעטעריע.

Nr. 70.

די ערשטע דריי איז אויך א קאלב,
געבוירען פון א קוה —
ס'זאל זיין דער מאגיסטראט רערבײַ,
א „ראנערשטאג" לייג צו....

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 70

פרעמיעס:

1) 2 טאפעל שאקאלאד.

2) א פלאש קעלניש וואסער.

3) א שאכטעל פאפעטעריע.

Nr. 71.

דאס לאנד בעשטייט פון זיבן צוויי,
ס'איז נאהענט פון אונז דאס לאנד...
ס'איז שטענדיג דארט, און איצטער אויך
די פאליטיק געשפאנט.
דער ערשטער קלאנג העברעאיש קלינגט
און ער בעדייט אויך „מיר"...
דער צווייטער קלאנג קען זיין א נאמען,
וואס דא איז אין דער „טיר"...

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 71

פרעמיעס:

1) א פלאש קעלניש וואסער.

2) 2 בילעטען אין קינא.

3) א שאכטעל פאפעטעריע.

Nr. 72.

דער קלענסטער צווישען אלע —
מען זעהט איהם קוים ארויס,
בעצייכענט ער די אומה
מיט איהר געשיכטע גרויס!
און טאמער די צוויי קליינע
זיי טרעפען זיך בסוף —
דאן קענען זיי בעדייטען
דעם שם פון גרויסען גאט.

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 72

פרעמיעס:

1) א שאכטעל קרעם.

2) 2 טאפעל שאקאלאד.

3) 2 שט. טואלעט־זייף.

בעמערקונג: די קופאנען מיט די נע־לעזטע שאראדען, בעט מען אפצוגעבען אין קאנטא־רע מיט אנגעגעבענע נעמען און אדרעסען אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט" ביז מיט־וואך איינשליסליך.

די נעמען פון די זוכה בגורל זעלען אין קומענ־דיגען פרייטאג־נומער פערעפענטליכט ווערען.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן.

גאסטראלען פון דער בעריהמטער אמעריקאנער קינסטלערין

בערטא זאסלאווסקא

מיט'ן אנטייל פון די אוי־סגעצייכענטע ארטיסטען: שלמה הערשקאוויטש, לעאן געטליבערמאן

2 פרעמיערען אין איין וואך!

פרייטאג, דעם 15-טען, שבת, דעם 16-טען, זונטאג, דעם 17-טען, 9 א זייגער אווענד

פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז! פרעמיערע!

דער גרעסטער שלאגער פון די אמעריקאנער טעאטערס, אויך אין ווארשאווער „סקאלא"־טעאטער געשפילט 200 מאל, לויט דער רעזשי פון רודאלף זאסלאווסקי

דער גאלדענער שידוך

אין 4 אקטען פון מ. שווארץ מיט נייע געזאנג און טענץ.
הויפט-ראל „ליזא" — בערטא זאסלאווסקא.

שבת 4 נאכמ., מאנטאג, ד. 13-טען, 9 אוו. צו פאפולערע פרייזן פון 1 ביז 2.50

פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז! פרעמיערע!

דער שטארקסטער שלאגער, וואו עס שפיגעלט זיך אפ דאס לעבען פון דער אונטערוועלט

די בלוטיגע נקמה

אין 3 אקטען מיט געזאנג פון בארבער

הויפט-ראל „סערקע קאזאק"—בערטא זאסלאווסקא.

1-טעס ביל ד: דער ליבהאבער צווינגט זיין כלה צו שאנדע; 2-טעס ביל ד: טאטע-מאמע גלויבען אין זייער קינד'ס ערליכקייט; 3-טעס ביל ד: דער געקויפטער יחוס; 4. ביל ד: דער ליבהאבער קומט נאך פרעטענזיע-געלד; 5-טעס ביל ד: דער געצוואונגענער גט; 6-טעס ביל ד: דער בעצאהלטער חוב.

ס'נעמט אנטייל (לויט א.ב.) פרויען: בעזמאן, מאכאראווסקא, נערה, פאדערמאן. מענער: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, גוטמאן, האמבורגער, מאכאראווסקי, נייהויז, פאלאנסקי, ראקאוו.

אדמיניסטראטאר: מ. ארנוואלד. מוזיקאלישער לייטער: ל. זעלמאן.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

Dr. med. J. BETTE

ספעציאליסט פון איבערליכע און קינדער-קראנקה.

Piotrkowska 6,tel. 44-95

צוריקגעקערט

נעהמט אן פון 8—11 פארמ. און פון 4—6 נאכמ.

שוינט אייער געזונד

אין היט אייערע פיס און טראגט נאר **ראקמאנ'ס געטרעס**

ווייל זיי זענען די איבעראל-אנערקענטע פאר די בעסטע און מאכען אייך ווארם און גלייכצייטיג מאכען זי אייך עלאסטיש אייערע פיס.

צו בעקומען אין דעטייל צו פאבריקספרייזען ציגעל-גאס 48 איינגאנג דורכן הויף, ביי ראקמאן

Zawiadamiam moją Sz. Klijentelę, iż posiadam na sezon zimowy

ŚNIEGOWCE, BUTY LAKIEROWANE

najnowszych fasonów i we wszystkich wielkościach firm **krajowych i zagranicznych.**

KALOSZE MĘSKIE i dziecinne.

PANTOFLE ranne i podróżne w wielkim wyborze, oraz **GĄBKI i SKÓRKI** zamszowe dla fabryk — i samochodów. —

— poleca —

I. Tsakumakis

PIOTRKOWSKA 7, tel. 183-07

Dr. med. J. Lubicz

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.

איינגענע פראצאהניע פון ועסטליכע ארטאפעדישע אפאראטען, ווי: הקלארקעס, אויף פלאטפוסען, קונסט-ליכע פיס, גארסעטען א. ז. וו. עמפפאנגט פון 5—7 אוו.

צוריקגעקערט.

NA BLEDNICĘ, NERWY, CERĘ, APETYT
HEMATOGEN-LEK
NIE PSUJE ZĘBÓW

כי יהי' ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט !!!

זאלסטו גלייך קומען צו לויפען אין רעכטסקאנסולטאציע-ביורא צו ה'

מאנעלא, פיעטריקאווער 17

טעלעפאן 79-48

וואו עס ווערט ערלעדיגט און געשריבען אלערליי ביטעס: צווילע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואקאניעס, קלאוזולעס, זאבעזפיעשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, שותפות-אקטען וועגען דירות אין או־רזשאנד ראזיעמטשי, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען.

מיט אכטונג

מאנעלא, רעכטסקאנסולענט
פעטריקאווער 17.

געטרעס

פון 24 זל. א טוץ

אין א גרויסען אויסוואהל צו קאנקורענץ-פרייזען! אייביג אויף לאגער די בעסטע אויס-פיהרונג ווי אויך ווארימע שטובען שיך עמפ-פעהלט די געטרעס און הויז-שיך פאב-ריק „Gimnastyk" פון

געברידער ראקמאן, לאדז

פאלודניאווא 20

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען

און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט

זגיערסקא 17 טעל. 33-16.

ד״ר ראקאווסקי נאז, האלז, אויערן קר.	10—11 2—3 7—6
ד״ר ראזשאנער הויט און געשלעכט קר.	10—11 1—3
ד״ר גאלדשטיין- אויגען-קראנקהייטען פאלאק	1—3 7—8
ד״ר יאסטמאן נערוועץ קראנקהייטען	12—2 און אוו.
ד״ר ראזענצווייג קינדער-קראנקהייטען	10-12 4-5
ד״ר פאמיערני פרויען און געבורטס-הילף	11¹/₂-1 3-6
ד״ר קאנטאר ביראורגישע-קראנק.	4¹/₂-5¹/₂ און 1—3
ד״ר ווינבערג אינ. הארץ לונגען	12—1, 6¹/₂—7¹/₂
ד״ר סטופעל רענטגען	12—2, 4—6
א. גראדזענטשיק צאהן-ארצט	3—7
נ. ראזעס צאהן-ארצט	8—2

צאהן-באהאנדלונג, בעלייכטונגען, קראנגען, פלאמבען א.א.וו.

ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארן

א רענטגען-אינסטיטוט

פיהלונג פון הויט קראנקהייטען (פארך) מיט רענטגענשטראלען, פאר בעשטראלונג און דורכלייכטונגען, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטרייזאציע, עלע עלעקטרישע בעהאנדלונגען. א קודם פאר שטראלער.

אימפונגען קעגען פאקען (שקארלאטין) פון 4—5 נאכמ.

די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג וויזיט אין דער שטאט.

ערצט.-קאסמעטיש. גאבינעט

פרל. מארקוס נעהמט אן פון 5—7 אווענד

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען

און דענטיסטישער קאבינעט.

זשעראמסקעגא 11, טעלעפאן 37-63

אפען פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

ד״ר איזיק נאז, האלז, אויערן קר	3¹/₂—4¹/₂
ד״ר פערשנער קינדער-קראנקה.	9-11 3-4¹/₂
ד״ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען	2—3
ד״ר רובינשטיין הויט און געשלעכטס-קר.	12¹/₂—1¹/₂
ד״ר שטירנפעלד נערווען און גייסטיגע קר.	1—2
ד״ר גאלדבלאט אויגען-קראנקה.	12¹/₂—1¹/₂
ד״ר חיים כירורגישע קראנקהייטען	2—3
ד״ר שמערלאווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	4¹/₂—5¹/₂

פלומבירונגען, צאהן-שמערצען, די שטעלען א.א. אין פאלקען-שמעלן, קינסטליכע צייהן-און-בעשטראלונג, אפעראציאנען, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפעראציע, ווייס בעלייכטונגען אין שטאט. אין לאבאראטאריום ווערען אנגענומען אלע ארט אנאליזען, אויך פלעגונגען און בלוט

אימפונגען קעגען שקארלאטין.

ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארן

א רענטגען-אינסטיטוט.

ד״ר ראזשינסקי סטאמאטאלאגיא
צאהן-ארצט 10—1 3—6
קינסטליכע צייהן, קראנען, פלאמבען א. א. וו.

די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקה. בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע.

אנדזשעיא 5, טעל. 40-59

נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 5—9 אווענד.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med. STUPEL

12 Szkolna 12

ספעציאליסט פאר הויט-, האר און וועגערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע, לישיי און ראק, רענטגען-שטראהלען און קווארץ-ליכט, עלעקטרא-טעראפיע.

נעהמט אן פון 6 ביז 9 אין אווענד

Dr. Z. Rakowski

ספעצ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.

קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 27-81

פארמיטאגנדען פון 12—2 און פון 5—7. נאכמ. אויך אין לעטשניצע, זגיערסקא 17 פון 10—11 און פון 2—3.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

פאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה. פון מענער-שוואכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסולטאציע מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערוועץ-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט קאסמעטיק.

— — געעפנט פון 8 פריה ביז 9 אווענד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נאר קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
— בעזונדערער ווארטע-צימער פאר פרויען. —

וויזיט 3 זל.

א מיידעל

פון בעסערע עלטערן, וועלכע האט געענדיגט דעם בוכהאלטער-קורס און קען שנעל מאשין-שרייבען, זוכט א פאסטען פאר א קליינעם געהאלט. אפערטען אין אדמינ. פון דער צייטונג אונטער „Zdolna".

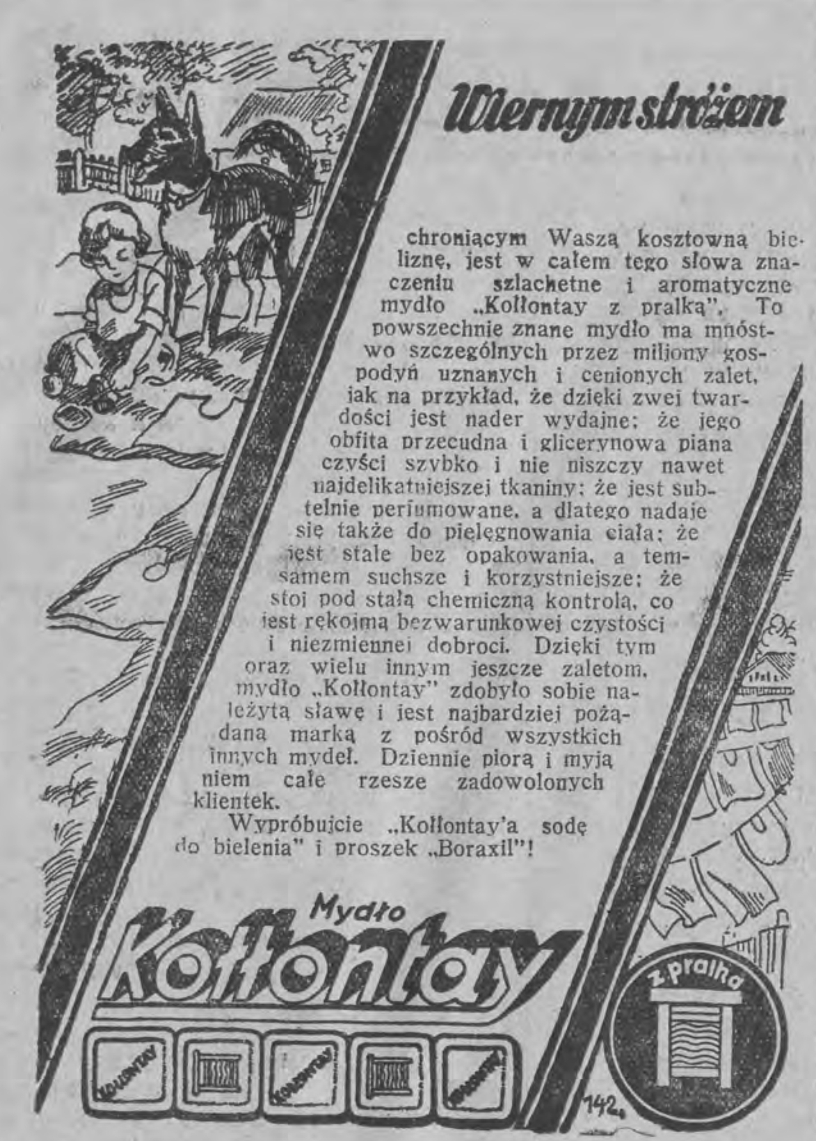

Złotymedal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

פיאנא'ס און פליגעל
פון ערשטקלאסיגע אינ- און אויסלענדישע פירמעס צו גינסטיגע בעדינגונגען עמפפעהלט דאס פיאנא-געשעפט
H.FINSTER, Łódź, Zakątna 79
1. שטאק, פראנט, טעל. 68-69.

סוחרים און פאבריקאנטען
פערלירט נישט אייער האפנונג
ווען איהר קריגט א פראטעסט ווערט נישט פערצווייפעלט קומט גלייך צו לויפען אין ביורא
„VERITAS"
פיעטריקאווער 31, טעל. 1,27-53
דארטען ווערט גלייך פערטיידיגט אייערע אינטערעסען ווי אויך אלע ארט סאנדאווא אפאר-לאשצאווא, ס'ווערט געשריבען ביטעס ציווילנא, האנדלאווא, אדוואלאניעס קארנא, קלאזולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, אינטערציזיעס, היפאטעקען, שותפות-אקטען. מיר נעמען אן אדמיניסטראציע פון הייזער. מיר שיקען ארויס אייגענע אינקאסענטען אויף דער פראווינץ מיט אייגענע קאסטען. איבערזעצונג אין אלע שפראכען. יורידישע עצות אומזיסט פון 5–7. די ביורא איז טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אווענד. מיט אכטונג
רעכטס-קאנסולענטען
„VERITAS" Piotrkowska 31, tel. 1,27-53 ביורא

Dr. med. J. Szmerłowski
פרויען - קראנקהייט
17 פיעטרקאווער 17
נעהמט אן פון 4—7 נאכמיטאג

Kino MIMOZA
ul. Kilińskiego 178.
היינט און פאלגענדע טעג!
דאס גרויסע בעלעהרענד בילד א. נאמען:
די צוקונפט און דאס לעבען פון א פרוי
יעדער איינציגער מוז זעהען דאס בילד.
פערגרעסערטער ארקעסטער. ◆◆ פערגרעסערטער ארקעסטער.

פעלץ-ווארען
קען מען קויפען אמביליגסטען און אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען נאר ביי דער לאנגיעהריגער פירמע
ל.ב.פעפער, ווסכאדניא 42, טעל. 178-04
בעמערקונג: די קירזשנער-ווערקשטעל געפינט זיך אויפ'ן ארט.
די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך און רעעל.

זאפארט איבערצוגעבען
א געוועלב
מיט איינריכטונג, 1 שטוב און קוך און קארידאר אויף קילינסקי צווישען פושעיטוד און נאווראט. ווענדען זיך גרינער מארק 8, ביי בערענבלום. 199

האללא! האללא!
קלינג טעל. 1,63-30
„Pogotowie krawiecka Kiersza" 91 ושעראמסקא
רוג-געוועלב. — מאמענטאלע אויפפרישונג פון גארניטור 3 זל. א קלייד 2,80 זל. פאלטען פאר 3 זל. צוזאמען מיט'ן אפנעמען און אפשיקען. עקספרעס ווערט געוואשען, געפארבט, איבערגעארבעט, געניצעוועט, קינסטליך געצעיעוועט. מיר פארבען און וואשען פוטערס לויט'ן לעפציגער סיסטעם. 10075

ענדליך
האבען זיך אלע איבערצייגט אז די פאטענטירטע
פעלד-בעטען

וועלכע זענען פערזעהען מיט דער שוץ-מארקע PALMA-PATENT
זענען די פראקטישסטע און דויערהאפטסטע
מיט א גאראנטיע אויף 3 יאהר, עמפפעהלען מיר אויף לאגער.
אויסערדעם בעזיצען מיר אין א גרויסען אויסוואהל
ניקעל-בעטען, ניקעל-קינדער-בעטען. טיש-בעטען, אמעריקאנקעס, קינדער-וועגעלעך, סינדער-בענקעלעך אויף רעדלעך, טעטער-מאס.
מאטראצען, קאוועטקעס און טאפטשאנעס
געבענטע, שאטקאווע און קאנאדיסקע
בעמערקונג: בעטלעך מיט וועגעלעך הייס און גרויז 17 זל., פאלאווע-בעטלעך 14 זל.
רעעלע בעהאנדלונג, -- פאבריקס-פרייזען, -- וועטליכע רעפעראטורען.
הורוויץ לאדז, פולנאצנא 24, טעל. 31-85 רעטייל

כירורגישע קליניק „Sanato"
אגראדאווא 10, טעל. 113-57
עס ארדינירען פאלגענדע ד"רים:
ד"ר מעד. שארלאטא אייגעראווא
ד"ר מעד. רייטלער-קוריאנסקא
ד"ר מעד. מיכאל קאנטאר
ד"ר מעד. יוליוש באום
ד"ר מעד. וואלף אייכנער
I און II קלאס. 9426

פעלץ-ווארען אלער ארט
צו קאנקורענץ-פרייזען
לויט די נייעסטע מאדעלן אין א רייכן אויסוואל ווי אויך ענצעלנע פעלעכלעך, אלערליי רעפערצטורן אויף די בעסטע בעדינגונגען עמפפעהלט
I. SZWARCMAN
Narutowicza 42, tel. 1,66-31
בעמערקונג: קירזשנער- און שניידער-ווערקשטעל אויפ'ן ארט. 1122

HEMOROIDY

בוכהאנדלונג ג. בערלינסקי
אנגעקומען:	פריהער	יעצט
7 בענדער דוד בערגעלסאן	—45 זל.	—24 זל.
2 „ ברונא יאשיענסקי „איך פערברען פאריז"	—9 „	5.85 „
עמיל לודוויג „יולי 1914"	—3 „	2.10 „
רעמארק „מערב-פראנט קיין נייס" 3	„	1.50 „
פיליפ מעלער „לענין און גאנדי" 6	„	3.25 „

אויך אלע יודישע אריגינעלע קלאסיקער און אלע איבערזעצונגען, ווי אויך די נייערשיינענע אויסגאבען פון אלע אינ- און אויסלענדישע פערלאגען. בעמערקונג: א בעגינסטיגע צאהל זשאן קרישטאף מיט דעם בוך מטעפאן צווייג און מאקסים גארקי 7 בענדער אויף הנחה-פרייזען צו בעקומען אין בוכהאנדלונג בערלינסקי אלט-שטאט 12 אין הויף, 2 שטאק.

איז דער ראלע פון אפיציר אין דער שעהנער ארצי-שפאסיגער קאמעדיע א. נ.:
HILDA ROSCH — אין די הויפטראלע: —
M. WINKELSTERN
FRITZ KAMPERS
— אין די הויפטראלען: —
Dita Parlo i Włodzimierz Gajdarow
HARRY LIEDTKE היינט און פאלג. טעג!
„די צירק-פירשטין"
— דער — אונטער דער מאסקע
נעכסטער פראגראם:

Kino Spółdzielni
Sienkiewicza 40.
אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יו"ט 12 בייטאג לעצט. סעאנס 10 אוו. אויפ'ן ערשטען סעאנס — זענען די פרייזען פערקלענערט.

מעכטיגע דראמע מיט DOLORES DEL RIO אין דער הויפט-ראלע.
1) # פאנטערא (Pantera)
היינט און פאלג. טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם!
2) # קאנדידאט אויף יענער וועלט
א פרעהליכע קאמעדיע.
נעכסטער פראגראם: „ראספוטין און די פרויען"

קינא-טעאטער ZACHĘTA
זגערזשער 26, ביים פלאץ קאשטשעלני
פערשטארקטער ארקעסטער.
בעמ.: בעת דער פויזע קאנצערט פון גיגאנטישע מארקאני-ראדיא.

צי שטעהען מיר פאר א וואהל-קאמפאניע?

דער סיים האט בעקומען א בעצאהלטען אורלויב. מ'פארטאגט, או די צייט גערט שנעל ארויף און מ'וועט מוזען אנהייבן פון דעם, ביי וואס מ'האט געענדיגט דעם 31-טען אקטאבער.

ס'איז נישטא קיין שום גרונד צו טראכטען, אז דאס אפלעגען די סיים-סעסיע וועט ברענגען צו בערוהיגען די געמיטער און צו פאציפיצירן די פארטייען. פערשטעהט זיך, אז דאס אפלעגען איז געוועזן ווי א'נעמער קאלט וואסער אויף די צו פלאקערטע ליידענשאפטען. אבער דער עצם עקוטע סטירענדער קאנפליקט איז דערמיט בשום אופן נישט געלעזט געווארן. מ'קען זיך גארנישט פארשטעלען אז וועלכער ס'איז פון די צדדים זאל אפטרעטען פון קאמפס-פלאן. דער קאמף דויערט ווייטער, נישט-קוקענדיג אויפ'ן איבעררייס. דעריבער דארף מען די סיטואציע בעטראכטען פונקט אזוי ווי אין געוועזן א שעה פאר'ן אפלעגען די סיים-סעסיע. שוין דעמאלט האט זיך געפיהלט אין דער לופט, אז די טעג פון סיים זענען געצעהלטע, אז ס'איז גביבה-צייט, וועלכע דויערט אבער לאנג, און דאס פערערגערט נאך די לאגע.

אז דער היינטיגער סיים האט מעהר נישט לאנג צו לעבען — וועגען דעם האבען אלע געוואוסט און דעריבער האבען זיך שוין אלע אנגעהויבען גרייטען צו וואהלען. מ'האט שוין ווייניגע געטראכט וועגען דעם אויפטיגען אויסגעהעגרען סיים און זיך מעהר פערנומען מיט די מעגליכקייטען פון צוקונפטיגען.

אמת אנגעזעהענע מיטגלידער פון קאנאציע־קלוב ווי פראפ. קושיושאנאווסקי, פירשט ראדזיוויל און אנדערע האבען זיך ארויסגעזאגט דערפאר, אז קיין וואהלען זאלען מעהר נישט פארקומען און די געזעלשאפט זאל „ערצוינגען" וועגען דורך דיקטאטור. די דערמאהנטע מיטגלידער פון ב.ב.-קלוב זענען אבער נישט פון די פאליטיקער אין קלוב און זייערע מיינונגען קען מען בעטראכטען אלס פריוואטע. די רעגירונגס-ספערען רעכנען זיך, לויט אלע וואהרשיינליכקייטען מיט דער מעגליכקייט פון נייע סיים-וואהלען און גרייטען זיך צו זיי זעהר שטארק.

וואלט די מיינונג פון מארשאל פילסודסקי געגאנגען אין דער ריכטונג פון ענדערען אליין די קאנסטיטוציע און איינפיהרען א נייע מלוכה-ארדנונג, דאן וואלט ער נאך דער מאי-איבערקעהרעניש נישט פערלאנגט פון דעמאלדיגען פערהאסטען סיים צו לעגאליזירען די פאקטישע זאכלאגע, דאן וואלט דער מארשאל נישט דערלאזט, אז דער איצטיגער סיים זאל אזוי לאנגזאם אויסגעהן, דאן וואלט שוין לאנג דער סיים געווען פונאנדערגעלאזען און זיין עקזיסטענץ וואלט אזוי לאנג נישט געווארען קינסטליך אויפגעהאלטען.

די צווייטע סיבה איז די לאגע פון פוילען אין דער אינטערנאציאנאלער פאליטיק. אין ענגלאנד רעגירט איצט אנ'ארבייטער-רעגירונג, וועלכע היט אין דער פעלקער-ליגע די אידעען פון דעמאקראטיע, אין פראנקרייך, וועלכע איז דער בעסטער פריינד און פראטעקטאר פון פוילען, איז ערשט איצט געשאפען געווארען א צענטער-קאבינעט, לויט א נייע פארלאמענטארישען סיסטעם. אין פראנצויזישען קאבינעט געהען אריין 16 דעפוטאטען און איין סענאטאר. אזא רעגירונג וואלט זיכער נישט געוואלט זעהען, אז ביי איהר פריינד זאל איינגעפיהרט ווערען א וועלכע ס'איז דיקטאטור, די לעצטע סיבה ליגט נאך דעריין, וואס די מאסגעבענדע פאקטארען האבען זיך בעמיהט אלע זייערע פאדערונגען ארורכצופיהרען אויף א קאנסטיטוציאנעלען אופן.

אויב די לאגישע און פסיכאלאגישע אויסרעכענונגען זאלען דאסמאל נישט פערפיהרען, (וואס איז אגב זעהר מעגליך) דארף מען זיך גרייטען צו נייע וואהלען, מיר האבען דאך שוין נאטירט די קלאנגען, אז אויפ'ן צוזאמענפאהר פון די וואיעוואדעס האט מען שוין געוואלט געבען אינסטרוקציעס צו די נייע וואהלען.

אויך די פערשידענע פארטייען האבען שוין אנגעהויבען צו רעדען וועגען וואהלען. די פערשטערונג, וואס איז געקומען צווישען די פויערים-גרופען, וועלכע דארפען ארורכפיהרען א בשותפות'דיגע אקציע אין סיים און אין לאנד בעווייזט, אז דער געדאנק וועגען א וואהל-בלאק צווישען די פויערים-ריכטונגען איז זעהר אקטועל. ווייטער קורסירען שוין לאנג קלאנגען וועגען א טעכנישען בלאק צווישען נאנצע „צענטראלעוו".

מ'קען אלזא מיט דער גאנצער זיכערקייט זאגען, אז נאך פאר דעם פונאנדערלאזען פון איצטיגען סיים זענען מיר שוין אריינגעטרעטען אין דער ערשטער פאזע פון וואהל-קאמף צום נייעם סיים.

א.

דער פאליטישער מאמענט

צוויי גרויסע רעדעס פון צוויי גרויסע מלוכה-מענער

די פאליטישע וועלט שטעהט אונטער רושם פון צוויי גרויסע פאליטישע רעדעס, וואס זענען געהאלטען געווארען פון אזעלכע וויכטיגע פערזענליכקייטען אין דער נאציאנאלער פאליטיק, ווי דער געוו. פראנצויזישער פרעמיער און איצט אויסערן־מיניסטער בריאן און דער ענגלישער פרעמיער מאקדאנאלד. בריאן האט געהאלטען זיין רעדע אין פראנצויזישען פארלאמענט. ער האט פערטיידיגט די נייע רעגירונג פון טארדיע דאס איז גלייכצייטיג געווען א פערטיידיגונג פון דער פראנצויזישער אויסערן-פאליטיק בכלל, וועלכע געפינט זיך שוין זייט א לאנגער צייט אין בריאנס הענד.

בריאן איז בעקאנט אלס אויסגעצייכענטער רעדנער. זיין רעדנער-פאטאס דערהויבט איהם אפט צו די העכסטע מדרגות פון רעדנער-קונסט. אבער די רעדע, וועלכע בריאן האט דאס לעצטע מאל געהאלטען, האט ווערט פון זיינע פריינד און געגנער בעטראכט אלס שעדעווער, אלס אויסנאהם-ווערק פון ארטאטארישער קונסט. מ'בעהויפט, אז אזא רעדע האט בריאן גופא נישט געהאלטען זייט א הונדערטער יאהרען. ער איז בעגעגענט געווארען דורכ'ן פארלאמענט מיט אנ'אוואציע, אפלאדיסמענטען האבען אפט איבערגעריסען זיין רעדע און מיט א שטורמישער אוואציע איז ער בעגלייט געווארען פון דער טריבונע. בריאן האט געראטעוועט די רעגירונג פון טארדיע געגען די שווערע אנפאלען, וואס זענען באלד ביי איהר אנהויב געמאכט געווארען מצד דער אפאזיציע. די אטאקע האט געפיהרט דעפ. פראנקלין-בויאן. די פראנצויזישע אויסערן-פאליטיק, האט ער געזאגט, בעשטעהט אין די לעצטע יאהרען פון בלויז קאמפראמיסען און נאכגעבונגען. ער האט ציטירט דעם געשפענסט, פאר וועלכען עס ציטערט יעדער דורכשניטליכער פראנצויז: דייטשלאנד איז די מעגליכקייט פון רעוואנש מצד דעם בעזיגטען. דייטשלאנד בעוואפענט זיך! דייטשלאנד האט צוגעגרייט די באהנען, די שאסייען, גאנצע אויטא-דיוויזיעס, שלעזינג, וואס איז נאר נויטיג צום קינפטיגען קריג. אנשטאט די ערלויבטע 250 הארמאטען האט דייטשלאנד 2000 א. אז. וו.

אויף אט דעם שטארקען אנגריף האט בריאן געמוזט ענטפערען.

זיין גרונד-געדאנק איז געווען דער, אז די אויסערן-פאליטיק פון פראנקרייך בלייבט נישט געענדערט און דאס איז די פאליטיק פון זעלבסטווירדע און פעסטקייט. די אויסערליכע פאליטיק האט ער, בריאן געפיהרט נישט אלס בעזיגטער, נאר אלס זיגער. ער האט צוגעגרייט פראנקרייך צום קריג, ער האט מיט זיין ווירטשאפטען געבראכט צום זיג איבער דער דייטשער ארמעע ביי דער מארנע, ער איז געווען פרעמיער אין די שווערסטע צייטען פאר פראנקרייך, אין דער צייט פון דייטשען שטורעם-אנגריף אויף ווערדון. פון דעם אלעמען מאכט בריאן אנ'אויספיהר: „אלס מענש, וועלכער האט אזוי פיל געארבייט פאר'ן קריג און פאר'ן נצחון — האט ער איצט דאס רעכט צו ארבייטען פאר'ן שלום".

פון דער דאזיגער הנחה ציהט בריאן די געהעריגע קאנקלוזיעס: שוין אין יאהר 1921 איז ער געקומען צום אויספיהר, אז מ'דארף מאכען א סוף צום גייסט פון שאוויניזם און איינשטעלען גוט'שכני'שע בעציהונגען מיט דייטשלאנד. נעבען פראנקרייך וואוינט דאך א מעכטיג, 70-מיליאניג פאלק, מיט וועלכען מ'קאן נישט אייביג זיין אין קריגס-צושטאנד. בריאן בויגט זיך פאר'ן אנדענק פון דעם דייטשען פאליטיקער, וועלכער האט פערשטאנען זיינע כוונות און האט מיט איהם מיטגעארבייט פאר'ן שלום: דאס איז געווען שטרעזעמאן. א דאנק שטרעזעמאנען איז דייטשלאנד אריינגעטראטען אין פעלקערבונד, און צי ווערט אין פראנקרייך עמיצער זיך דערוועגען צו בעהויפטען, אז דייטשלאנד און רוסלאנד דארפען בלייבען אויסער דעם פעלקערבונד? צי דען דארף מען טאקע שוין זיין א בר-מנן, כדי מעגשען זאלען אנהויבען גלויבען אין דער אויפריכטיגקייט פונ'ם פערשטארבענעם אדער אומגעקומענעם, אזוי ווי דאס איז געשעהען מיט ערצבערגער'ן און ראטענאו'ען?

בריאן האט זיבדייך אפגעשלאגען דעם שטורעם פון די אונצופרידענע מיט דער פראנצויזישער אויסערליכער פאליטיק און, אזוי ארום געראטעוועט טארדיעס קאבינעט. דען וואלט בריאן ארויסגעטראטען פון דער רעגירונג, וואלט טארדיע אליין זיך לאנג נישט געהאלטען. און וואלט געפאלען טארדיע, דאן וואלטען ווידער געקומען צו דער מאכט די לינקע און די צענטרא-רעכטע וואלטען לאנג געמוזט ווארטען אויף דער מאכט. די פראנצויזישע אויסערן-פאליטיק וועט אלזא נישט געענדערט ווערען. די רהיין-עוואקואציע וועט נישט געהן מסתם אזוי גלאטיג, ווי מ'האט זיך אין דייטשלאנד גערעכנט, אבער אהן ספק וועט זי אין קומענדיגען יאהר פערענדיגט ווערען.

פיל ערגער זעהט אויס די זאך מיט אנ'אנדער געביט פון דער אויסערן-פאליטיק, דהיינו, מיט דער ענטוואפענונג אויפ'ן ים. טארדיע האט ערקלערט, אז פראנקרייך וועט אנטיילנעהמען אין דער ענטוואפענונגס-קאנפערענץ, וואס דארף פארקומען אין צוויי חדשים ארום אין לאנדאן. וועגען דערזעלבער קאנפערענץ האט גערעדט אין זיין רעדע אויפ'ן באנקעט, וואס איז איינגעארדענט געווארען דורכ'ן לארד מער פון לאנדאן מאקדאנאלד.

מאקדאנאלד האט אין זיין רעדע אנגעמערקט די ריכטליניעס פון דער ענגלישער אינערליכער און אויסערליכער פאליטיק. פונקט ווי בריאן האט ער געשוואוירען טריישאפט דעם פעלקערבונד און די שלום-פרינציפען, וואס זענען אויסגעארבייט געווארען אין לאקארנא. די עוואקואציע פון רהיין-געביט האלט מאקדאנאלד פאר אנ'אפשלוס פון דער מלחמה און איבערגאנג צו א פעסטען שלום. דער מאראלישער אויטאריטעט פון פעלקערבונד וועט, מיינט מאקדאנאלד מיט דער צייט ווערען א מעכטיגערער פאקטאר, ווי די בעוואפענטע כוחות פון די מלוכות. מאקדאנאלד האט בעריהרט די פראגע וועגען די צוריקגעשטעלטע בעציהונגען מיט סאוויעט-רוסלאנד, ערקלערענדיג, אז ענגלאנד מוז זיך רעכענען מיט דעם פאקט פון רוסלאנדס עגזיסטענץ.

אבער וועגען דער פארשטעהענדיגער ענטוואפענונגס-קאנפערענץ אין לאנדאן האט מאקדאנאלד גערעדט בלויז דרך אגב. אויבערפלעכליך איז ער אויך פאריבער איבער דער פראגע וועגען פרייהייט פון די ים'ען. און אויב מיר וועלען נעהמען אין אכט די גרויסע חלוקי-דעות, וואס הערשען צווישען ענגלאנד, אמעריקא און יאפאן פון איין זייט און פראנקרייך מיט איטאליען פון דער אנדערער זייט אין דער פראגע פון בעגרעניצען די אונטערוואסערשיפלעך — אט דאס געוועהר פון די שוואכע — מוז מען מיט גרויס רעזערוו זיך בעציהען צום פערלויף פון דער קומענדיגער קאנפערענץ.

פ. ב.

DR. MED.

L. Pikielny

אורעלאג

ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און הארן-קראנקייטן

8 NAWROT 8, tel. 2,19-90

נעהמט אן פון 4–7 אוונד.

צוריקגעקעהרט.

פונקען און רויך / פון לעא קעניג

(מען מוז מיר ענטשולדיגען דעם נייעם „אוס", אבער פון א יודיש-היסטארישען שטאנדפונקט אפשר גערעכט.)

1. „ויהי בימי שפוט השופטים"

עס קען זיין, אז מיר יודען לעבען איצט אין דער פאלעסטינא א נייעם ספר שופטים.

נאך העכער צוויי טויזענד יאהר האבען מיר זיך אומגעקעהרט אין פאלעסטינא צו די טעג „ווען ס'האבען געריכטעט די ריכטער".

פון דער באלפור-דעקלאראציע אן האט זיך אנגעהויבען א נייער ספר שופטים אין פאלעסטינא.

איז עס פראגרעס? איז עס אויפלעבונג? די זעלבע כנענישע מלחמות מיט די פלשתים און מיט די ארומיגע אראבישע שבטים.

נאר די שופטים זענען נישט די איינענע וואס אמאל: „ויהי בימי סיר הערבערט סעמיועל; ויהי בימי לארד פלומער; ויהי בימי לוק...."

ווי אין די טעג ווען ס'האבען געריכטעט די ריכטער: גרויסע יודישע העלדישקייטען אין פאלעסטינא, כנענישע מלחמות מיט די פלשתים, נאר די שופטים זענען שוין נישט קיין יודישע נאר ענגלישע.

„ויהי בימי שפוט השופטים"....

ווי לאנג וועט דער „ויהי" זיך ציהען? האבען מיר נאך דאס הייכע זורין-זונינע בלוט ווי אמאל? —

און אמאל האט דאך דאס פאלעסטינער יודענטום נישט געהאט דעם רוהיגען, מעכטיג-אומגעכטיגען גלות אונטער די פלייצעס.

2. יבנ'יסטען

די קאנפערענץ פון די פיהרער און פריינד פונ'ם יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט, האט בעשלאסען צו שאפען א יודישע אוניווערזיטעט אין ווילנא...

ווען די אמאליגע בעלאגערער פון פאלעסטינא האבען געפרעגט ביים גרויסען תנא, וואס ער וויל, האט ער געענטפערט: יבנה און איהרע חכמים.

און מיר יודען העלען שוין די יבניסטען שטענדיג, ווייזט אויס, האבען.

ס'איז פאטעטיש, הערואיש אט דער יבניזם (מען מוז מיר ענטשולדיגען דעם נייעם „איזם"), אבער פון א יודיש-היסטארישען שטאנדפונקט אפשר גערעכט.

די קאנפערענץ פון די פריינד פונ'ם יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט האט בעשלאסען צו גרינדען א יודישען אוניווערזיטעט אין ווילנא. די יודישע לאגע איז אצינד דאכט זיך די ביטערסטע ווי ווען עס איז געווען אין דער מארערנער יודישער געשיכטע: אזוי פיל פיינדע ארבייט אויף רעה וואנשאל; אזוי פיל ליכטיגע האפנונגען האלב אדער איננאנצען פערוואלקענט; די אונגעהויערע שווערע נכיונות צוריקצופוירען דאס הרוב'ע רוסישע יודענטום; די אלץ נאך קריטישע לאגע אין פאלעסטינא ועל כולם — די גרויע, פיינדלינע אסימילאציע, וועלכע וויל און קען נישט אויפעסען דאס נאציאנאלע יודענטום אין די לענדער „וואו זיי זענען נוט אב".

אבער די אייביגע יודישע יבניסטען — לינקע צי רעכטע — ווערען נישט ענטמוטיגט. מיר האבען א העברעאישען אוניווערזיטעט אין ירושלים, מיר דארפען האבען א יודישע יבנה אין גלות.

די לאגע אין אלגעמיין, איז שלעכט און ביטער — לעבען זאל אבער די יודישע קולטור און וויסענשאפט. עס מוז געשאפען ווערען א יודישער אוניווערזיטעט אין ווילנא.

3. עס פעהלט נאר א יודישער דיקטאטאר

ווען מען זאל מעסטען דאס לעבען פון א פאלק נאר לויט זיין אינערליכען פארטיי-קאמף, וואלט דאס איצטיגע יודישע פאלק געמוזט פערעכענט ווערען אלס דאס לעבעדיגסטע פאלק צווישען פעלקער. פונ'ם פארלאמענטאריש געלאסענעם ענגלאנד איז דאך שוין אפגערעדט. ווערליג דעם ענגלישען שלום צווישען זייערע פאליטישע פארטייען און אין פערגלייך מיט אונזער היציגען פארטיי-קאמף, וואלט מען געקענט מיינען, אז די ענגלענדער זענען א טויט פאלק....

אבער נישט נאר ביי די ענגלענדער נאר אויך ביי קיין אנדער פאלק וועט איהר נישט געפינען אזא אויף מעסער-שטעך פארטיי לעבען ווי איצט ביי אונז יודען. א שאד, וואס דאס אינערליכע פארטיי לעבען פון א פאלק איז נישט דער איינציגער בעוויז, אז דאס פאלק לעבט.

א גרויסער שאד, וואס ס'זענען פערהאן נאך אזעלכע פארמען פון לעבעדיגע נאציאנאלע און סאציאלע ארגאניזמען ווי לאנד, שפראך א. אז. וו. און דאך א דאנק גאט דערפאר: וואס פאר א נאציאנאל לעבען וואלטען מיר געהאט ווען נישט דער שארפער קאמף צווישען אונזערע פארטייען.

ווען נישט אונזערע פארטיי מלחמות וואלטען דאך אונזערע שונאים חס-וחלילה געווען גערעכט אין זייער טענה, אז ס'איז נישטא קיין יודיש פאלק, קיין יודישע נאציע.

אבער אזוי: א פאלק, וואס קען זיך אזוי ארומרייסען איז נאך א פאלק, לעבט נאך אלס א פאלק.

און.... עוד לא אבדה תקותינו...

עס וואונדערט מיר נאר אפט, וואס מיר האבען נאך נישט קיין יודישען מוסאליני אדער להבדיל א יודישען סטאלין.

דאס פארטיי-לעבען פון די אומות העולם האבען מיר אזוי שטארק איבערגעטריבען נאכגעמאכט, היינטיגע קומט עס, וואס מיר האבען נאך נישט אויף דער יודישער גאס אט די נייע, מאדערנע דיקטאטור בענרענצען....

דאס הייסט קליינע דיקטאטארלעך בעווייזען זיך שוין ביי אונז אויך. אט שמועסט מען, אז ליטוואקאוו איז דער דיקטאטאר פון די יודישע שרייבער אין רוסלאנד; מען מורמעלט שוין אויך אויף נאך א פאר „שטארקע יודישע פערזענליכקייטען" אין אנדערע „יודישע" לענדער.

אבער צו איין איינציגען אמת'ען יודישען דיקטאטאר קומט עס נאך נישט. אט שמעלט זיך פאר, פלוצלינג בעווייזט זיך אזא מין דיקטאטארישער ריש גלותא, וועלכער דיקטירט און בעפעהלט די יודען איבער דער גאנצער וועלט, איבערן גאנצען גלות: אט דאס טארט איהר נישט טון, אט דאס מענט איהר טון. אז נישט איז מען אייך מהרים, אז נישט פערשיקט מען אייך קיין ארץ-ישראל, אדער קיין ביראַ-בידזשאן.

איהר זאגט, אז ס'איז נישט מעגליך ביי אזא צווייט און צושפרייט פאלק ווי יודען זענען אזא אייזערנע האנד.

אבער וואס איז נישט מעגליך אינ'ם אומגעוועהנליכען יודישען לעבען?

דער סוד פון ווילנע!

.2

די וועלט מוז צו איהר עקזיסטענץ האבען ל"ו צדיקים – זעקסאונדרייסיג פערבארגענע צדיקים, וועלכע זאלען אויף איהר משפיע זיין פון כל טוב און וועלכע זאלען איהר מגין זיין פון אלעם שלעכטען; וואלט חס-ושלום איינער פון די זעקס אונדרייסיג געפעהלט, וואלט די וועלט נישט געקענט קיין איין מינוט האבען א קיום – זי וואלט חרוב געווארען!

ווען כ'האב זיך בעקענט אין ווילנע מיט דער דארטיגער יודישער ארבייט, האט פאר מיר אטא די למד-וו-לעגענדע אנגעהויבען אנצונעהמען רעאלע פארמען – איך האב נעמליך דארט בעגעגענט א היפשען טייל פון די למד-וואווניקעס, פון די יודישע „שווארצארבייטער", וועלכע זוכען דוקא מיט אלע מיטלען צו בלייבען פערבארגען.

ווילנע, אט די שטאט, וואס לויט אונזערע פצרהעלטנישען איז זי כמעט איבערלאדענט מיט יודישקייט, קאן גארנישט זאט ווערען. אלס ביישפיל וועט מיר דינען זעהר א כאראקטעריסטישער עפיזאד:

בעת עס איז געקומען צו דער גרונד-שטיין-לייגונג פון דעם אייגענעם בנין פאר'ן יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט אנ'ארמעע פון פיער טויזענד יודישע קינדערלעך, וועלכע לערנען זיך אין יודישע שולען און האבען איבערפולט דעם פלאץ מיט זייערע גופים'לעך, האט זיך איינער פון די נישט-ווילנער געפרובט חדוש'ן:

– און דאס זענען אלעס ווילנער קינדערלעך?

– וואס וואונדערט איהר זיך אזוי, האט איהם איינער פון די לעהרער געענטפערט, ווילנע האט ביי היינטיגען טאג געראפט האבען אנ'ארמעע פון צעהן טויזענד קינדער אין יודישע שולען און האבען האט זי סך-הכל קוים זעקס!...

ווילנע קאנקורירט מיט די וועלט מיט איהר יודישקייט און ווילנע קען קאנקורירען מיט דער וועלט, ווייל זי האט פערכאפט און אקופירט דעם גרעסטען טייל פון דער וועלט'ס פערבארגענע צדיקים – פון די למד-וואווניקעס...

צופעליג און אפשר גאר מיט א כיון איז מיר אויסגעקומען בעת מיין זיין אין ווילנע צו וואוינען ביי איינעם עזא שווארצארבייטער – למד-וואווניק, זיין נאמען איז שלמה כאסטאמסקי און עס איז מיר אויסגעקומען, אין משך פון אוואסערע פאר טעג צו אבסערווירען זיין ארט ארבייטען פאר יודיש:

אליין א יוד, א פשוט'ער „א פראסטער", אהן דער „פאמפע", ווי מיר זענען עס געוואוינט צו זעהן ביי אונזערע פערזארגער און כלל-טוער, נישט קיין איינרייסער, נישט קיין „צולייגער" און איך בין אייך ערוב, אז עס איז נישט פערהאן קיין מינוט אין מעת-לעת, וועלכע דער מענש זאל פטר'ן אומזיסט און נישט אוועקגעבען איהר פאר יודיש און יודישקייט.

אליין א לעהרער אין א יודישער שול, האט ער אויסער זיינע לעקציעס אויך בעוויזען ארויסצוגעבען אנ'פרך פון צוואנציג יודישע לעהרביכער און כרעסטאמאטיעס מיט וועלכע מען בענוצט זיך אין איירארפע און אמעריקא כמעט אין אלע יודיש וועלטליכע שולען, זייט א היפשע פאר יאהר רעדאגירט ער און גיט ארויס די קינדער-זשורנאלען „גרינינקע בוימעלעך" און „דעם חבר" פאר עלטערע שול-קינדער און יוגענד, צו וועלכע, צווישען אונז זאל עס בלייבען, ווי מען שמועסט, ער דערלייגט זיין לעהרער-שכירות...

אויסערדעם האט ער ארויסגעגעבען איבער א צעהנדליג בענדער יודישע פאלקלאריסטישע און עטנאגראפישע זאמלונגען, און דערביי בעשיירען, שטיל און רוהיג, שטופט זיך נישט מיט די עלענבויגענס, ווי מען האט דאס טאקי געזעהן אין ווילנע גופא, בעת דער קאנפערענץ מצד נישט-ווילנער.

א צווייטער למד-וואווניק, פריינד א. גאָלאמב, א הויכער, א דארער מיט א שפארבער-נאז, שרעקט זיך אבער נישט, דאס איז א יודישער גזלן, א לעהרער פון א יודישער שול אין ווילנע און רעדט ער מיט אייך וועגען א יודיש קינד, מיט וועלכען מען רעדט נישט אויף יודיש, צוצינדען זיך ביי איהם די איינגעפאלענע באקען און די אויגען פערלויפען איהם מיט טרעהרען:

– ווי קענט איהר דאס? ווי האט איהר קיין רחמנות נישט אויף אייער אייגען בלוט און פלייש, אויף זיך אליין, ווי דערבארעמט איהר

איינדריקען פון א גאסט אויף א וויל

זיך נ שט?! – אז אייער קינד וועט גרויס ווערען און עס וועט פערשטעהן, וועט עס אייך דאך פיינד האבען, ווי א חזיר פאר דער ע־ציהונג וואס איהר האט איהם געגעבען!..

דער שווארצער-ארבייטער, דער לעהרער א. גאלאמב וועט אייך שוין נישט ארויסלאזען פון זיינע לאנגע און דארע הענד, וועלכע האלטען אייך אין דער קלעם מיט ארגומענטען, ווי מיט צוואנגען, ביז ער וועט אייך נישט איבערצייגען אין דער גרויס, און דער היילינקייט, אין דער וויכטיגקייט און אין דער צוקונפט פון יודיש, ווייל:

– מיר ארבייטען דערויף מיט כוח, מיט נשמה, מיט אונזערע הערצער און דאס, וואס געהט ארויס פון הארץ, מוז אריין אין הארץ...

א דריטער, איך וואלט איהם גערופען „דער יודישער שותק" – א מענש, וועלכען איך האב אבסערווירט בעת דער גאנצער קאנפערענץ פון יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט און אבסערווירט האב איך איהם צוליב זיין אויפפאלענדער פיזיאנאמיע.

דאס איז אויך א יודישער לעהרער ז. קאלמנאוויטש, די גאנצע צייט האב איך נישט בעמערקט, אז ער זאל צו ווען עס איז א ווארט ארויסריידען, ער איז געשטאנען אדער אין א זייט ביים אויוון, אדער געזעסען ערגיץ אין די הינטערשטע רייהען „עם כל הנערים", גלייך ווי די

די למד-וואוו'ניקעס פון ירושלים דליטא

אלע בעריכטען, פלענער, דרשות, דעבאטען וואלט איהם אנגעגאנגען, ווי דער פאראיאריגער שניי.

אבער ווען עס איז אויסגעבראכען אויפ'ן זאל דער שטורם בעת ז. מלמד דער, וועלכען מען האט געשטעמפעלט אלס בוגד און פעררעטער פון יודישען וועלטליכען שול-וועזען, האט זיך בעוויזען אויף דער טריבונע און דער פערזאמעלטער עולם האט דעמאנסטראטיוו פערלאזען דעם זאל, האב איך איהם געטראפען, קאלמנאוויטשען אין בופעט אין א ווינקעלע, א בלאסען, ווי די וואנד און עס האט זיך מיר אויסגעוויזען, אז דער מענש איז במשך פון דער איינער מינוט מיט צוויי קעפ קלענער געווארען און מיט 10 יאהר עלטער געווארען, אזא אויסזעהן האט ער געהאט, ווען איך האב איהם געפרעגט:

– וואס איז עס מיט אייך?

האט ער נאך פעסטער פערדריקט די ליפען, נאך מעהר ארייגעצויגען דעם קאפ אין די פלייצעס, ווי א חיה, וועלכע גרייט זיך צום אנפאל און די אויגען האבען געשאסען מיט פייער, מיט דעם היילינען פייער, מיט וועלכען יודען האבען זיך אמאליגע צייטען מחנות ווייז געווארפען אונטער דעם שונא'ס שווערד אומצוקומען אויף קדוש השם...

אויפ'ן באנקעט אפילו, בעת צונגען האבען זיך צעבונדען און האבען זיך אראפגערעדט פון די הערצער און עוזר פינקעלשטיין האט געטרונקען לכבוד „קלמן דעם טערק", דעם פיאנער פון יודיש האט דער „שותק פון יודיש" ז. קאלמנאוויטש, וועלכען מען האט אמאל יונגערהייט, צוליב זיין בעהאוועגטקייט אינ'ם טערקישען לשון גערופען „קלמן דער טערק", זיך אויך נישט צורעדט, נאר שטיל אויסגעטרונקען זיין כוס און אפגעגעבן פערט אויף דעם טאסט שטילערהייט, אז קוים די ארומיגע האבען עס געהערט:

– וואס פיאנער, ווען פיאנער, כ'בין א יוד – ארבייט איך פאר יודיש...

אבער די, וואס האבען געהערט האבען אונטערגעכאפט:

– גוט ארבייטען, אבער ווי אזוי ארבייט דא א מענש 28 שעה אין מעת לעת?!...

אטא דאס איז אפשר דער סוד פון ווילנע – דער סוד פון ווילנע זענען איהרע למד-וואווניקעס.

יוסף זעלקאוויטש

שניעגאוועס, קאלאשן

די מאדערנסטע זענען אנגעקומען אין גרויסע קוואנטומס פון די פאלגענדע פאבריקען:

PEPEGE — Sp. Akc. Grudziądz
SCHWEIKERT — Łódź
TRETORN — Szwecja
KWADRAT — Ryga

צו די ביליגסטע פאר-סעזאן-פרייזען הורט און דעטייל-לאגער

M. FANTULIS w ŁODZI
OGRODOWA 2 (róg Nowomiejskiej), Tel. 161-96

טויט-שטראף אין ענגלאנד

צום 18-טען מאל ווערט די פראגע דעבאטירט אין ענגלישען פארלאמענט

(א בריף פון לאנדאן)

באלד ווי ס'איז געעפענט געווארען דער ענגלישער פארלאמענט, האט דער רעפוטאט פון דער לייבאר-פארטיי בראון אריינגעטראגען א רעזאלוציע וועגען אפשאפען טויט-שטראף פאר קרימינעלע פערברעכענס. פון יאהר 1866 אן איז דאס די 18-טע רעזאלוציע.

בראון האט אין זיין רעדע אנגעוויזען, אז טויטשטראף פערהיט נישט פאר רעם עלטסטען פערברעכען — פאר מארד. תמיד ווייזט מען אן, אז די מורא פאר טויט-שטראף פערהיט פאר מארדען. בראון האט דערויף געבראכט בעווייזען פון נארוועגען, שוועדען און דענעמארק. אין די דאזיגע לענדער איז טויט-שטראף אפגעשאפט, אבער די צאהל מארד-פאלען האט זיך דארט נישט פערגרעסערט. ריזעלבע ערשיינונג קאן מען קאנסטאטירען אין האלאנד, איטאליען און אין יענע שטאטען אין צפון-אמעריקא, וואו טויט-שטראף איז אפגעשאפט. די סטאטיסטיק, למשל, בעווייזט, אז צום ווענינגסטען הריגות קומען איצט פאר אין שטאט מען, וואו קיין טויט-שטראף איז נישטא. בכלל גענומען איז פון 7 שטאטען, וואו דער פראצענט פערברעכענס איז דער קלענסטער איז אין 4 אפגעשאפט די טויטשטראף. דורך אנאנדער שטראף קאן מען דעם פערברעכער אויסבעסערען, דורך טויט-שטראף — נישט. די ריכטערס טארע נישט אנווענדען די באַזינגע שטראף, ווייל אפילו דער גערעכטיגסטער שופט קאן בעגעהן א פאטאלען טעות. טויט-שטראף דער נידריגט, א חוץ דעם, אלע וועלכע האבען צו איהר א שייכות.

רעפ. קענוווארטיס, וועלכער האט אונטערשטיצט די רעזאלוציע פון בראון, האט אנגעוויזען אויף א מערקווירדיגען פאקט, קיינער פון די מלוכות, וואס האבען אפגעשאפט טויט-שטראף, האבען נישט געענדערט דעם איינמאל אנגענומענעם בעשלוס. דער רעדנער האט בעקומען א רייה בריף פון אויפגעהערטע פערשידענע טורמעס, דערונטער פון דעם בעריהמטע סינג-סינג אין ניו-יארק. אלע מחברים פון די בריף זאגען זיך ארויס געגען טויט-שטראף.

די רעזאלוציע, וואס איז אריינגעטראגען געווארען דורך דער לייבאר-פארטיי, איז אונטערשטיצט געווארען אויך מצד די קאנסערוואטיווע. רעפ. פראס, א בעריהמטער אדוואקאט, האט אנגעגעוויזען, אז טויט-שטראף איז א בארבארישע שטראף, וואס געגען אמת'ע קריסטענטום. טויטאורטיילען שאפען אנשטאט האס און פעראכטונג צום פערברעכער א געפיהל פון רחמנות, און פשוט'ע פיינער שרייבען אונטער פעטיציעס וועגען בענאַדיגונג. אויב די פערטיידיגער פון טויט-שטראף, האט פראס געזאגט, גלויבען אין דער אפשרעקענדיגער ווירקונג פון טויט-שטראף, דאן פארוואס קומט די עקזעקוציע פאר אין געהיים און נישט אפען, פאר די אויגען פון אלעמען?

עס האבען זיך אויך געפונען פערטיידיגער פון טויט-שטראף. רעפ. העקין האט, למשל, אנגעוויזען, אז פאר די לעצטע 30—35 יאהר איז קוים פארגעקומען אין ענגלאנד א פאל, ווען א מענש זאל פער'משפט ווערען צום טויט און וועגען זיין שולד זאל זיין כאטש דער מינדעסטער ספק, די אומפערמיידליכקייט פון דער עקזעקוציע ווירקט ווארענענדיג אויפ'ן פערברעכער. פאר די לעצטע 60 יאהר האט זיך די בעפעלקערונג פון ענגלאנד פערדאפעלט, אבער די צאהל מארדען האט זיך נישט פערגרעסערט. אויב מ'זאל אפשאפען טויט-שטראף, דאן מיט וואס זאל מען זי פערבייטען? די געגנער פון טויט-שטראף לעגען פאר א שטראף פון 15—30 יאהר טורמע. אבער דאס בעדייט, אז נאכ'ן דאזיגען טערמין וועלען די פערברעכערס ווידער האבען די מעגליכקייט צוצונעהמען דאס לעבען ביי פרידליכע בירגער.

ווי געזאגט, קומט פאר די לעצטע 65 יאהר שוין צום 18-טען מאל פאר די דעבאטע וועגען טויט-שטראף. אין יאהר 1866 איז אין מאנטשעסטער פארגעקומען די עקזעקוציע פון דריי אירלענדער, וועלכע האט ארויסגערופען א שטורעם פון פראטעסטען אין גאנץ ענגלאנד. איינער פון די איניציאטארען פון דער פארלאמענטארישער אונטערזוכונג איבער דער פראגע איז געווען רעפ. טשארלז הילפין.

פיהרענדיג די קאמפאניע געגען טויט-שטראף, האט הילפין געבראכט א רייה כאראקטעריסטישע פאלען. קודם כל די מעשה מיט א 16-יעהריגען יונגעל, וועלכער איז הינגעריכטעט געווארען אין דער ניוגעטער טורמע (די טורמע איז קורץ פאר'ן קריג צושטערט געווארען). ער האט ערמארדעט זיין באלעבאס. דאס פערברעכען איז בעגאנגען געווארען מיט גרויס איסרעכענונג. א פאר טעג פאר'ן פערברעכען האט דער פערברעכער זיך איינגעשאפט א רעוואלווער, פולווער און קוילען. ער האט, ווייזט אויס, בפירוש בעזוכט עטליכע עקזעקוציעס דורך הענגען, כדי צו זעהן די מעגליכע פאלגען, וואס ערווארטען איהם. רעמאלט פלעגען די הינריכטונגען פארקומען עפענטליך, פאר די טויערען פון דער טורמע. און נאכדעם, ווי ער האט שוין געהאט א פולע בעגריף וועגען דער פארשטעהענדיגער שטראף, איז דער יונגעל בעגאנגען דאס פערברעכען. ביז צו דער עקזעקוציע האט דער יונגער פערברעכער זיך פערהאלטען פולקאם רוהיג. אויף עשאפאט איז ער ארויף, דעמאנסטראטיוו און איז געשטארבען אהן דעם מינדעסטען סימן פון חרטה.

כמעט אין דערזעלבער צייט איז הינגעריכטעט געווארען פאר א מארד א פרוי. זי האט זיך אליין אפגעגעבען אין די הענד פון דער פאליציי און האט דערציהלט אלצדינג. צוערשט האט מען איהר גארנישט געגלויבט. זי האט געשריבען דיהר רענדע חרטה-בריף. אין טאג פון דער עקזעקוציע איז ביי איהר געווען דער גלח. זיי האבען געלייענט די ביבעל און מתפלל געווען ביז צום לעצטען אויגענבליק. דער גלח האט איהר אנגערופען „שוועסטער פון קריסטוס", דערווייל איז אנגעקומען דער תליין. ער האט געבונדען די „קריסטוס-שוועסטער", וועלכע האט נישט ארויסגעוויזען דעם מינדעסטען ווידערשטאנד אין בעגלייטונג פון תליין איז זי ארויף אויפ'ן עשאפאט. דער אומגערולדיגער המון, וועלכער האט געווארט אויף דער עקזעקוציע א גאנצע נאכט און געהאלטען אין איין שיכור'ן, האט די פרוי בעגעגענט מיט א פייפעריי און מיט ווילדע אויסגעשרייען. די פרוי האט פערלוירען דאס בעוואוסטזיין און איז הינגעריכטעט געווארען, נייענדיג אין הלשון.

רעפ. הילפין האט אויך בעשריבען די עקזעקוציע איבער סארא האריעט טאמאס און דושעמס בלומפעלד ראש. סארא טאמאס איז געווען זעהר א שעהן 19-יעהריג מיידעל. זי האט ערמארדעט אויס אייפערזוכט. זי האט זיך פערצוויייפעלט געוועהרט געגען תליין, און 5 מענשען האַבען געמוזט איהר ארויסשלעפען פון דער קאמער צום עשאפאט. דא האט מען איהר געמוזט צוהאלטען, ווייל זי האט זיך געוואלט ארויסרייסען. דאַגעגען ראש, וועלכער האט זיין פערברעכען לאנג און קאלטבלוטיג צוגעגרייט, האט בעגעגענט דעם טויט רוהיג און מיט הכנעה. און דער המון האט זיך צו ראש'ן בעצויגען מיט מעהר מיטגעפיהל, ווי צום יונגען מיידעל. דער אויספיהר, וועלכען הילפין האט געמאכט, איז געווען דער, אז טויטשטראף איז א חוץ אלעמען אויסערגעוועהנליך אומגערעכטיגט.

נאך 63 יאהר, בעת דער דעבאטע אין ענגלי[illegible] שען פארלאמענט, ווערען געבראכט דיזעלבע אר[illegible] גומענטען ווי אמאל. דאס הייסט נישט, אז ד[illegible] פראגע וועגען אפשאפען טויט-שטראף געהט נישט אין ענגלאנד פאראויס, מיט א יאהר 90 צוריק, ווע[illegible] אויפ'ן טראן איז ארויף די קעניגין וויקטאריא, הא[illegible] דאס ענגלישע געזעץ פאראויסגעזעהן 200 פאלע[illegible] פון פערברעכענס, פאר וועלכע ס'איז געקומען טויטשטראף, דערונטער פאר גנב'ענען שאף פון דע[illegible] סטאדע. איצט קומט טויט-שטראף נאר פאר מאר[illegible] מיט א פריהערדיגער כוונה. די געשווארענע זענ[illegible] איצט אזוי כאדיכטיג, אז כדי צו [illegible] שיקען א מענ[illegible] אויף דער תליה, פאדערען זיי דירעקטע און אומ[illegible] בעשטרייטבארע בעווייזע. דערמיט [illegible] ערקלערט [illegible] וואס נאר איין פאל פון 7 מארדען ווער[illegible] לאנד בעשטראפט מיט טויט.

שיסערייען אין ירושלים

ירושלים, 14. (יט"א) היינט איז דא פאר־געקומען א שיסעריי צווישען אראבער און פאליציי 1 בריטישער זעלנער איז פערוואונדעט געווארען.

די שיסעריי האט געדויערט דרייסיג מינוט.

ירושלים 14. (יט"א טעלעגראפיש). היינט צינאכטס האבען אראבער בעשאסען דעם קווארטאל „מקור חיים".

קיין אומגליק מיט מענשען איז נישט געשעהן.

רעוויזיעס אין ארץ־ישראל

צוליב די אפטע אנפאלען

חיפה, 14. (טעלעגראפיש דורך יט"א). אין צוזאמענהאנג מיט די לעצטע אפטע אנ־פאלען אויף יודען אין גאנצען לאנד, האט די פאליציי היינט אדורכגעפיהרט א גאנצע רייה רעוויזיעס.

געזונדצושטאנד פון ד"ר טיכאוו

ירושלים, 14. (טעלעגראפיש דורך יט"א). די הרבנות־הראשית האט מכריז געווען, אז אין אלע שוהלען און לאנד זאל מען מתפלל זיין פאר'ן געזונד פון ד"ר טיכאוו, וועלכער איז, ווי בע־קאנט, שווער פערוואונדעט געווארען דורך אן אראבער. דער געזונד־צושטאנד פון ד"ר טיכאוו האט זיך פערבעסערט.

דער שטרייט ארום שעכטהויז אין תל־אביב

געשלאסען לייבאוויטשעס לעדער־פאבריק

תל־אביב, (י.ס.ע.) די רעגירונג האט פעראָרדנעט צו שליסען לייבאוויטשעס לעדער־פאבריק אין תל אביב, ווייל אויפ'ן שטח פון דער פאבריק האבען די יודישע שוחטים וועלכע ווילען נישט געהן אין יפו'ער שעכט הויז, צייטווייליג געשאכטען בהמות. דער דאזיגער שריט פון דער רעגירונג ווערט בעטראכט אלס אונטערשטיצונג פון יפו'ער מאגיסטראט, וועלכער שטרעבט מיט אלע מיטלען צו צווינגען די תל־אביב'ער שוחטים צו שעכטען אין יפו.

די יודישע שוחטים האבען זיך קאטעגאריש אפגעזאגט צו קומען אין יפו'ער שעכטהויז, וואו זיי פיהל'ען זיך נישט זיכער. דער מאגיסטראט און די יודישע קהלה אין תל־אביב האבען ארויס־געשיקט פראטעסט־דעפעשען צו דער רעגירונג. אין צוזאמענהאנג מיט דעם שטרייט איז איצט שווער צו בעקומען אין תל אביב כשר־פלייש.

א שטענדיגע בילדער־גאלעריע אין ארץ־ישראל

ירושלים, (י.ט.א.) א גרופע יודישע קינסטלער איז צוגעטרעטען צו ארגאניזירען א קינסטלער־קלוב אין ארץ־ישראל, וואס שטעלט זיך פאר א ציל צו ארגאניזירען א שטענדיגע בילדער־גאלעריע אין א"י, רעפרעזענטען וועגען קונסט א.א.וו.

דער וואטיקאן און די אראבער אין ארץ־ישראל

בערלין, (יט"א) דייטש־קאטוילישע צייטונגען טיילען מיט, אז די א"י־אראבער האבען זיך גע־ווענדעט נאך הילף צום פויפסט, און אז דער וואַ־טיקאן האט דעריוף געענטפערט מיט ארויסשיקען קיין ארץ־ישראל פאר א פרא־אראבישע מיסיע צום ארץ־בישאף גרעגאריא הארזשיאן. בערענגענדיג די דאזיגע ידיעה פעררופען זיך די דייטשע קאטוילישע צייטונגען אויף א מיטטיילונג אין „קאריערא דעלא סערא" (מילאן).

ארעסטירט קאמוניסטען אין ירושלים

ירושלים, (יט"א) דא זענען ארעסטירט גע־ווארען פיער קאמוניסטען פאר פערשפרייטען קא־מוניסטישע פראקלאמאציעס. דעם 7־טען נאוועמבער איז יאהרטאג פון דער באלשעוויסטישער רעוואָ־לוציע אין רוסלאנד.

הזכרה־תפילות נאך לואי מאר־שאל אין אמעריקאנער שוהלען

ניו־יארק, (י.ט.א.) די טעג איז אין עמנואל־טעמפעל פארגעקומען א פייערליכע גאָ־טעסדינסט לכבוד דעם אנדענק פון לואי מארשאל. אין דער גאטעסדינסט, וואס איז געווען ארגאני־זירט דורך דעם יודישען טעאלאגישען סעמינאר און דעם יודיש־אמעריקאנער קאמיטעט, האט זיך בעטייליגט א עולם פון 2500 מאן. עס זענען אנוועזענד געווען פיעל דעלעגאטען, וואס האבען רעפרעזענטירט איבער 25 יודישע ארגאניזאציעס. טרויער רעדעס האבען געהאלטען דר. סיירוס אד־לער און ריכטער אירווינג לעהמאן. גאטעסדינס־טען צום אנדענק פון לואי מארשאל זענען אבגע־האלטען געווארען אויך אין אנדערע שטעט פון די פעראייניגטע שטאטען.

צוזאמענפאהר פון די קהלות אויף די קרעסען

ראוונא. (יט"א) אויף דער לעצטער זיצונג פון גראדנער קהלה־פערוואלטונג איז בעשלאסען גע־ווארען, אז די גראדנער קהלה נעהמט אויף זיך די איניציאטיווע צונויפרופען א צוזאמענפאהר פון די קהלות אויף די קרעסען. צו דעם צוועק וועט דער וועד־הקהל זיך ווענדען צו די קהלות אין ראוונע, פינסק, באראנאוויטש, בריסק, סלאנים א"א.

דר. בערנארד קאהן אין ליטע און לעטלאנד

בערלין, (י. ט. א.) דער אייראפעאישער „רושאינט"־דירעקטאר דר. בערנארד קאהן איז אפ־געפאהרען אין דער בעגלייטונג פון גענעראל־סעק־רעטאר פון דער „פונדיישאן" נאעל אראנאוויטש, קיין ליטע און לעטלאנד, כדי דורכצופיהרען אין די לענדער אן אינספעקציע פון די יודישע אינסטיטוצ־יעס וואס ווערען געשטיצט דורך דעם „רושאינט" און דער „פונדיישאן".

יודען־פיינדליכע אונרוהען פון די ענדעקישע סטודענטען אין קראקא

געשלאגען און נישט אריינגעלאזען יודישע סטודענטען אין אוניווערזיטעט. — גאסען־דעמאנסטראציעס. — דראהונג צו שליסען די אוניווערזיטעט אויף א האלב יאהר

קראקא, 14. (טעלעפאניש פון אונזער קאר־רעספאנדענט). די סיטואציע אויף דער אוניווערזי־טעט האט זיך היינט בעדייטענד פערשארפט צוליב'ן בעשלוס פון די ענדעקישע סטודענטען נישט אריינ־צולאזען קיין יודישע סטודענטען אויף די לעקציעס.

9 א זייגער אינדערפריה האבען זיך פאר דער אוניווערזיטעט פערזאמעלט א המון ענדעקישע סטו־דענטען וועלכע האבען נישט אריינגעלאזען קיין יו־דישע סטודענטען.

א גרופע יודישע סטודענטען זענען אוועק צום קאנסטאנצקי און פערלאנגט עס זאלען אנגענומען ווערען שריט נעגען די כוליגאנישע אנפאלען מצד די ענדעקישע סטודענטען. דער פראפעסאר האט געענטפערט, אז ער וועט נישט אינטערווענירען, נאר מען זאל אפווארטען ביז די געמיטער וועלען זיך בע־רוהיגען.

אין דערזעלבער צייט האבען זיך אין הויפט־זאל פערזאמעלט א המון ענדעקישע סטודענטען און נישט אריינגעלאזען די יודישע סטודענטען. די לעצ־טע האבען אויך געקריגען געשלאגען.

שפעטער האבען זיך ארויסגעלאזען אין גאס אריין א גרעסערע גרופע כוליגאנישע סטודענטען, וועלכע האבען זיך געלאזט אויף יאגד אויף יודישע יונגעלייט, וועלכע האבען געטראגען סטודענטישע היטלען. צו די צעיושעטע סטודענטען האבען זיך אויך פעראייניגט גלאט לאפוסעס וועלכע האבען צו־זאמען פערפאלגט יודישע סטודענטען. מען האט גע־ריסען די היטלען ביי די יודישע סטודענטען און עס איז געקומען צו געשלעגען.

ארום 1 א זייגער בייטאג האבען די ענדע־קישע סטודענטען צונויפגעקליבען א סך היטלען פון יודישע סטודענטען און די היטלען צונויפגעלייגט אין א קופע און זיי פערברענט.

שפעטער האט זיך פארמירט א דעמאנסטרא־ציע איבער די גאסען פון די צווייטע ענדעקישע סטודענטען. די דעמאנסטראנטען האבען געשריגען: „נידער מיט די יודען! זאלען לעבען די אראבער! זאל לעבען דער נומערוס קלאוזוס!"

די דעמאנסטראנטען האבען זיך געוואלט א־ריינרייסען אין יודישען אקאדעמישען היים, נאר פאליציי האט נישט דערלאזען.

דאסזעלבע איז געווען ווען די דעמאנסטראנטען האבען געוואלט ארײנמארשירען אין יודישען קווארטאל. פאליציי האט צו דעם נישט דערלאזט.

קראקא, 14. (טעלעפאניש פון אונזער קאר־רעספאנדענט). דער רעקטאר פון דער אוניווערזי־טעט האט באקומען טעלעפאניש א מעלדונג, אז אויב די סטודענטישע אונרוהען וועלען נישט אויפ־הערען, וועט די אוניווערזיטעט פערמאכט ווערען אויף א האלב יאהר, אזוי, אז די סטודענטען וועלען פערלירען א יאהר שטודיום.

דער רעקטאר זאל ארויסלאזען אן אויפרוף צו די אויפגערייצטע סטודענטען.

קראקא, 14. (טעלעפאניש). אין אוונט האט זיך פון די ענדעקישע סטודענטען אפגעהאלטען א מיטינג אונטער'ן פרייען הימעל פאר דער אוניווערזיטעט.

פון דארט זענען זיי אוועק אין א דעמאנסטרא־ציע און איפ'ן רינג בעפאלען א יודישען אינוואליד, א פאפיראסען־הענדלער, צעווארפען די פאפירא־סען און צושלאגען דעם אינוואליד.

קראקא, 14. (טעלעפאניש). אויף פרייטאג 12 א זייגער בייטאג האט פראפ. מארכלעווסקי בע־שטימט א פערזאמלונג פון די ענדעקישע סטודענ־טען. דער רעקטאר האט ערלויבט די פערזאמלונג בתנאי אז עס זאל נישט געשטערט ווערען די רוה.

קראקא, 14. (טעלעפאניש) נאכמיטאג האט די וואיעוואדזטווע בעקומען אן אנפאדערונג אונ־טערצודריקען די אונרוהען. אין צוזאמענהאנג דער־מיט זענען אפגעשטעלט געווארען די דעמאנסטרא־ציעס אין גאס.

קראקא, 14. (טעלעפאניש). 9 אין אוונט איז פארגעקומען א זיצונג פון שטאט־ראט. דער פארזיצער האט פארגעלעגט ארויסצולאזען אן אויפ־רוף צו דער בעפעלקערונג.

אויף דער בעראטונג פון די כארעקישע און ענדעקישע פראקציעס איז בעשלאסען געווארען אז אזא אויפרוף איז נישט נויטיג.

דער שטאט־ראט האט דעריבער נישט אנגע־נומען דעם פארשלאג פון פארזיצער.

לאדזער נייעס

שווינדלער אויף די פארשטעט

(—) זייט א לענגערער צייט האבען זיך אויף די פארשטאט פון כאיני, ווידזעוו, קאראלעוו און ראדאגאשטש בעוויזען צוויי יונגעלייט, וועלכע פלעג־נען זיך פארשטעלען אלס בעאמטע פון מאגיסטראט און „אויפמאנענדיג" שטייערען פאר'ן מאגיסטראט בעגאנגען א רייה שווינדלען. זיי פלעגען בעווייזען לעגיטימאציעס, וואס זענען כלומרשט ארויסגעגעבען געווארען דורכ'ן מאגיסטראט און פלעגען קוויטירען די דערהאלטענע סומען אויף ספעציעלע דרוק־זאכען.

זייער שווינדעל איז ענטדעקט געווארען ווען עטליכע פון די, וואס האבען בעצאהלט די שטייערען זענען געקומען אין מאגיסטראט מיט זייערע קוויט־טונגען. מ'האט מיטגעטיילט וועגען דעם ענין דער פאליציי, אבער די שווינדלער זענען נעלם געווארען.

אויסגעמיטען א באהן־קאטא־סטראפע

אויף דער ליניע: לאדז—לענטשיץ

(2) נעכטען איז אויף דער באהן־ליניע לאדז—לענטשיץ פארגעקומען א געהיימנישפולער אטענטאט וועלכער האט זיך צום גליק נישט געענדיגט מיט קיין קאטאסטראפע.

מיט א מינוט פאר'ן אדורכגעהן פון פאסא־זשיר־צוג האבען אומבעקאנטע פערשוינען אוועקגע־לעגט אויף דער באהן־ליניע פינף בעלקעס און אן אייזערנע שטאנג. זעהט־אויס, אז די אנפאלער האבען געוואלט ברענגען צו א באהן־קאטאסטרא־פע. צום גליק האט דאס דער מאשיניסט בעצייטענס בעמערקט און איינגעהאלטען דעם צוג.

א צוזאמענטרעפעניש

פון א פאליציאנט מיט באנדיטען

(ז) נעכטען האט דער פאליציאנט גרובסקי בעמערקט אין דארף קארטשעוו 2 פערשוינען נעהענדיג אויפ'ן פעלד מיט אנגעלאדענע זעק. דער פאליציאנט האט אויפגעפאדערט די פערשוינען זא־לען זיך אפשטעלען, אלס ענטפער דערויף האט זיך איהם ענטקעגענגעשאסען א האגעל פון קוילען. דער פאליציאנט האט געענטפערט, און איינעם פון די באנדיטען פערוואונדעט, דער אנדערער איז ענט־לאפען. דער פערוואונדעטער באנדיט איז זיגמונט קאלארזשערטשיק 28 יאהר אלט. ער איז בעקאנט דער פאליציי, און איז שוין עטליכע מאל בעשטראפט געווארען פאר אנפאלען און גנבות.

אין די זעק פון די גנבים האט מען געפונען מלבושים און פעלצען אויף א סומע פון 10 טויזענד זלאטעס.

ארעסטירט „חשוב'ע" גנבים

(2) נעכטען ביינאכט האט די פאליציי נאך א לענגערע אונטערזוכונג פון דער אויספארשונגס־אמט, ארעסטירט די גנבים גרשון איצקאוויטש (לאנגעוויצקא 15, עזריאל ווארטמאן (ריבנא 18) און די בעוואוסטע פאטערקע חנה טאנדראווסקא (פארזשעטשנא 10). די ארעסטירטע האבען לעצ־טענס אויסגעפיהרט עטליכע גרעסערע גנבות אין וועלכע זיי האבען זיך שוין מודה געווען.

איצקאוויטש איז א חוץ דעם א בעוואוסטער „שאפענפעלער", וועלכער איז נאטירט אין די פא־ליציישע קארטאטעקעס פון בערלין, פאריז, לאנ־דאן און ניו־יארק.

ציהונג פון דער 20־טער מלוכה־לאטעריע

1־טע קלאס — 1־טער טאג

80.000 זל. האט געוואונען נומ' 1747.
10.000 זל. — 102743.
2000 זל. — 72582.
1000 זל. — 3009 95332 70566.
צו 500 זל. — 74281 96678 149600.
צו 300 זל. — 54661 81579 100412 123274 137367 142500 166120 167750 169728.

Dr. med. H. Lubicz
צעגעלניאנא 43, טעל. 32־41
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און מענער־שוואכע קראנקהייטען. היילונג מיט קווארץ־לאמפען (הער־אויספאל)
נעהמט אן פון 8—10 און פון 5—8 אווענט.

די סטודענטען־עקסצעסען אין קראקא

יודען־פיינדליכע מאניפעסטאציע פון די סטודענטען

קראקא, 14. (טעלעפאניש דורך יט״א) די געשעהענישען אין קראקא האבען זיך היינט פארמיטאג איבערגעטראגען אויפ׳ן פארום פון אוניווערזיטעט. די יודישע סטודענטען פון מעדיצינישען פאקולטעט זענען ארויסגעווארפען געווארען דורך די פוילישע סטודענטען נאך די לעקציעס, די סטודענטען פון אנדערע פאקולטעטען זענען בכלל נישט צוגעלאזען געווארען צו די לעקציעס, פארן בנין פון אוניווערזיטעט האבען די אנטיסעמיטישע סטודענטען געהאלטען יודען־העצערישע רעדעס און מיט ווארט און מאט פערטשעפעט די דורכגעהענדע יודען. די פאליציי האט זיך פערהאלטען פאסיוו און נישט צונויפגעשטעלט אפילו אין איין פראטאקאל. פארנאכט האבען די יודישע סטודענטען איינגעארדענט א דעמאנסטראציע ארומגעגאנגען דעם יודישען קווארטאל און געוואלט צוגעהן צום יודישען אקאדעמישען הויז, דארט האבען זיי אבער אנגעטראפען אויף א קארדאן פאליציי, דאסזעלבע איז אויך געשען ביי דער העברעאישער גימנאזיע און ביי דער רעדאקציע פון „נאווי דזשענניק". די יודישע בעפעלקערונג אין קראקא לעבט אין שרעק.

שטרענגע מיטלען געגען די אנפאלען

פאדערט די א״י־עקזעקוטיווע

ירושלים, 14. (יט״א טעלעגראפיש) צוליב די אונאויפהערליכע אנפאלען אויף יודען אין פערשידענע פונקטען פון לאנד, וואס רופט ארויס א געוואלדיגע אויפרעגונג ביים גאנצען יודישען ישוב, האט האררי סאקער און נאמען פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אינטערווענירט ביים הויך־קאמיסאר סער טשענסעלאר און געפאדערט אנצונעהמען שטרענגע מיטלען געגען די אנפאלער.

פערמאכט אן אראבישע צייטונג

פאר בעליידיגען די יודישע רעליגיע

ירושלים, 14. (יט״א) די אראבישע צייטונג „אנאסיר" איז פערמאכט געווארען דורך דער מאכט פאר אפדרוקען אן׳ארטיקעל, אין וועלכען עס ווערט בעליידיגט די יודישע רעליגיע.

זעלבסטמארד פון איראקער פרעמיער

לאנדאן, 14. (ספ. טעל.) דער פרעמיער־מיניסטער פון איראק אבדול מוזין האט זיך גענומען דאס לעבען אין באגדאד, אין דער אנוועזענהייט פון זיין פאמיליע.

אבדול מוזין האט געהערט צו איינער פון די אנגעזעהענע משפחות אין מעסאפאטאמיען. ער איז געווען 4 מאל מיניסטער־פרעזידענט און האט איצט געהאט צו ערפילען א גרויסע שליחות צוליב׳ן אריינטריט פון איראק אין פעלקער־בונד.

רעגירונג וועט זיך ארויסזאגען

וועגען ענדערונגען אין דער קאנסטיטוציע

ווארשא, 14. (טעלעפאניש) דער „עקספרעס פאראנני" שרייבט, אז אין דער נאהענטסטער צייט וועלען ערשיינען ארטיקלען פון רעגירונגס־פארשטעהער און פארשטעהער פון ב.ב.־קלוב, וועגען ענדערען די קאנסטיטוציע, די דאזיגע פראגע רוקט זיך איצט ארויס אין א׳יבערגאן פון די פאליטישע פראבלעמען.

די דערמאהנטע ארויסטרעטונג האבען פארא ציל צו פרעציזירען די בעציהונג פון דער רעגירונג צום פראבלעם פון דער רעוויזיע פון דער קאנסטיטוציע.

2 יאהר אפליקאציע

פאר די וואס ענדיגען די אפליקאציע ביז׳ן 1 יולי 1930

ווארשא, 14. (טעלעפאניש) דער מיניסטער צאר האט ערקלערט, אז הגם ער שטעהט אויפ׳ן שטאנדפונקט, אז מ׳איז פוילען פערפליכטעט א 3־יעהריגע אפליקאציע פאר די, וועלכע האבען געענדיגט דעם יורידישען פאקולטעט, פונדעסטוועגען וועט ער בנוגע אפליקאנטען, וועמענס 2־יעהריגער טערמין ס׳ענדיגט זיך פאר דעם 1. יולי 1930 דעם דערמאהנטען שטאנדפונקט נישט אנווענדען.

רעטזעלהאפטער טויט פון 2 יודישע יונגעלייט

די טעג איז דאס יודישע אנטווערפען אויפגעבראכט געווארען פון פאלגענדען פאל: אין זייער וואוינונג אויף אורענשטיינוועג גאס נומער 52 זענען געפונען געווארען פערגיפטעט דורך גאז 2 יודישע יונגע לייט, וואס האבען געוואוינט צוזאמען אין איין צימער. איינער פון זיי עמנואל גאלדבערג איז אלט געווען 33 יאהר און איז נישט לאנג געקומען פון פוילען זיך לערנען שלייפען דיאמאנטען. דער צווייטער שמואל אבראמער איז אלט געווען 19 יאהר.

דער דאזיגער שרעקליכער פאל איז שטארק רעטזעלהאפט, ווייל די ביידע אומגליקליכע האט מען געפונען אנגעטאן, און איינער פון זיי איז זאגאר געזעסען ביים טיש. עס איז דערביי אינטערעסאנט, אז זיי זענען געלעגען טויט אין זייער צימער העכער א מעת לעת, און קיינער פון די שכנים האט נישט דערפיהלט דאס כסדר שטראמענדען גאז.

5 פויערים טויט און 18 פערוואונדעט אין א געשלעג צוליב ערד

גראדנע די טעג איז אויסגעבראכען א סכסוך צוליב ערד צווישען די פויערים פון דארף בארקי מיט פויערים פון א שכנישען דארף; די געמיטער האבען זיך אלץ מעהר צוהיצט און ס׳איז לסוף אריבער אויף א געשלעג מיט מעסערס.

דער רעזולטאט איז געווען זעהר א טרויעריגער: פינף פויערים זענען פון די מעסער־שטעך געשטארבען און 18 — לייכט און שווער פערוואונדעט.

צום טראגישסטען איז דאס, וואס בעת די געשעהענישען האט א זוהן דערשטאכען זיין אייגענע מאמע, וועלכע האט זיך אין איהם איינגעקלאמערט און נישט געלאזען אנטיילנעמען אין געשלעג.

די ארטיגע ארדנונג־היטערס האבען זיך אליין קיין עצה נישט געקענט געבען מיט די צעווילדעוועטע שלעגערס און געמוזט ארויסרופען פאליציי׳אישע הילף פון וואלקאוויסק.

דער פאליציי איז געלונגען איינצושטילען די שלעגערס, 18 פויערים האט מען ארעסטירט און געשמידטע אין קייטען, אפגעפיהרט זיי אין תפיסה.

ג. פאסט מיניסטער דארף צוריקצאהלען דעם מלוכה אוצר

פאר די אויסגאבען וואס ער האט געמאכט אויף א נישט בערעכטיגטען אופן

בעשלוס פון דער העכסטער מלוכה קאנטראל־קאמער

אינ׳ם בעריכט פון דער העכסטער מלוכה־קאנטראל־קאמער וועגען דעם ביודזשעט פאר׳ן יאהר 1927/8 ווערט צוו. אנג. בעצייכענט אז דער פאסט־מיניסטער האט איבערגעשריטען דעם ביודזשעט מיט 5,3 מיליאן זל. און די בעמערקונגען דערצו ווערט געזאגט: דער צווייפעל צו די דאזיגע אויסגאבען זענען געמאכט געווארען ריכטיג וועגען בפרט ענטשטאנען ביים קאנטראלירען דאקומענטאל די אויסגאבען — סיי די פערזענליכע פונ׳ם מיניסטער. סיי וואס זענען דיקטירט געווארען דורך געזעלשאפטליכע אדער אנד. כוונות.

די דאזיגע אויסגאבען, וואס זענען אפט געמאכט געווארען אויף צו קויפען בילעטען אויף האוילטעטיגע באלען, קאנצערטען, טעאטער־פארשטעלונגען, פערש. פייערליכקייטען, אפצאהלען, נדבות צייכנונגען אויף זאמעל־בויגענס פון פערש. ארגאניזאציעס, פילאנטראפישע, געזעלשאפטליכע, ספארט־, שטיצע פאר אומבעקאנטע פערזאנען צוליב אומבעקאנטע סבות, נישט אנגעבענדיג דעם נאמען פונ׳ם בעשאנקענעם; אויפנאמעס אין רעסטאראציעס; איינקויפען רעפרעזענטאציע פאפיראסען אין אנ׳אונגעהויערע צאהל פאר 3,700 זל. און שליסליך קליינע אויסגאבען.

די העכסטע מלוכה קאנטראל־קאמער האט וועגען א טייל פון די דאזיגע אויסגאבען בעשלאסען, אז 13 טויזענט זל. קענען נישט אנערקענט ווערען און מוזען צוריקגעצאהלט ווערען דעם מלוכה אוצר. די ה.מ.ק.ק. האט קוועסטיאנירט 11 טויזענט זל. פאר ארטיקלען וועלכע האבען רעקלאמירט דאס פאסט מיניסטעריום.

אלזא, וועט דער געוו. פאסט מיניסטער מיעדזשינסקי מוזען צוריקצאהלען דעם מלוכה אוצר, דאס געלד וואס ער האט אויסגעגעבען אויף א נישט בערעכטיגטען אופן.

דערמארדעט א יודישען יונגערמאן

שווער פערוואונדעט 2 יודישע סוחרים

טארנאפאל. אין אונזער סביבה פושעוועט לעצטענס א פערצווייפעלטע רויבער־ און מערדער־באנדע.

די באנדיטען איבערפאלען די דורכפאהרענדע יודען, רויבען ביי זיי צו דאס געלד, און נעהמען ביי זיי אויך צו דאס לעבען. די מערדער־באנדע האט לעצטענס אויסגעפיהרט א שרעקליכען בעסטיאלישען מארד.

אין די שכנות׳דיגע דערפער צווישען זאלאזיעץ און פאדקאמיען געהען אפט ארום יודען פון איין דארף אין אנדערע, פערגאנגענעם דאנערשטאג איז ארומגעגאנגען א יונגערמאן, וועמענס נאמען ס׳איז נאך ער האט נישט פעסטגעשטעלט געווארען. דער יונגערמאן איז געגאנגען פון איין דארף צום אנדערען, כדי עפעס צו קויפען צווישען די פויערים. דעם דאזיגען יונגענמאן האט מען דאנערשטאג ביינאכט געפונען צוגעבונדען צו א בוים מיט א האק איז דער גאנצער שארבען און קערפער ביי איהם געווען צעהאקט.

נעבען דעם דערמארדעטען יוד האט מען נעטראפען ליגען א צעטעל מיט דער אויפשריפט „זאל לעבען די שווארצע האנד". ס׳איז תיכף טעלעפאנירט געווארען צום טארנאפאלער פאליציי־קאמיסאריאט, וועלכער האט ארויסגעשיקט 10 פאליציאנטען און אגענטען אויפ׳ן ארט פון געשעהעניש.

דער צווייטער טראגישער איבערפאל איז פארגעקומען א טאג נאך דעם אויסגעפיהרטען בעסטיאלישען מארד. דורך דעם זעלבען דארף זענען דורכגעפאהרען צוויי יודישע סוחרים. פלוצלינג זענען זיי פערהאלטען געווארען דורך פערמאסקירטע באנדיטען, און אונטער טעראר „די הענד אין דער הויך", האבען די באנדיטען צוגערויבט סחורה פאר 300 דאלאר.

דאן האבען די באנדיטען אפגעגעבען צו די סוחרים עטליכע שאסען און זיי שטארק פערוואונדעט.

די דאזיגע צוויי יודען האט מען פרייטאג ביי־נאכט געבראכט אין טארנאפאלער שפיטאל.

די פאליציי פיהרט אן׳ענערגישע אויספארשונג כדי צו ענטדעקען די פערצווייפעלטע רויבער־באנדע.

אין דער נאכט פונ׳ם 6־טען אויפ׳ן 7־טען ד. ח. איז געווארען דערמארדעט דער פויער פיאטער רעדפעטא פון טשערניכאוויעץ.

ד״ר צירוס אדלער — פרעזידענט פון יודיש־אמעריקאנישן קאמיטעט

ניו־יארק, 14. (יט״א טעלעגראפיש) עס איז פארגעקומען א זיצונג פון יודיש־אמעריקאנישען קאמיטעט.

אויפ׳ן ארט פון פערשטארבענעם לואי מארשאל איז אלס פרעזידענט פון יודיש־אמעריקאנישען קאמיטעט געוועהלט געווארען ד״ר צירוס אדלער, וועלכער איז אויך פרעזידענט פון יודישען טעאלאגישען סעמינאר און מיטגליד פון אדמיניסטראטיווען קאמיטעט פון דער „יודישער אגענץ".

ווער איז די געהיימנישפולע דאמע

דאס האט דער געריכט נישט געקאנט דערגייז

דאס ווילנער קרייז־געריכט האט בעטראכט א סענסאציאנעלען פראצעס, וואס איז אן׳אפקלאנג פון א בלוטיגער דראמע, וועלכע איז פארגעקומען אין יאנואר פון 1928־טען יאהר.

אין די רעשטע טעג פון יאנואר 5. י. שפעט ביינאכט האבען זיך אין צימער פון פארוטשניק פון 3־טען פולק שווערע ארטילעריע (קאלוואריים־קע גאס) פלוצלונג דערהערט רעוואלווער־שאסען. ווען מען איז אריין אין צימער האט מען געטראפען דארט שווער פערוואונדעט דעם פארוטשניק פאציעכין און דעם סטודענט פון דער לעמבערגער פאליטעכנישער הויכשול בראניסלאוו קושיושאנאווסקי, א זוהן פון בעקאנטען ווילנער אדוואקאט און סענאטאר קושיושאנאזסקי.

תחילת האבען זיך פערשפרייט קלאנגען, אז דא איז פארגעקומען אן׳אמעריקאנער דועל און ביידע האבען געשאסען מיט פערבונדענע אויגען. די ווייטערדיגע אויספארשונג האט אבער באלד פעסטגעשטעלט פאלגענדען פערלויף פון דער בלוטיגער שיסעריי:

שפעט ביינאכט איז צום פארוטשניק געקומען דער סטודענט קושיושאנאווסקי און נאך א קורצען געשפרעך וועגען א געמיינזאמער בעקאנטער דאמע, האט קושיושאנאווסקי ארויסגעכאפט דעם רעוואלווער און אנגעהויבען צו שיסען אין פארוטשניק. דער לעצטער האט דאן אויך געענטפערט מיט רעוואלווער שאסען און ביידע זענען געווארען פערוואונדעט.

די ארויסגערופענע גיכע הילף האט אפגעפיהרט ביידע שווער־פערוואונדעטע אין שפיטאל און נאך א לאנגער קוראציע זענען ביידע געזונד געווארען.

ביידע אנטיילנעהמער פון דער טראגישער שיסעריי זענען צוגעצויגען געווארען צו געריכט־פערענטווארטליכקייט. פארוטשניק פאציעכין צום מיליטער־געריכט, וועלכע האט דעם פראצעס געענדיגט איהם סקאסירט און סטודענט קושיושאנאווסקי איז געשטעלט געווארען פאר׳ן ווילנער קרייז־געריכט.

דער אנגעקלאגטער דערקלערט און זיין פערטיידיגונגס־ווארט, אז ער האט נישט געהאט ברעה צו דערמארדען דעם פארוטשניק, ער האט בלויז געוואלט שטערען איהם צו טרעפען זיך מיט א געוויסער דאמע, וועמענס פאמיליע ער קאן נישט אנרופען.

פארוטשניק פאציעכין, דערקלערט, אז קושיושאנאווסקי האט געפאדערט פון איהם ער זאל זיך אויפהערען צו בעגעגענען מיט דער דערמאהנטער דאמע, ווען ער האט זיך דאס ענטזאגט צו טון, האט דער אנגעקלאגטער פלוצלונג ארויסגעכאפט א רעוואלווער און אנגעהויבען אין איהם צו שיסען. אויס זעלבסטפערטיידיגונג האט ער אויך געענטפערט מיט א שיסעריי. די פאמיליע פון דער דאמע הי אויך דעם אנהאלט פון געשפרעך, וואס איז פארגעקומען צווישען איהם און אנגעקלאגטען האט ער נישט אויסגעגעבען.

דער פאטער פון אנגעקלאגטען סענאטאר קושיושאנאווסקי דערקלערט, אז לויט זיין מיינונג האט זיין זוהן נישט געהאט קיין אנדער אויסוועג פון דער געשאפענער לאגע. וואס איז שייך דער געהיימער דאמע, האט ער דערקלערט, אז איהר פאמיליע איז איהם בעקאנט. ער קען אבער איהר פאמיליע נישט אנרופען. ער קען בלויז דערקלערען אז דאס איז א סטודענטין פון ווילנער אוניווערזיטעט. ווייטער האט דער עדות דערקלערט, אז די געהיימניש פולע דאמע איז גוט בעקאנט זיין זוהנס חבר א געוויסען וולאדזימיערוש זאן, וועלכער איז אויך א סטודענט פון ווילנער אוניווערזיטעט.

דאס געריכט האט דאן בעשלאסען ארויסצורופען תיכף אין געריכט אלס עדות דעם סטודענט זאן, כדי אויפקלערען די סיבה׳ת פון פארפאל.

דער עדות דערצעהלט, אז פאר׳ן פארפאל איז צווישען דער דאמע און פארוטשניק פאציעכין פארגעקומען אנ׳אינצידענט. און דאס אליין האט געצוואונגען קושיושאנאווסקין צו פארערן פון פארוטשניק א דערקלערונג און שיסען אין איהם.

אבער די פאמיליע פון דער דאמע ווי אויך מעהר פרטים ענטזאגט זיך אויך דער עדות אויפצוגעבען, מעלדענדיג אז ער איז פערבונדען מיט אנ׳ערן־ווארט.

דער ריכטער בעשטראפט דאן דעם עדות מיט 200 גילדען שטראף פאר׳ן נישט וועלען מעהר געבען ווייטערדיגע דערקלערונגען און פאדערט אויף דעם עדות, אז ער מוז דערצעהלען דעם געריכט אלץ וואס ער ווייס. דער עדות זאגט זיך אבער ווידער אפ פון געבען ווייטערדיגע דערקלערונגען.

דער פארזיצער בעשטראפט איהם דאן מיט ווייטערדיגע 500 גילדען און מיט א צוליג פון 2 וואכען אומבעדינגטען ארעסט, פעראָרדענט דעם עדות תיכף צו ארעסטירען.

דער עדות ווערט ארויסגעפיהרט אין ארעסט־צימער.

דער פערטיידיגער שטעלט זיך אויפ׳ן שטאנדפונקט, אז דער אנגעקלאגטער איז בעגאנגען זיין טאט, אין א צושטאנד פון א שרעקליכער אויפרעגונג און בעט פאר איהם א מילדע שטראף.

ס׳ווערט פערעפענטליכט דער אורטייל אויפ׳ן סמך פון וועלכען דער אנגעקלאגטער קושיושאנאווסקי ווערט פערמשפט פאר אויספיהרען א מארד־פרוב אין אנ׳אויפגערעגטען צושטאנד אויף 3 יאהר אויסבעסערונגס־הויז.

—=]O[=—

עלטסטער פעלדשער
י. סענדער,
פאמאזדסקא 14
טעל. 162-83
וועלכער האט פראקטיצירט 14 יאהר אין קאזנאנ[...]ים שפיטאל
נעהמט אן קראנקע.

לאָדז, 15 נאָוועמבער 1929

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 15 נאָוועמבער 1929

יידיש אין אוניווערזיטעט

פון פּראָפ. שלמה בירנבוים

די אייראָפּעאישע אוניווערזיטעטן האָבן שוין לאַנג א שייכות צו יידיש. נאָך מיט הונדערטער יאָהרען צוריק געפינען מיר פּראָפעסאָרען, וואָס פאַרנעהמען זיך דורך אגב מיט יידיש. צווישען זיי זענען געווען אויך גרולים, ווי למשל, בוקסטאָרף, אָבער זיי האָבן זיך נישט אינטערעסירט מיט'ן לשון גופא אָדער מיט דער ליטעראַטור. זיי האָבן דאָס רוב געהאַט גאַנץ אַנדערע טעמים. יידיש האָט געדאַרפט זיין א הילף ביים פאַרשטעהן דעם תנ"ך, ביים לערנען לשון־קודש. דאָס איז געווען איינס. און יידיש האָט געדאַרפט זיין א הילף ביים פאַרשפּרייטען די קריסטליכע אמונה צווישען יודען. ביים צווייטען ענין האָבן זיי אוודאי נישט געהאַט קיין גרויסען ערפאָלג.

א לינגוויסטישער אָדער פילאָלאָגישער אינטערעס איז דעמאָלט טאַקע נאָך גאָר נישט מעגליך געווען. אמת'דיגע לשונות האָבן געהייסען בלויז די אַלטע: לאַטיין, גריכיש, לשון־קודש. דאָס השפּבות פון די נאַציאָנאַלע לשונות איז נאָך ווייט נישט געווען אַזוי גרויס ווי היינט. ווער שמועסט וועגען דיאַלעקטען — דאָס האָט מען געהאַלטען פאַר שפּרינגונגען פונ'ם לשון. די דאָזיגע נישט־נאַטיר־ליכע באַציהונג צו די פאַקטען האָט זיך פאַרשטאַרקט מיט'ן נצחון פון דער אייראָפּעאישער השכלה. פון דעמאָלט אָן — און — אַנ'ערך מיט העכער הונדערט יאָהר צוריק — איז טאַקע נישט געבליבען קיין שום זכר פון אינטערעס צו יודיש. נישט ביי פּראָפעסאָרען, נישט ביי אַנדערע.

מיט'ן וואַקסען פונ'ם אייראָפּעאישען נאַציאָנאַליזם איז די ראָל פון די אַלטע לשונות, ד. ה. אין תוך אַריין בלויז לאַטיין, אַלץ מעהר און מעהר פאַרקלענערט געוואָרען (כאָטש עס איז ערשט אַריבער פּמעט בלויז איין דור זינט מען האָט, למשל, דיסערטאַציעס נאָך געשריבען אויף לאַטיין). די ממשלה איז איבערגעגאַנגען אַריבער צו די נאַציאָנאַלע לשונות. דאַן האָט מען זיך ווידער אָנגעהויבען צו אינטערעסירען מיט די דיאַלעקטען פון די דאָזיגע לשונות.

איצט איז געקומען די צייט אויך פאַר יודיש. לכתחילה זענען עס געווען בלויז רעצענזיעס, וואו עס האָט זיך אַרויסגעוויזען דער אינטערעס צו יודיש. אַזוי, למשל, י. מ. וואַגנער אויף אַוועלאַלע־מאַנ'ס „דאָס דייטשע גוינערטום", אָדער שטראַקס רעצענזיע אויף גרינבוימס „יודיש־דייטשע כרעסטאָמאַטיע".

כאַראַקטעריסטיש איז אויך דער פאַקט, וואָס אַקאַדעמישע זשורנאַלען הויבען אָן צו דרוקען אַר־בייטען וועגען יודיש. איך דערמאָן, למשל, די „מעמאָארע לא סאָסיעטע די לענגויסטיק דע פּאַרי", וואָס פּרענגט לאַזאַר שיינעאַנס „עסע סור לע זשערגאָן אַלעמאַן".

דאָס שייכות צווישען יודיש און אוניווערזיטעט, איז דערווייל נאָך אינדירעקט. געהנטער ווערט עס דורך דעם, וואָס פאַרשידענע פאַקולטעטען נעהמען צו דיסערטאַציעס וועגען יודיש. איך רוף אָן יעקב גערזאָנס „די יודיש־דייטשע שפּראַכע", יעקב הי־לערס „דער גאַליציש־יודישער דיאַלעקט" (נישט־געדרוקט), פינעס'עס „איסטואַר דע לא ליטעראַטור זשודעאָ־אַלעמאַנד", פ. פּלייס'עס „דאָס בוך שמחת הנפש" און מיין „דאָס העברעאיש־אַראַ־מעאישע עלעמענט אין דער יודישען שפּראַכע".

דער ערשטער פּראָפעסאָר, וואָס פאַרנעהמט זיך אין דער נייער צייט אַליין אביסעל מעהר מיט יודיש, איז הערמאַן שטראַק אין בערלין. אָבער ער האָט נישט קיין לינגוויסטישע אָדער פילאָלאָגישע צי־לען. ער וויל נאָר דעם דייטשען עולם בעקענען אביסעל מיט די מזרח־יודען. אויף וויפיל ער ווייסט אַליין, מיט זייער טראַכטען, לעבען און לשון. דאָס האָט געהאַט א פּראַקטישען טעם: דאָס איז געווען בשעת דער מלחמה, די דייטשען זענען דעמאָלט געווען אין פּוילען, האָט ער אַרויסגעגעבען זיין „יודישעס ווערטער־בוך" און די „יודיש־דייטשע טעקסטע" (דאָס צווייטע ביכעל מיט דייטשע אותיות)

אז דער אַקאַדעמישער אינטערעס צו יודיש האָט געהאַלטען אין איין וואַקסען אין די לעצטע זעכציג יאָהר, וועגען דעם קאָן קיין ספק נישט זיין. עס איז אָבער אַלץ גערעדט בלויז וועגען יחידים, אָבער נישט פון פאַקולטעטען.

אז אַנ'אוניווערזיטעט גופא זאָל האָבן עפּעס צו טון מיט יודיש — דאָס איז א נייע זאַך, דאָס האָט זיך ערשט געטראָפען אין די לעצטע יאָהרען.

איך רעד דאָ נישט וועגען רוסלאַנד. דאָס איז נישט שייך צו אונזער טעמע. ווייל דאָ האָבן מיר צו טון מיט אַנ'איבערבראָך. מיט נייע אינסטיטו־ציעס, וואָס קומען נישט אַריין אין דעם כלל „אייראָפּעאישע אוניווערזיטעט".

איך רעד וועגען האַמבורג.

מיט זיבען און א האַלב יאָהר צוריק אַנ'ערך (איך האָב דעמאָלט נאָך נישט לאַנג געוואוינט אין האַמבורג) האָב איך געהאַט א שמועס מיט פּראָפעסאָר ב. דער גערמאַניסט פון האַמבורגישען אוניווערזיטעט. דערצעהלט ער מיר, אז ער האָט אין די לעצטע יאָהרען געפּרובט ביי זיך אין גער־מאַנישען סעמינאַר לייענען יודישע טעקסטען מיט זיינע סטודענטען. קיין אָריגינאַלען האָבן זיי, פאַר־שטעהט זיך, נישט גענוצט, נאָר בלויז שטראַקס דער „יודענטע כרעסטאָמאַטיע מיט דייטשע אותיות. מען קאַן זיך פאָרשטעלן: — און ער האָט עס טאַקע אַליין געזאָגט אַ'יך — אז קיין גרויסע ערפאָלג האָבן זיי נישט געקאָנט האָבען. אַליין איז פּראָפעסאָר ב. א ספּעציאַליסט פון נידער־דייטש. וועגען יודיש האָט ער געהאַט געשעפּט פון גראָנאַנס ביכעל און פון מיין גראַמאַטיק. ער האָט זיך איצט געפרעהט צו האָבען א פּערזענליכע שייכות צו דער זאַך דורך מיר.

א פּאָר חדשים נאָך דעם דאָזיגען שמועס קריג איך פּלוצים א קאַרטעל פון איהם. אז ער האָט פאָרגעלייגט דעם מיניסטעריום איך זאָל האַלטען לעקציעס וועגען יודיש און, אז דאָס מיניסטעריום האָט מסכים געווען. זינט דעמאָלט ציהען זיך די לעקציעס אינ'ם „אַלגעמיינעם פאָרלעזונגס־וועזען דער האַמבורגישען אוניווערזיטעט". אט הויבט זיך שוין אָן דער פּופּצעהנטער זמן — דאָס ערשטע אָפיציעלע שייכות פון אַנ'אייראָפּעאישען פאַקולטעט צו יו־דיש.

דער אינטערעס צו יודיש אין האַמבורג איז אפשר גרעסער ווי מען וואָלט זיך געקאָנט ריכטען אין שטאָט, וואָס איז געאָגראַפיש אַזוי ווייט פון מזרח־יודישען קיבוץ. און די צוהערער, וואָס קומען וועגען אמת'דיג פּראָאינטערעסירט אין די פאָרלעזו־נגען. די יודען קומען דאָס רוב צוליב דעם, ווייל עס איז א יודישע זאַך. די ניט־יודען קומען מעהר צוליב דעם ענין אַליין.

פערהאַן סטודענטען און סטודענטקעס פון מזרח־יודישע טאַטע־מאַמעס אָדער זייערעס און פּאָ־בעס. און אַזוי ווי זיי זענען נאַציאָנאַליסטען, ווי־לען זיי זיך אביסעל נעהנטער בעקענען מיט'ן לשון, וואָס איז זיי נישט אינגאַנצען פרעמד. אָבער דאָס לעצטע איז גאַנץ זעלטען. כמעט אַלע צוהערער זענען מענשען, וואָס ווייסען גאָרנישט וועגען יודיש, צי זיי זענען יודען, צי זיי זענען גויים.

די זענען ציוניסטען און ווילען עפּעס לערנען וועגען ברייטען יודישען פאָלק. יענע זענען אָרטאָ־דאָקסען און אינטערעסירען זיך מיט דער לעבעדיגער יודישקייט פון מזרח. צווישען זיי אַזעלכע, וואָס ווילען זיך טאַקע דערנעהנטערען אביסעל דערצו.

דאָ איז א פּראָטעסטאַנטישער גלח, וואָס האָט א חשק צו „חכמת ישראל". דאָ איז א מיידעל, וואָס איהר פאַך איז גאָר ראָמאַנטיק, אָבער עפּעס ציהט זי דווקא צו יודיש. דאָ איז א פּראָפעסאָר פון היגען אוניווערזיטעט טאַקע, וואָס אַרבייט שוין אונז יאָהרען־לאַנג. ער איז שוין גאָר נישט קיין יונגערמאַן, נאָר ער האָט זיך אָנגעהויבען צו לערנען יודיש, ווי א יונגער סטודענט. א מענש, וואָס ווייס אַלצדינג, דאַכט זיך. דאָ נישט לאַנג האָט עמי־צער געשריבען וועגען איהם, אז זיינע קענטעניסען האָבען א ברייטערען פאַרנעם ווי ביי העמען עס איז אַנדערען אין דייטשלאַנד. און טאַקע א וואונ־דער! ער קאָן פילאָסאָפיע, היסטאָריע, רעליגיע־וויסענשאַפט — ווער רעדט ליטעראַטור, דאָס איז דאָך זיין פאַך! און טאַקע ליטעראַטור פון אַלע מעגליכע פעלקער. און אַלצדינג לייענט ער אין אָריגינאַל — דאַכט זיך אַלע אַנדרא־גערמאַנישע לשו־נות, פון אינדיש און פערסיש און מזרח, ביז קעלטיש אין מערב. און ביי דעם אַלעמען איז ער אַנ'עניו, וואָס מורא א וואָרט אַרויסצוזאָגען. און פּונקט צו אונזערע יודישע לעקציעס האָט ער זיך געגומען מיט גרויס התמדה, פאַרכעהלט כמעט נישט איין מאָל!

די ערשטע לעקציע האָט זיך פאַרנומען — לויט'ן פאַרלאַנג פון דעם פאַקולטעט — מיט טעקסט־טען, האַלב־פּראַקטיש, האַלב־טעאָרעטיש. און אַזעלכע לעקציעס זענען אויך שפּעטער געבליבען דער יסוד פון מיין אַרבייט.

פון אַנדערע טעמעס וויל איך דערמאָהנען: דער וואָקאַליזם פון יודיש; אַריינפיהר אין דער ביי־לאָגיע פון יודיש (א קוק אויף דער גאַנצער פילאָ־לאָגישער ליטעראַטור, די פּראָבלעמען א. אז. וו.); א קוק אויף דער נייער יודישער ליריק; א פאַר־גלייכונג פון אַלטע און נייע תנ"ך־פאַרטייטשונגען. פון טעקסטען דערמאָהן איך: ר' נחמנ'ס סיפּורי מע־שיות; די זכרונות פון גליקל פון האַמלן; פישקע דער קרומער, און אַנדערע.

דערווייל איז האַמבורג דאָס איינציגע אָרט, וואו אין אַנ'אַקאַדעמישען זאָל הערט זיך א יודיש וואָרט. אָבער אויך הי איז נאָך ווייט פון א קאַטעדרע פאַר יודיש — זעהר ווייט. נעבער־לשונות זענען בילכער.

עס איז אָבער פאָרט אַנ'אָנהויב, ווער עס ווייסט ווי פּאַמעלעך אַלצדינג וואַקסט אויס אויך אין דער וועלט פון געדאַנקען, דער קאָן זיך ריכטען, אז עס וועלען מיט דער צייט צוקומען אַנדערע אוני־ווערזיטעטען, וואָס וועלען אָפּגעבען אַנ'אָרט פאַר יודיש. אפשר אויך א קאַטעדרע.

אַנ'אָפּגעהיטענע טאָכטער! (מאָנאָלאָג)

פון סאַראַ ב. סמיט

איך בין וואָס איהר ווילט נאָר אַליין, גלויבט מיר ס'אַרט מיך נישט, וואָס מ'רופט מיך. א סך מאָל לאַנגווייליגט מיך, אז מ'צורעדט זיך וועגען מיר. מילא, געשפּילט א ראָלע, געהאַט א פאַר־גאַנגענהייט, איז וואָס? איצט בין איך נישט וויכטיג — איצט איז מיין קינד וויכטיג. דאָס מיידעל איז ביי מיר אַנ'אָפּגעהיט מיידעל, אַזוי אָפּגעהיט ווי א יודישע טאָכטער דאַרף זיין אָפּגעהיט.

און דערפאַר, וואָס איך האָב אָנגעטון מיין טאַטע־מאַמע אַלערליי שאַנדעס, דערפאַר היט איך איצט דאָס מיידעל מיט גאָרנישט מענשליכע כּוחות.

וועט איהר מיך פרעגען, וואָס געהט מיך אַזוי אָן לעבען, אז דאָס מיידעל זאָל בלייבען אַנ'אָפּ־געהיטענע? מיינט נישט, אז איך טו דאָס, ווייל איך בין אַזא נאַר און וויל, אז איהר מאַן — זי וועט דאָך מיט גאָטס הילף אַמאָל חתונה האָבען — ווייל איך וויל, אז איהר מאַן זאָל בעקומען אַנ'־אָפּגעהיטענע כּלה — ניין, איך בין זיכער, אז ס'איז נישטאָ איין מאַן, וואָס פאַרדינט אַנ'אָפּגעהיטענע כּלה. איך טו דאָס פאַר'ן מיידעל אַליין. פאַרשטעהט איהר מיך, עס איז פאַראַן א וועלט — א וועלט, און וועלכער דער מענש פאַרגעסט. ווער איז די וועלט און וואָס איז די וועלט? דערמיט קימערט מען זיך נישט. סיידען, אז מ'שלאָגט זיך אָן אָן דער וועלט. און מיר מעגט איהר גלויבען, איך בין א צושלאָגענע. אוי, האָט מיך די וועלט צו־הרג'עט!

דערוויסט זיך נאָר די וועלט, אז א מיידעל האָט געמאַכט איין קרומען שפּאַן, איז שוין אָך און־וועה דער מיידעל. אוי, מיין ליבער פריינד, איהר קענט זיך גאָרנישט פאָרשטעלען, דורך וואָס פאַר א גיהנום מ'געהט דורך, טאָמער וואַרפט די וועלט אַרויף א שטיקעל בלאָטע אויפ'ן קאָפּ.

זעהט איהר, מיינע צרות האָבען זיך אָנגעהויבען טאַקע מיט אַט דער מיידעל. הייסט עס אָנגע־הויבען האָבען זיי זיך נאָך איידער זי איז געבוירען געוואָרען. איהר ווייסט דאָך, ס'טרעפט זיך אַמאָל אַנ'אומגליק. נו, האָט זיך מיט מיר אויך געטראָפען אַנ'אומגליק, הייסט עס; צו יענער צייט האָב איך עס גאָרנישט בעטראַכט פאַר אַנ'אומגליק. איך האָב דעם מענשען אמת'דיג ליב געהאַט. די ערשטע ליבע — ס'איז דאָך א געפיהל, וועלכע קעהרט זיך קיינמאָל נישט צוריק!

דער טאַטע האָט געבאָרטשעט, די מאַמע האָט מיך געוואָרענט. און אין אונזער שטאָט — וואָס איינער טוט ווייסט דער צווייטער, ס'איז גראָד אַזוי ווי אין א קליין שטעטעל איגדערהיים. מילא, מ'האָט אָנגעהויבען צו קלינגען אין אַלע גלעקער — ס'טייטש. איך געה אַרום מיט א מאַן, וועלכער איז צוויי מאָל אַזוי אַלט ווי איך בין. נו, איז וואָס? האָב איך זיך געטראַכט. כ'האָב דאָך איהם פאָרט ליב, ליבער ווי דאָס לעבען, און ווייל כ'האָב איהם אַזוי שטאַרק ליב געהאַט, האָב איך איהם טאַקע געגלויבט, וואָס איז נאָך אַזוי לייכט ווי ליב צו האָבען און צו גלויבען א מענשען וועמען מ'האָט ליב?

די גאַנצע זאַך איז געווען נאָר א פּשוט'ע — ס'איז געקומען א טאָג, ווען מיין געליבטער איז פּלוצים פאַרשוואונדען. כ'האָב געוואוסט, אז ער האָט א ווייב, ער האָט עס מיר אַליין דערצעהלט. נאָר ער האָט מיר פאַרזיכערט, אז ס'איז שוין און אז אט־אָט וועט ער זי אָפּ'גט'ן.

א צוויי יאָהר צייט ווי ער איז צוקרינט מיט איהר מילא, האָט ער נישט געהאַלטען וואָרט, ער איז נישט דער ערשטער און נישט דער לעצטער. היינט ווייס איך שוין, אז מענער האַלטען נישט וואָרט. אָבער צו יענער צייט — אי פרענט שוין גאָרנישט, וואָס ס'האָט זיך אָפּגעטון.

דער טאַטע האָט מיך געטריבען פון הויז. די מאַמע האָט געח'לש'ט און געוויינט. דער רעזול־טאַט איז געווען, אז כ'האָב זיך צונויפגעפּאַקט און בין מיר אוועק מיט צוויי פּעקלעך — א פּעקעל מיט קליידער און א פּעקעל אונטער'ן האַרץ. א פּעקעל, וואָס קיינער האָט נישט געזעהען, אָבער מען האָט שוין גענוג גערעדט דערפון...

און איך נעהם זיך זוכען מיין געליבטען, ווייס איך וואָס, פאַרשוואונדען ווי אין ים! אביסעל שפּעטער האָט ער זיך יאָ אַרויסגעוויזען, דער־צעהלט ער מיר אָבער, אז ער וואוינט שוין ווידער מיט זיין ווייב, אז ער האָט דריי קינדער און, אז ער קען גאָרנישט טון.

וועהר גוט, זעהר פיין, טראַכט איך זיך, — טא וואָרשע זאָל פאַר מיר עפּעס טון?

שפּעטער בין איך געווען, יונג בין איך געווען, האָבען זיך שוין געטראָפען בעלנים. די ערגסטע צייט איז נאָר געווען בשעת איך האָב געטראָגען דאָס קינד, דאַן האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אז די וועלט פאַלט אויף מיר איין.

און זעהט איהר, מיין טאָכטער, מיין מיידעל, וויל איך אויסהיטען פון אַזא געפיהל, און נאָך פון עפּעס וויל איך זי אויסהיטען. איך וויל נישט, אז די מענער זאָלען זי בעפאַלען ווי וועלף.

טאָמער דערוויסען זיך נאָר די מענער, אז א מיידעל האָט זיך בענאַרישט. נו, נו, ווילען זיי שוין אז זי זאָל זיך בענאַרישען מיט יעדען איינעם פון זיי.

זעהט איהר, וואָס איך האָב נישט געטון, וויפיל מאָל איך בין נישט געווען דער נאַר פון א מאַן, פונדעסטוועגען האָב איך אַלץ געטראַכט וועגען מיין קינד. זשעני, פלעג איך זאָגען צו זיך אַליין. זשעני, דיין קינד מוז אויסגעהיט ווערען פון אַט די אַלע פּאַסקודנע זאַכען! א יאָ, ס'איז פייער בעשלום.?

אָבער בעשליסען עפּעס קען א מענש נאָר פאַר זיך אַליין, אפילו פאַר אַנ'איינען קינד איז אויך שווער צו בעשליסען. און אָט קום איך טאַקע צו דער פראַגע, צוליב וועלכער איך בין געקומען מיט אייך רעדען. איינענטליך דאַכט זיך מיר, אז די גאַנצע פראַגע בעלאַנגט, נאָר צו א דאָקטאָר. עס האַנדעלט זיך, פאַרשטעהט איהר מיך וועגען בלוט, און ווער ווייסט נאָך אַזוי גוט וועגען בלוט ווי א דאָקטאָר? טראַכט איך זיך אָבער איבער, אז דאָקטוירים ווייסען נאָר וועגען בלוט, וואָס זיי זעהען מיט די אויגען. מיין בלוט איז גענוג פאַר־גאָסען געוואָרען און קיינער האָט נישט געזעהען.... און איך וויל נישט, אז מיין קינדס בלוט זאָל פאַרגאָסען ווערען. דערפאַר קוק איך אויף איהר מיט הונדערט אויגען און היט זי אָפּ פון מענער. זאָגט אָבער מיין מאַן — יאָ, כ'האָב איצט א מאַן, וועלכער ווייסט אביסעל וועגען מיין פאַרגאַנגענהייט, אביסעל האָב איך איהם דערצעהלט און אביסעל אַנדערע, און וואָס ער ווייסט נישט וועט איהם נישט שאַדען!

וועגען וואָס האָב איך גערעדט? יאָ וועגען בלוט — ניין, וועגען מיין מאַן — ער זאָגט, אז וויפיל איך זאָל דאָס מיידעל נישט היטען וועט איהר נישט העלפען — בלוט זאָגט ער, — הויבט זיך אָפּ! האָט איהר שוין געהערט אַזעלכע רייד? מיין מאַן, ער האַלט זיך פאַר זעהר א קלוגען, ער זאָגט, אז מיינס א טאָכטער קען נישט פאַרבלייבען אַנ'אָפּגעהיט מיידעל.

„סטייטש". טענה איך מיט איהם. „בין איך דען אַליין נישט געווען אַמאָל אַנ'אָפּגעהיט מיידעל?"

לאַכט ער מיר אַריין אין פּנים און זאָגט, אז ווען ס'קאָכט אין מיר נישט קיין טרפה בלוט, פאַרבלייב איך אַנ'אָפּגעהיט מיידעל.

טענה איך מיט איהם, אז ס'ווענדט זיך אָן די אומשטענדען, לאַכט ער ווידער.

„קלאָפּ", זאָגט ער ווידער, „דיין קאָפּ אין וואַנד און ס'וועט דיר נישט העלפען. און דיין מיידעל וועט זיך אָפּרופען דיין בלוט"!

שוין געהערט רייד? ער מאַכט דאָך מיך משוגע מיט די רייד! איך, וואָס בין דורכגעגאַנגען טויזענד גיהנום'ס. איך, וועלכע קען לייענען א מאַנס כאַראַקטער ווי אַנ'אָפּען בוך. איך, וואָס האַלט זיך פאַר נאָר אַנ'איבערגעשפּיצטער. איך גע־פין זיך פּלוצים אין א פאַרלעגענהייט, ווי א צומישטע. הייסט עס, אז מיינע אַלע יאָהרען שווערע האָ־רעוואַניע וועט נישט העלפען? שוין יאָהרען ווי איך גיב אוועק דער מיידעל, כ'וויל האָבען אַנ'אָפּגעהיטע טאָכטער! קומט מיר עפּעס דערפאַר? איך היט זי ווי אַנ'אויג אין קאָפּ — און איצט קומט ער מיר נאָר דערצעהלען, אז ס'וועט נישט העלפען, אז אָט, אָט וועט זיך מיין בלוט צוקאָכען אין איהר.... זאָגט מיר, איהר גלויבט אויך, אז דאָס בלוט האָט עפּעס צו טון דערמיט?...

דאס טויטע שפאניען

פון ד"ר איזידאר לעווין

די צויבערליכע וואסערן, וואס וואשען די ברעגען פון שפאניען, האבען אין זיך א מאדנעם כשוף. זיי רופען ארויס א פרישקייט פון לעבען און קראפט אויף די ראזיגע ברעגען פון א לאנד, וואס ליגט ווי א טויטער קערפער אנגעהויבען פון לאמאנטשע ביז צו די טרוקענע בערג פון אסטוריען.

מע איז געוואוינט צוצושרייבען דעם טויטען הינטערגאנג פון שפאניען צום גירוש פון די יידען אין 1492 און די שפעטערע ארויסטרייבונג פון די מאריסקאס. אבער איך צווייפעל, צי וואלט דאס אליין געווען גענוג, אויף צו פערוואנדלען א גאנץ לאנד אין א „דרייפערטעל מדבר“, ווי מאנכע שפאנישע שרייבער רופען עס. די ענטגילטיגע פערטרייבונג פון די יודען איז געווען דער נאטירליכער סוף פון א לאנגען פראצעס פון קלענערע גירושים. זענען דאך די יודען ארויסגעטריבען געווארען פון שפאניען מעהר ווי איינמאל, אנהויבענדיג אונטער דעם גאטישען קעניג סיסעבוטא, דעם אסטראגאט. זייער לאגע אין שפאניען איז נישט געווען ערגער ווי אין אזעלכע „אויפגעקלערטע“ לענדער ווי פוילען, פיעמאנט, פראוואנס א. אז. וו. די שפאנישע מאסען האבען ליב געהאט צו בערויבען די יודען, פונקט ווי זייערע ברידער אין פראוואנס, אבער אין דער האלטונג פון די שפאניער איז געלעגען עפעס אן אפנארמאלער פאנאטיזם, וואס האט נישט געוואלט וויסען פון קיין קאמפראמיסען און פון וועלכע מען קאן נישט געפינען קיין גלייכען, סיידען אפשר אין די רוסישע צארען, וועלכע האבען געגלויבט, אז זיי זענען די אמת'ע שלוחים פון גאט.

ווער געדענקט נישט די מעשה, אז ווען יודישע שלוחים זענען געקומען צו דער רוסישער קייסערין עליזאבעט בעטען, אז זי זאל ערלויבען די יודען צו וואוינען אין רוסלאנד, ערקלערענדיג, אז רוסלאנד וועט דערפון געווינען, האט זי געענטפערט: „פון די שונאים פון קריסטוס וויל איך קיין פראפיטען נישט האבען“. פונקט אזוי איז אויך געווען די האלטונג פון דער שפאנישער אינקוויזיציע מיט איהר בלוט־דורשטיגען טארקוועמאדא! נאך אלעמען ווייסט מיר, אז ווי אומטאלעראנט און ווי גלייכגילטיג דער קאטוילישער קעניג און קעניגין זענען געווען צו די ליידען פון די יודען און ווי אומדאנקבאר זיי זענען געווען צו די יודען, אהן וועמעס וואונדערבארע הילף גראנאדא וואלט נישט געווען צוריק ערא(ב)ערט געווארען, האבען זיי זיך א היבש ביסעל געקוועקעלט איידער זיי האבען ערלויבט דעם לעצטען שרעקליכען קלאפ געגען 800 טויזענד אנדאלוזישע יודען, וועמעס איינציגער פערברעך איז געווען, וואס זיי האבען זייערע פערפאלגער פערזארגט מיט א הערלייזער. ווען די יודען האבען ערפאהרען וועגען דעם אומגליק, וואס מען געהט אויף זיי ברענגען, האבען זיי אנגעבאטען ריזיגע סומען אויסלייז־געלד, אבער טארקוועמאדא איז גלייך געקומען צום קעניגליכען פאלאץ און האט מיט א דונער־שטים געפרעגט דעם קעניג: צו וויל ער פערקויפען קריסטוס'ן און גאנץ שפאניען צום נייעם „יודאס“. דער אומגליקליכער דעקרעט איז דאן גלייך אונטערגעשריבען געווארען.

די שפאנישע מאסען זענען געווארען מלא שמחה, און א דראמע, וואס דער שפאניער אוגוסטיין רעבאס האט געשריבען מיט 100 יאהר שפעטער אונטער'ן טיטעל: „די אונטערהאלטענדע רייזע“, געפינט זיך א ראל, וואו איינער בעקלאגט זיך, אז „עס זענען שוין נישטא מעהר די צייטען ווען מע האט געקענט אפקויפען א יודיש הויז פאר א מויל־אייזעל, און א שטיק לאנד — פאר א שטיקעל טוך. א לידעל פון יענע צייטען האט זיך אנגעהויבען מיט די ווערטער:

געה, איך, פאק דיינע בעבעכעס;
נישט פערזאם!
כ'בעפאלט דער קעניג אייך צו געהן
איבער'ן ים...“

און אזוי האט שפאניען ערפילט איהר אויפגאבע אויף א האנגענדליכען אופן! זי האט פאר זיך אויסגעקליבען נאכער א קריסטליכען טויטען־טוך, איידער א יודישע יום־טוב־מלבוש. און ווער עס קען דעם שפאנישען טעמפעראמענט ווייסט, אז איהר, שפאניען'ס, פאסט טאקע בעסער דאס טרויער־קלייד איידער יום־טוב'דיגע בגדים. ווייל אפילו די שפאנישע ימים טובים האבען אין זיך א געוויסע טרויעריגקייט. זייער מוזיק און זייערע לידער זענען שעהן, אבער מיט א דריקענדיגען אונטערטאן און אפט אפילו מיט „חזנ'ישע“ וואריאציעס און אומענדליך טרויעריג ווי א מדבר. דער שפאניער דארף ווייניג און פערלאנגט ווייניג און אפילו די רייכע, אויב זיי קאנען נאר לעבען פון זייערע צינזען, וועלען זיי גיכער זיצען ליידיג איידער ארבייטען און העלפען אנטוויקלען אינדוסטריע אין לאנד. די שפאנישע פויערים לעבען נאך אונטער זעהר פרימיטיווע אומשטענדען און אין אנדאלוזיע האב איך אפילו בעגעגענט אזעלכע, וואס וואוינען אין הוילע צווישען פעלזען. איבער'ן אריינגאנג הענגט א זאק אלס פארהאנג און דאס איז ביי זיי א הויז.

קומט אבער א הייליגער יום טוב, לעבט אויף דאס גאנצע שטעטעל, גלייך ווי זיי וואלטען נאר צוליב דעם געלעבט. אין אזעלכע רעליגיעזע ימים טובים זעהט אויס גאנץ שפאניען ווי אין א ריזיגער קארנאוואל. די ארימסטע פון די ארימע ווערען אנגעכאפט מיט א פייער, וואס גרעניצט כמעט מיט משוגעת. די גאסען זענען בעהאנגען אין קאלירען. די שיפען זענען אויסגעפוצט און די וואסער־ברעגען זענען שווארץ פון מענשען. וואס קוקען צו צו די שווימענדיגע בילדער פון די הייליגע.

קיין זאך האט זיך נישט געענדערט אין שפאניען זייט די לעצטע 500 יאהר. קאלטע קאסטיגמען, מוזיק און לידער בעהערשען די מאסען, אבער ווי זעהט זיך דורך דער עלענד אונטער דעם דינעם שלייער פון טעאטער־שפיל! שפאניען איז דאס שטרענג־רעליגיעזסטע לאנד אויף דער וועלט. אפילו איהרע פראסטיטוטקעס טראגען אויף די גרויסע צלמים און אנדערע הייליגע אנטיקען.

דעם לאנגזאמען שריט פון דער שפאנישער ענטוויקלונג קאן מען זעהן פון פאלגענדיגע פאקטען: אין 1800 האט נאך די אינקוויזיציע געוועלטיגט; פערדאמענדיג מענשען צו אייביגער תפיסה ארויסגעטריבען צו ווערען פון'ם לאנד. אין דעם גאנצען משך פון'ם 19־טען יאהר־הונדערט האבען נאך די שפאנישע גלחים פארטגעזעצט זייערע בייזע מעשים. די שפאנישע פאלקס־שולען זענען נאך היינט די ארימסטע, וואס איך האב ווען געזעהן. זיי געפינען זיך אין זייטיגע גאסען און ענגע שטיקענדיגע געביידען. אין א מיטעלאלטערליכען צושטאנד. דערצו נאך ווילען די ארימסטע שפאניער אפשפארען פון זייער נויטיגסטען לעבענס־בעדערפעניש, אבי צו קענען שיקען זייערע קינדער נישט אין די פריי'ע פאלקס־שולען, נאר צו די רעליגיעזע שולען, וואו עס קאסט געלד. איך האב אויף מיינע רייזען אין שפאניען גערעדט מיט שפאניער פון אלע קלאסען און פון אלערליי שיכטען פון דער בעפעלקערונג און פון אלע איז מיר אויסגעקומען צו הערען, אז זייערע קינדער זענען דערצויגען געווארען „פאר

אלגעמיינע איינדרוקן

לאס מאנכאס“ (דורך די מאנאשקעס), שפאניען האט טויזענדער מאנאסטירען און דאס לערנען דארט קאסט געלד. אבער נישט טייער. די קירכען איבען נאך אלץ אויס א געוואלדיגע מאכט און אלץ, וואס פאסירט אין שפאניען, אפילו קאטאסטראפען, ווערען דארט צוגעשריבען צו דער געטליכער פיהרונג. א שפאניער זאגט נישט „מיין רעליגיע“, נאר „אונזער הייליגער קאטוילישער גלויבען“. אין א שעהנער אלטער קירך (א געוועזענע מאשעע) אין קארדאווא האב איך געזעהן בריוו, וואס זענען מיט 20 יאהר צוריק געשריבען געווארען פון'ם דארטיגען ערצבישאף, און אין וועלכע ער דריקט אויס זיין רחמנות אויף „די פראטעסטאנטען און אנדערע אפיקורסים“. אין א שפאנישען בוך פון'ם יאהר 1857 ווערען די יודען ערקלערט אלס געצענדינער און פאליטעאיסטען (דינער פון א סך געטער). און אפילו איצט אין 1929 איז דער פעאדאלער סיסטעם פון דער שפאנישער רעגירונג פונקט אזוי שטארק ווי אין די צייטען פון'ם מיטעלאלטער. אין די צייטונגען ווערט יעדער בערייכט וועגען דער טעטיגקייט פון א רעגירונגס־מענש אדער פון א בעטיטעלטער פערזאן איבערגעגעבען מיט א מליצה'דיגע שבחים און מיט פינקטליכע בעשרייבונגען פון זיין יעדען קעהר און ריהר.

אין שפאניען איז דער לעבענס־שטאנד פון די מענשען בעשרענקט דורך געבורט און אומגעבונג און עס פאדערט זיך איבערנאטירליכע פעהיגקייטען פאר איינעם זיך אויפצוהייבען איבער זיין קלאס. אפילו דאס פלירטעווען און די ליבע־שפיילעריי ווערט דארטען געטאן ווי מיט 500 יאהר צוריק. דאס מיידעל זיצט זיך נאך אלץ הינטער'ן פענסטער מיט גראטעס און דער בחור זינגט איהר ארויף זיינע געפיהלען שטעהענדיג און דרויסען ביי דער וואנד. קיין פרוי מאר דארט נישט זיין אויף ביז שפעט אין דער נאכט. ווייל דאס איז א שווערע זינד. און זינדיגען מעג נאר א מאן. עס איז אפילו, דעם אמת געזאגט, נישט קיין חסרון, ווען מען היט אפ די צניעות פון פרויען, און שפאניען ווערט דאס אבער געטריבען צו ווייט. אזוי, אז ווען עס פאסירט עפעס מיט א פרוי איז זי א פערלוירענע אויף אייביג און זי קאן זיך בלויז ראטעווען דורך אריינגעהן אין מאנאסטיר, וואו זי פערברענגט שוין איהר גאנץ לעבען אין פרומקייט. דעם שפאניערס איבערצייגונג, אז ער געהערט צו אן אויסדערוועהלטען פאלק, צום הייליגסטען גלויבען אויף דער וועלט און צו דער העררליכסטער נאציע אין דער געשיכטע. צוזאמען מיט די מיסטישע שעהנקייטען פון די שפאנישע ים־ברעגען און די וויניגע טרוקענישען פון'ם אינערן לאנד, מאכען דעם שפאניער פאר א מיסטיקער. זיי זענען אנהענגער פון דער קבלה און זיי פערגעטערן די יונג־פרוי מאריע, נאך מעהר ווי יעזוס'ן אליין, ווייל דער וואונדער, וואס איז מיט איהר געשעהן איז דאך א סך מיסטעריעזער, ווי דאס לעבען פון איהר זוהן. כמעט יעדע שפאנישע מיידעל קריגט דעם נאמען מאריא אדער א נאמען וואס איז פערבונדען מיט איהר לעבען, ווי דאלארעס, קארמען א. אז. וו. דער קולט פון דער „יונגפרוי“ אין שפאניען איז א שטודיום פאר'ן פסיכאלאג.

אזוי זעהט נאך איצט אויס דאס לעבען אין דעם לאנד, וואו עס זענען אפשר פארגעקומען מעהר יסורים, מעהר מארטירעריי און מעהר בלוט און טרעהרען ווי אין אלע אנדערע לענדער פון דער וועלט צוזאמען.

כבוד פאר'ן וועלט־געלעהרטען

ווי = אזוי מ'האט געפייערט אין אמעריקא דעם 50 יאהריגען יובילעאום פון'ם עלעקטרישען לעמפעל

אזא פייערונג, ווי די, וואס איז לעצטענס פארגעקומען אין דירבארן, הינטער דעטראיט, האט נאך די וועלט נישט געזעהן. דאס האט מען דארט געפייערט דעם פופציג יעהריגען יובילעאום פון עלעקטרישער בעלייכטונג, און טאמאס עדיסאן איז געעהרט געווארען אזוי, ווי קיין ערפינדער איז נאך פריהער קיינמאל נישט געעהרט געווארען.

חדשים לאנג האט מען זיך צו דער פייערונג געגרייט, און צעהנדליגער אינזשענירען און הונדערטער מעכאניקער און פשוט'ע ארבייטער זענען די גאנצע צייט געזעסען בעשעפטיגט צוצוגרייטען יענעם עפעקט, וואס איז דארט דערגרייכט געווארען. און דאס אלץ איז צוגעגרייט געווארען פון דעם אויטאמאביל־קעניג הענרי פארד, דער פערזענליכער פריינד פון טאמאס עדיסאן.

די פראמינענטסטע צוויי טיילען אין דער גאנצער פייערונג זענען געווען: עדיסאנס אלטע לאבאראטאריע, וואס איז צוריק אויפגעשטעלט געווארען נעבען דירבארן; און דאס, וואס פראפעסאר אלבערט איינשטיין, דער גרעסטער געלעהרנטער און פראמינענטסטע פערזענליכקייט פון אונזער צייט, האט עדיסאנען בעגריסט דורך ראדיא פון יענער זייט ים. צו דערגרייכען אט די צוויי עפעקטען פון דער פייערונג, זענען זעהר א סך מיה און געלד אנגעווענדעט געווארען; דערפאר אבער איז דער עפעקט געווען אן אומבעשרייבליכער.

דאס ערשטע עלעקטרישע לעמפעל איז בעשאפען געווארען מיט 50 יאהר צוריק אין עדיסאנס לאבאראטאריע, וואס האט זיך געפונען אין מענלא פארק, ניו דזשוירזי. דארטען, אין יענער לאבאראטאריע, איז דאס ערשטע עלעקטרישע לעמפעל בעשאפען געווארען דעם 21־טען אקטאבער 1879, ד. ה. פונקט מיט א האלבען יאהר־הונדערט צוריק, און איינער פון די עפעקטען, וועלכע הענרי פארד האט געוואלט דערגרייכען אין דער פייערונג פון דעם גאלדענעם יובילעאום פון עלעקטרישער בעלייכטונג, איז צו רעסטאווירען נישט נאר די אלטע לאבאראטאריע, וואו דאס עלעקטרישע לעמפעל איז ערפונדען געווארען, נאר אויך דעם גאנצען גייסט פון יענער צייט.

הענרי פארד'ס געבורטס־פלאץ איז געווען א קליין שטעטעל הינטער דעטראיט. דאס שטעטעל האט זיך גערופען גרינפילד. ווען דעטראיט האט זיך אנגעהויבען פונאנדערצוּוואקסען און צושפרייטען זיך, האט די שטאט מיט זיך פערשלונגען דאס קליינע שטעטעלע; און דאס, וואס עס איז אמאל געווען גרינפילד, איז געווארען א טייל פון דעטראיט. האט פארד בעפוילען אויפצובויען אנ'אנדער גרינפילד, אביסעל ווייטער אפגערוקט פון שטאט. אין די נייע גרינפילד האט געמוזט זיין א פינקטליכע קאפיע פון דעם אמאליגען שטעטעל: דיזעלבע הייזער, דיזעלבע גאסען מיט דיזעלבע נאפט און גאז־לאמטערנס. און הינטער אט דער גרינפילד האט מען אויפגעבויט א נייעם מענלא פארק.

נאך מיט א קארגען יאהר צוריק זענען אינזשענירען, מעכאניקער און אויך פשוט'ע ארבייטער אוועקגעפאהרען צו דעם אמת'ען מענלא־פארק אין ניו דזשוירזי און מען האט פונאנדערגענומען די אלטע געביידעס ברעט ביי ברעט און דערנאך זיי אוועקגעפיהרט קיין גרינפילד הינטער דעטראיט, און די געביידעס צוריק אויפגעשטעלט אין פונקט דערזעלבער ארדנונג, ווי זיי זענען געווען אין מענלא פארק, און אין די געביידעס און לאבאראטאריעס האט מען אויפגעשטעלט טיש און בענק און ווארשטאטען און אינסטרומענטען און אפאראטען — אלץ פונקט אזוי, ווי דאס איז אמאל געווען אין אמת'ען מענלא פארק. איינציגע פון די זאכען, וואס האבען געדארפט אויסגעשטעלט ווערען אין דער איבערגעמאכטער לאבאראטאריע, האט מען געפונען אויף דעם פלאץ; אנדערע זאכען האט מען אפגעקויפט ביי מענשען, וואס האבען די זאכען געהאלטען אלס סאוועניר; און נאך אנדערע זאכען האט מען נאכגעמאכט אויף דעם גרונד פון אמאליגע פאטאגראפיעס און אויף דעם גרונד פון דעם, וואס עס געדענקען נאך די מענשען, וואס האבען אין יענע לאבאראטאריעס געארבייט צוזאמען מיט עדיסאנען, ווען זיי זענען געווען יונג און וועלכע זענען איצט שוין אלטע לייט.

אויף אזוי פינקטליך האט מען נאכגעמאכט דעם אמת'ען אמאליגען מענלא פארק מיט זיינע לאבאראטאריעס, אז מען האט אפילו פון דארטען געבראכט זיבען וואגאנען ערד און זיי אויסגעשאטען אין דעם נייעם מענלא־פארק. און ווען דער אלטער טאמאס עדיסאן איז דעם 21־טען אקטאבער ארומגעגאנגען איבער דעם בעגייטען מענלא־פארק, האט ער בוכשטעבליך געטראטען איבער דער זעלבער ערד, איבער וועלכער ער האט געטראטען אין דעם אמאליגען מענלא־פארק מיט א האלבען יאהר־הונדערט צוריק.

געקומען קיין דירבארן איז עדיסאן נאך מיט צוויי טעג פאר דער פייערונג און איז געווען א גאסט ביי הענרי פארד אין זיין היים הינטער דירבארן. אין בעגלייטונג פון פרעזידענט הובער, הענרי פארד און עטליכע אלטע לייט, וואס זענען אמאל געווען עדיסאנס ארויסהעלפער זענען אפגעפאהרען פון דירבארן קיין גרינפילד, וואו די פייערונג האט געדארפט פארקומען. געפאהרען איז מען אין אן אלטמאדישען אייזענבאהן געשלעפט פון דעם טיפ קליינע לאקאמאטיוו, וואס האבען בעהערשט מיט 50 יאהר צוריק. און ווען זיי זענען אנגעקומען אין גרינפילד, האבען זיי געפונען אן אלטמאדיש שטעטעל מיט קיה אין מיטען גאס, מיט פאיעטאנדלען געשלעפט פון פערד און אין די הייזער האבען געברענט חלב'נע ליכט און נאפט־לאמפען.

און ווען עדיסאן איז געקומען אין דעם נייעם מענלא־פארק און דערזעהען זיין אלטע לאבאראטאריע מיט די אלע כלים און געציג, איז ער געווארען אזוי גערידערט, אז טרעהרען האבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען און זיין שטים האט געציטערט. זיין שטים האט אויך געציטערט עטליכע שעה שפעטער, ווען ער האט געהאלטען זיין קורצע רעדע אויף ראדיא, און מיליאנען מענשען אין אמעריקא און א זעהר גרויסע צאהל מענשען אין אייראפע האבען געהערט ווי עדיסאנס שטים האט געציטערט פון אויפרעגונג, ווען ער האט געהאלטען זיין קורצע רעדע איבער ראדיא.

דער צווייטער פראמינענטסטער טייל אין דער פייערונג איז געווען דאס, וואס פראפעסאר איינשטיין האט עדיסאנען בעגריסט דורך ראדיא, און א האלבע וועלט האט איהם געהערט.

פראפעסאר איינשטיין איז געזעסען אין בערלין אין א צימער פון דער טעלעפאן־קאמפאניע און גערעדט אין א געוועהנליכען טעלעפאן מיט א געוועהנליכער שטים. די ווערטער זענען געלאפען דורך דראטען אויף לאנד און דורך קאבעל, וואס ליגט אויף דעם באדען פון דעם ענגלישען קאנאל ביז זיי האבען דערגרייכט די ראדיא־סטאציע הינטער לאנדאן. פון דאנען זענען די ווערטער פערשפרייט געווארען דורך קורצע ראדיא־כוואליעס ביז זיי האבען דערגרייכט א ראדיא־סטאציע אין ניו דזשוירזי. די ראדיא־סטאציע האט די ווערטער אויפגעכאפט און זיי פונאנדערגעשיקט דורך טעלעפאנדראטען צו 130 ראדיא־סטאציעס אין אמעריקא.

Dr. med. I. WAJNBERG
Cegielniana 47, tel. 26-02
צוריקגעקעהרט
אינערליכע קראנקהייטען.
ספעציעל פאר לונגען- און הארץ-קראנקהייטען.
בעשטראהלונגען און קינסטליכע בערג-זון.
נעמט אן אין דער היים פון 3—5 נאכמיטאג.

Dr. H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 25, טעל. 126-87
ספעציעל ארצט פאר הויט= און וועגערישע קראנקהייטען. מענער = שוואכע. אלע ארט אנאליזען, בעהאנדלונג מיט קווארץ־שטראהלען
נעמט אן פון 8־2 נ.מ. און פון 5־9 אוו.

די גרעסטע אין פוילען
פאך-אויטאמאביל-קורסען
Fr. GRĘTKIEWICZA
w ŁODZI ul. PIOTRKOWSKA 111 i AL. KOŚCIUSZKI 21 tel. 175-35 i 149-11

די שולע איז פארזעהען מיט מאדערנע אויטאמאבילען, מאדעלען און שול-הילף די אנגעטרעטע אויטא-מיילען און קווער-שניט בעשריבען מיט עלעקטריק, וואס פארלייכט און איילט צו די לעהרע. נייער קורס הויבט זיך אן דעם **20.** נאוועמבער ד. י. איינשרייבונגען נעמט אן די קאנצעלאריע פון 8 פריה ביז 8 אין אווענט 11716

ווערקשטעטלען און גאראזשען ביי דער שולע. אומזיסטע טעכנישע בעראטונגען.

מעבעל
קאמפלעט-איינריכטונגען און עבצעל
אויף גינסטיגע בעדינגונגען צו צוגענגליכע פרייזען דעמפעהלט
Skład Mebli M. ABRAMOWICZ 20 פאלודניאווא

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej).
od dnia 12.XI. do dnia 19.XI. 1929 r.
Dla dorosłych:
GOLGOTA
UCZCIWEJ KOBIETY
(dokończenie)
Według powieści Juljana Mary „La maison dumystere"
W rolach głównych IWAN MOZŻUCHIN, MIKOŁAJ KOLIN, SIMONA GENEVOIS. HELENA DARLY.
Dla młodzieży:
Dolores
Dramat historyczny według powieści D. Belasco p. t.: Serce „Serce Marylandu".

OPONY
wszelkich marek
MASYWY do ciężarowych aut
Części zamienne
„Ford", „Essex", „Chevrolet"
stale na składzie, oraz
WSZYSTKO DO AUTA! najlepiej się kupuje u
Jener. Reprez.
Berson
Narutowicza 16, tel. 128-30

ווער ס'וויל האבען א גוטען ווער
ראדיא-אפאראט
אויף 6 מאנאטליכע אויסצאהלונגען,
זאל זיך מעלדען צו דער פירמע
Polskie Radjo
Inż. J. KRZYŻANOWSKI i S-ka
Andrzeja Nr. 4.
די אומזיסטע פראבע מיט'ן אנשטעלן דעם אפאראט אין שטוב פון קליענט פערפליכטעט נישט צו קויפען.

Dr. med. E. Gutman
קינדער-קראנקהייטען
האט זיך אריבערגעצויגען אוי
פיעטריקאווער 10, טעל. 173-00
(זאוואדזקא 1) נעהמט אן פון 4—5 נאכמ.

צאהן-ארצט
St. Gelberg
וואוינט יעצט
14 Zawadzka 14
נעהמט אן פון 10-2 און פון 4—7-ין

אכטונג! צו פערמיטעז
פון זאפארט א געוועלב און קעלער אין גוטען צושטאנד מיט פראנט און ליכט צו פערקויפען כאלווע. איינריכטונג מיט עטיקעטען, צו וואלצווקעס פערעס, עטיקעטען צו שאקאלאדע, קארמעלען, מאשינען-וואלצען פלאטען צו צוקערלעך, א פאסטילארקע, א וואלצופקע צו הערבאטניקעס, א גרויסע אירעס מאשין, ביי מ. ה. ווראבלעווסקי נאוואמיעסקא 21

לעכער
מאשינאווע
ווערען אנגענומען אויסצונייהען צו ביליגע פרייזען
ביי **ג. נארדמאן**
29 צעגעלניאנא 29

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
przeprowadził się na ul.
Piotrkowskiej 70 róg Traugutta).
Przyjmuje od 8³⁰ do 10³⁰ rano, od 1-ej do 2³⁰ pp., od 6 do 8³⁰ wiecz. w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

א גרייטע פרנסה
זאפארט איבערצוגעבען
א געוועלב מיט א שטוב
מיט א נעוועלב-איינריכטונג.
צו ערפאהרען אויפ'ן ארט ביי בערנהיים.

צו די ג׳ ה״ה גנבים
פון דעם באלען סחורה וואס מ'האט ארויסגענומען פון הויף נאוואמיעסקא 3.
ביטע זיך צו ווענדען וועגען בעלוינונג פערזענליך אדער טעלעפאניש 99-220. דיסקרעציע גערזיכערט. מיט אכט נג
D. ABOWICZ נאוואמיעסקא 3

2 וואוינונגען
צו שטוב און קוך
מיט בעקוועמליכקייטען אויף יעראזאלימסקא 6
צו פערמיטען
ערפאהרען בייפר יזאנט, בזשעזשינער 10.

א שותף
ווערט געזוכט צו אן איינגעפיהרטע פאבריק
מיט א קאפיטאל פון 1000 דאלאר.
פערדינסט געזיכערט. אפערטען אונטער "1000".

א שותף
פון 5000 זלאטים און
קען צוטרעטען צו א גוט-איינגעפיהרט
שיך-געשעפט אין צענטרום שטאט.
אפערטען אין אדמינ. אונטער „שיך-געשעפט".

עלטערן!
הדר-שולע
אין סין נאכמיטאג · הערען אנגעטנומען
קינדער, וואס לערנען אין פאלקסשולע צו לערנען: חומש, רש״י, תנ״ך, משניות, גמרא, היסטאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריף זעלבסט צוזאמענשטעלען. ס'הערען אויך אנגענומען אנפענגער וואו ס'הערט אויפערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאווענען. א שטרענג-רעליגיעזע ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען.
איינשרייבען טעגליך 4 ביז 7 אווענד.
יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ וואלנאשטשי (ניע שטאט) 6
קאוור פיציונט, רעכטס, 2. שט.

א מעדעל
צו נייען קרעל אויף א קראשניע
ווערט געזוכט ביי
א. לעווקאוויטש
פיעטריקאווער 42

א שויפענסטער
אויף דער נאווראט-גאס איז איבערצוגעבען פאסענד פאר יעדען געשעפט. צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע

אנ'ארט צו שלאפען
קענען בעקומען איינער אדער 2 אנשטענדיגע יונגעלייט אויף ווידזעווסקא 33 פראנט 3-טער שטאק וו. 10

א מעדעל
צו נייען גא' סעט-בזשוש-ניקעס און פאסקעס פאר א מאסינען געהאלט ווערט געזוכט ביי **לאניא טאבאק**, פאמארס-א 17 לינקע אפ. 2 שטאק.

א לעצם מעבלירט **צימער** מיט א בעזונדער אריינגאנג פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט צום שלאפען צו ערפארן פיעטרק. 88 וו. 44

צו פערקויפען א
שטריק-מאשין
8/60 cm. אין בעסטען צושטאנד. צו ערפאהרען ביי **קירשנער**
צעגעלניאנא 6 פראנט 2 שטאק.

א ווילדע
אין פארעמביע געלעגענהייטליך צו פערקויפען צו ערקינדיגען לאדז זא-וואדזקא 40 וו. 16

א קאמאשען-מאכער
א צושניידער זוכט א פאסטען. צו ערפאהרען זאמענהאף 11 ביי **כאוינאצקי**

צוליב אפרייזען איז א
שלאף-צימער
אין גיטען צושטאנד ביליג צו פערקויפען זאוואדזקא 15 סעגאל

אפצוגעבען **א שטוב** און א שניידער-ווערקשטעל אין דער געגענד פון וואסצמדניא נאס א נפאריטאציעס לאדז דזשאלעצקי, קאטשענגא 1

עס ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע
פערקויפערין
פון דאמען און הערען קאנפעקציאן-געשעפט אפערטען אונטער ל.

א קוואליפיצירטער
זאקען-ארבייטער
בעקאנט אין אלערליי מאשינען זוכט ארבייט צעגעלניאנא 66 וו. 58

אן אנשטענדיגע שטעלע
צום שלאפען
פאר 2 אנשטענדיגע פרויען לייענט פאדזשעטשנא 2 פראנט אין 2 שטאק ביי די שניידערין

Karakułowe FUTRO prawie nowe okazyjnie do sprzedania. Cena 270 dol. Obejrzeć Konstantynowska 33, mieszk. DESSAU

Niniejszem podaję do wiadomości Sz. Odbiorców i Konsumentów moich nici, że wobec tego, iż T-wo Akc. Łódzkiej Fabryki Nici ogłosiło nieprawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi, oskarżając mnie o wypuszczenie na rynek nici z podrabianemi etykietami,— ogłaszam niniejszem, że wyrok takowy został uchylony przez Sąd Apelacyjny w Warszawie, jak następuje:

WYROK

W Imieniu Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Apelacyjny w Warszawie na posiedzeniu publ. w dniu 23 kwietnia 1929 r. rozpoznawał sprawę z odwołania się Mendla Bahariera oskarzonego z art. 190 Ust. o ochronie wzorów i znaków towarowych z dnia 22 marca 1928 r. od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 22 października 1928 roku

postanowił:

Wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 22-go października 1928 roku uchylić; oskarzonego Mendla Bahariera uniewinnić, — pozostałe zaś dowody rzeczowe w niniejszej sprawie, oraz dwie szpulki załączone w drugiej instancji zwrócić Mendlowi Baharierowi; powództwo cywilne pozostawić bez rozpoznania.

Wyrok uprawomocniony został przez oddalenie prośby Kassacyjnej w Najwyższem Sądzie w Warszawie.

M. BAHARIER.

לעטשניצע „זדראוויע"
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
נאוואמיעסקא 3 (וושכאדניא 13) טעל. 137-75

אוראלאג נירען און בלאז קראנק.	ד״ר פיקעלני	2—12½, זונט. 2-2½
נערווען קראנק.	ד״ר מ. וויינבערג	1-2 זונטאג 1—2
קינדער-קראנק.	ד״ר א סאלאווייציק ד״ר מאשלאנקא ד״ר פרעכנער	11.30—1 3—5 .ז 12—2 1.30-2.30, ז. 10.30-2 5—6.30, ז. 9—10.30
אינערליכע קראנקהייטען	ד״ר גיביאנסקי ד״ר קאץ ד״ר לעווי ד״ר הענריק קאן	9½-11½, ז. 10-11 12—2, זונטאג 12—1 3—4.30, זונטאג 1—2 11—12 זונטאג 11-12
כירורג. קראנק.	ד״ר פערלים	12—1.30, 6—7,30 זונטאג 12—1.30
פרויען-קראנק.	ד״ר אראנסאן ד״ר איינגעראווא	12—1, זונטאג 12—1 דינסט. 1.30—2.30 חוץ.פרייט. 10.30 11½
נאז, האלז און אוירען-קר.	ד״ר ראבינאוויטש	10.30-11.30 זונט 10.30-11.30
הויט און געשלעכטס-קר.	ד״ר פאלק ד״ר זאנענבערג	3.30-4.30, זונט. 9-10 11-12, זונטאג 11-12
אויגען-קר.	ד״ר קראוש	3-3, זונט. 10½-11½
ערצטל. אנאליז.	ד״ר מ. קאצען	
רענטגענאלאג	ד״ר קיילסאן	3—7

וויזיטען אין שטאט. אלערליי אנאליזען און אונטערזוכונג רענטגענאגראפיע, זעמטל. דורכשטראלונגען (קווארץ-לאמפען)
פאסען שטעלען.
די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 8,30 פריה ביז 7,30 אוו.
זונטאג פון 8.30 פריה ביז 2 נאכמ.

LUNA

אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג
לעצטער סעאנס 10 אוו. אויפ'ן ערשטען סעאנס
פון 1 זל. אן. שבת און זונטאג פון 12—3
נאכמ. זענען אלע פלעצער צו 50 גר. און 1 זל.

היינט און פאלגענדע טעג! דאס נייעסטע מייסטערווערק פון דער בעריהמטער אמעריקאנער פראדוקציע Metro Goldwyn Mayer

פעטערבאַטעגע שעה'ן

דאס אידעאלע ליבעס-פארל
Ramon Novarro i Renee Adore
אין דער עקסציאנירענדער דראמע

ריהרענדע ליבעס-ערציעהלונג ווענען א קעניג-הערשער און קעניג-שקלאף. אויסער'ן פראגראם: אן'איבערראשונג פאר פרויען, מענער און „די־דריטע".
פרעכטיגע מוזיק, אילוסטראציע אויסגעפיהרט פון גרויסען סימפאנ. ארקעסטער אונטער דיר. פון א. טשודנאווסקי. הנהה-בילעטען זענען זונטאג נישט גילטיג.

Grand-Kino

ארקעסטער אונטער לייטונג פון ה' ר. קאנטאר.
אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג פון 12 בייטאג
ביז 3 נאכמ. די פרייזען אויף אלע פלעצער —1 זל.

היינט פרעמיערע! היינט פרעמיערע!

HARRY LIEDTKE, ALICJA VILBERT i HUSZAR-PUFFY

אין פילם פול מיט סענטימענטען, סענסאציעס און דיסקרעטען הומאר א. נ.:

פרעהליכער אלמן

דער גאנצער פילם איז גענצליך אויפגענומען געווארען אויף דער ריוויערע, מענטאן און מאנטע-קארלא. פרעכטיגע שפילען! אינטערעסאנטע אינטריגע! שיינע אויפנאהמען!

היינט און פאלגענדע טעג! מייסטערקאנצערט פון קונסט-שפילען אין גרויסען עראטישען פילם א. נ.

„לעצטער ראמאנס"

די הויפטראלען פיהרען אויס: IWAN PETROWICZ, HR. AGNES ESTERHAZY, ALEKSANDER GEORGE

אויסערן פראגראם: די נייעסטע אויפנאהמען פון די לאנדעס-געשעהענישען. סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ש. ביינעלמאן.

APOLLO

אנהויב 4 א זייגער, שבת און זונטאג 12 א זייגער. אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען די פרייזען פון 50 גר או

היינט און פאלגענדע טעג!
4 עקראן-שטערנס:
Greta Garbo, Hr. Agnes Esterhazy, Asta Nilson, Werner Kraus

פערלוירענע גאס

אין דער מעכטיגער דראמע, געשאפען לויט דער ערצעהלונג פון H. Bettauer א. נ.

סימפ. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. ביינעלמאן.

CORSO 2 זשעלאנא

Jack Hoxie, Joe Bonomo i Józefina Hill

אין סענסאצ. אוואנטוריסטישען פילם אונטער'ן נאמען:

טיוולאנישער טאל

אויסער'ן פראגראם: א פארס.

WODEWIL 1 גלובנא | ODEON 2 פושעיאד

די נייעסטע פראדוקציע רעוועלאציאנס-פילם!

אין פאלאן-סענסאציאנעלען פילם אונטערן נאמען:

HarryPEEL נ׳שמה־העגדלער

בעמערקונג: מיר דעמאנסטרירען דאס בילד אין די קינא-טעאטערס „אדעאן" און „וואדעוויל" גלייכצייטיג.

קינא-טעאטער קינא

פראנציסקאנסקא 31

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע! דער אפגאט פון די פרויען

מיט'ן אנטייל פון
Harry Liedtke MARJA PAUDLER HERMAN PICHA

אין וואונדערשעהנעם פילם א. נ.

„גרויסשטעטישע יוגענד"

(דאס פרייליין מיט טעמפעראמענט)

אויסערן פראגראם: פילם-אקטואליטעטן.

פערשטארקטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. ריכטער. אנהויב 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 1 א זייגער ביי טאג.
אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 50 גר.

קינא-טעאטער RAJ

5 באלוטער מארך 5

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע! היינט און פאלגענדע טעג!

דער טייך פון טויט

Z. JAROSŁAWIEC
S. KARTASZEWA
J. SAŁTYKOFF

גרויזאמע געשיכטע פון רוסישער טיראניי ∴ אייביגער גרויל—פאר'ן קאזאקישען קנוט ∴ געשפענסטען און שווארצען ים ∴ שטאסען פון געטויטעטע ∴ שרעקליכע סצענעס אויפ'ן האלב אינזעל „ים-לעמטערן". אויסערן פראגראם: א פארס. פערגרעסערטער סימפאנישער ארקעסטער אונטער לייטונג פון ה' ע. זילבערשאץ.
דער פילם ווערט אילוסטרירט מיט געזאנגען פון א רוסישען כאר אויף ראדיאפאן.
אנאנס: קירצליך „די געשיכטען פון מאַרושאן".
אנהויב פון די סעאנסען שבת, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג, אין געוו. טעג 4 נאכמ.

קינא-טעאטער „UCIECHA"

לימאנאווסקיעגא (אלעקסאנ-דראווסקא) 36

אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמיטאג.
שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
פערשט. סימפאנישער ארקעסטער.

היינט און פאלגענדע טעג! פערל פון דער קינא-קונסט א. נ.: היינט און פאלגענדע טעג

„דער קעניג פון קארנאוואל"

ELGA BRINK i GABRIEL GABRIO

דראמע לויט'ן בעריהמטען ווערק פון N. Scott א. נ. „Dżoker" אין די הויפטראלען:
פרעכטיגער קארנאוואל אין ניצעא. אויסשטאטונג, וואס שטייגט איבער אלץ פון ביז איצט. נעכסטער פראגראם: „טייוולאנישע סירענע".

קינא „סירענא"

KINO TEATR „SYRENA"
ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

20 אקטען! 2 מעכטיגע פרעמיערעס! 20 אקטען!

1) **DOUGLAS MAC LEAN**

„פרעהליכע מלחמה"

איז גרויסען סענסאציאנעלען פילם א. נ.
דאס בילד האט איבערגעשטיגען דעם ביז-איצטיגען גרויסען פילם „ס'לעבע די רעזערוויסטען".

2) פרעכטיגער פילם מיט **Florence Vidor**

מלחמה פון פרויען

נעכסטער פראגראם: ??? מיט **FRED THOMSOM**
פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער.

קינא „ERA"

זאווישא 22 (באלוט)
פרי־ דער „פלארא"

אנהויב פון די פארשטעלונגען 4.30 נאכמ.
שבת און זונטאג 12.30 א זייגער בייטאג.
פערשטארקטער סימפ. ארקעסטער
פאספארטו'ס און הנחה-בילעטען זענען אונבעדינגט נישט גילטיג.

היינט און פאלגענדע טעג! די מעכטיגסטע פרעמיערע! דער גרעסטער וועלט-שלאגער!

דער קאפיטאן פון דער קעניגליכער גווארדיע

אין דער הויפטראלע דער אפגאט פון די פרויען, דער ליבלינג פון אלע

Ramon Novarro i Marcelina Day

בעמערקונג: כדי אויסצומיידען א געדראנג ווערט דאס געעהרטע פובליקום געבעטען צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאנסען.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg.
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman